T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK WEB TABANLI ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

Dilşat PEKER ÜNAL

Ankara
Aralık, 2010

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI ANABİLİM DALI
EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK WEB TABANLI ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

Dilşat PEKER ÜNAL

Danışman: Prof. Dr. F. Dilek GÖZÜTOK

Ankara
Aralık, 2010

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitim Programları Anabilim Dalı Eğitimde Program Geliştirme Bilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Üye .....(İmza)
Prof. Dr. Emine AKYÜZ

Başkan .....(İmza)
Prof. Dr. F. Dilek GÖZÜTOK (Danışman)

Üye .....(İmza)
Doç. Dr. İ. Soner YILDIRIM

Üye .....(İmza)
Doç. Dr. Yasemin KARAMAN KEPENEKÇİ

Üye .....(İmza)
Doç. Dr. Yasemin GÜLBAHAR

Onay
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../2010

Prof. Dr. Nejla KURUL TURAL
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda üye devletlerin oybirliği ile kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1994 yılında imzalamıştır. Sözleşmenin imzalanması, imzalayan devletlere bazı sorumluluklar getirmektedir. Sözleşme maddelerinin çocukla ilgili işlerde çalışan herkese öğretilmesi yükümlülüğü bu sorumluluklardan birisidir. Belirtilen bu sorumluluğun yerine getirilmesine, toplam 54 maddeden oluşan Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin iki maddesinin sınıf öğretmenlerine öğretilmesi yolu ile katkıda bulunmak amacıyla, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları Anabilim Dalı, Eğitimde Program Geliştirme Bilimdalı'nda bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Önerisi ve Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak yazımı gerçekleştirilen bu araştırmanın ilk bölümünde problem durumu tanımlanmış, araştırmanın amacına, önemine, sınırlılıklarına yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde yönteme ilişkin bilgilere; üçüncü bölümünde ulaşılan bulgulara ve yorumlara; dördüncü bölümde ise sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle Türk kadınlarının eğitim almalarını sağlayarak sosyal ve kültürel hayatta, çalışma yaşamında etkin olmalarını hedefleyen, bu yolu açan, böylece bu araştırmanın gerçekleştirilmesi için önderlik yapan Mustafa Kemal ATATÜRK'ü saygı ile anmak istiyorum.

Araştırmanın her aşamasında sabırla bana yol gösteren, beni çocuk hakları konusunda çalışmaya yönlendiren, program geliştirme alanı yanında öğretim yöntemleri ile Türkçe'nin doğru ve etkili kullanımı konularında da kendilerinden çok şey öğrendiğim tez danışmanım Prof. Dr. F. Dilek Gözütok'a emekleri için teşekkür ediyorum.

Araştırmaya görüşleri ve destekleri ile katkıda bulunan, araştırmanın tamamlanmasında büyük rolü olan değerli hocalarım Doç. Dr. İ. Soner Yıldırım'a ve Doç. Dr. Yasemin Gülbahar Güven'e teşekkürlerim sonsuzdur.

Araştırma sürecinde değerli görüşlerini benimle paylaşan hocalarım Doç. Dr. Yasemin Karaman Kepenekçi, Yrd. Doç. Dr. Melike Türkan Bağlı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmaya katılan bütün sınıf öğretmenlerine, görüşlerini paylaşan öğretim üyelerine ve araştırmanın web tabanlı uygulamasının gerçekleşmesini sağlayan Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdür Yardımcısı Dr. Turan Şişman'a; Şube Müdürüm Hüseyin Koç'a, Bilişim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı eski e-Eğitim ve Eğitim Portalı Şubesi'ndeki çalışma arkadaşlarım İsmail Aslan, Münevver Karabacak, Özgür Kara, Ümran Demiröz, Volkan Çelebi'ye, Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Öğretim görevlisi R. Orçun Madran'a teşekkür ederim.

Son teşekkür de aileme; aldığım her kararda beni destekleyen ve kendimi geliştirmem için ellerinden geleni yapan, desteklerini hep hissettiğim annem, babam, eşim ve kızıma teşekkürlerimi sunarım.

Dilşat PEKER ÜNAL

ÖZET

İLKÖĞRETİM ÖĞRETMENLERİNE YÖNELİK WEB TABANLI ÇOCUK HAKLARI EĞİTİMİ PROGRAMI

PEKER ÜNAL, Dilşat
Doktora, Eğitim Programları Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Prof. Dr. F. Dilek GÖZÜTOK
Aralık, 2010, 195 sayfa

Bu çalışmanın amacı; ilköğretim sınıf öğretmenleri (1-5.sınıf) için, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı tasarlamak, bu programı web tabanlı olarak sunmak, sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüşlerine göre eğitim programını ve web tabanlı uygulamasını değerlendirmek, değerlendirme sonuçlarına göre belirlenen düzeltmeleri yapmaktır.

Belirlenen amacın gerçekleşmesinde karma yöntem kullanılmış, nitel ve nicel veri toplama teknikleri kullanılarak eğitim programı ve programın web tabanlı sunumu hakkında veriler toplanmıştır. Verilerin toplanmasında anketler, görüşme formları, başarı testi ve senaryodan yararlanılmıştır. Bu ölçme araçları araştırmacı tarafından hazırlanmış, uzman görüşleri alınarak düzenlenmiş, ön deneme uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Ölçme araçları iki ayrı araştırma grubuna uygulanmıştır. İlk araştırma grubunu 47 ilköğretim (1-2-3-4-5.) sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. İkinci araştırma grubunu ise Ankara'daki devlet üniversitelerinin Eğitim Programları Bölümü Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü ile Sınıf Öğretmenliği bölümlerindeki öğretim üyeleri oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 13. ve 28. maddelerinden yola çıkılarak eğitim programlarının amaçları belirlenmiştir. Belirlenen amaç sayısı 12'dir. Bu amaçlarla ilgili literatür taraması yapılmış, içerik bilgileri oluşturulmuştur. Belirlenen amaçlara ulaşmayı sağlayacak toplam dokuz öğrenme ve bir değerlendirme etkinliği tasarlanmıştır. Eğitim programının içerik bilgileri Powerpoint sunumları ve Acrobat Reader sayfaları ile eğitim programının web tabanlı sunumuna eklenmiştir. Oluşturulan eğitim programı grafik ve animasyon uzmanları tarafından görselleştirilmiş, bilgisayar uzmanları tarafından web tabanlı

hale getirilmiştir. Web tabanlı sunuma uygun hale gelen eğitim programına, araştırma grubunda yer alan sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin katılımı sağlanmıştır.

Eğitim programına katılan 47 sınıf öğretmeninin, eğitim programları bölümü öğretim üyelerinin ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri bölümü öğretim üyelerinin; eğitim programına ve programın web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri hazırlanan anketler aracılığı ile belirlenmiştir. Yapılan analizlerden sonra sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüşlerinin olumlu olduğu görülmüştür.

Eğitim programına katılan 47 sınıf öğretmeninin eğitim programının etkililiğine yönelik görüşleri, eğitim programına katılanlardan seçilen altı sınıf öğretmeninin görüşlerinin alınması ile belirlenmiştir. Görüşlerini belirten öğretmenler eğitim programının daha etkili olması için önerilerde bulunmuşlardır.

Eğitim programına katılan ve katılmayan öğretmenlerin eğitim programının amaçlarına ulaşma puanları ile “çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri” ve “eğitim hakkı” konusundaki görüşleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla başarı testi ve senaryo kullanılmıştır. Toplam sekiz sorudan oluşan başarı testine ve yazılan senaryo sonunda sorulan soruya verilen yanıtlar incelendiğinde eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı puanları ve görüşleri arasında fark olduğu görülmüştür. Bu farklar eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Sınıf öğretmenliği bölümünde görev yapmakta olan öğretim üyelerinin eğitim programının içeriğine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla görüşme formu kullanılmıştır. Öğretim üyeleri eğitim programının sınıf öğretmenleri üzerinde etkili olacağını belirtmişlerdir ancak bazı önerilerde bulunmuşlardır.

Eğitim programına katılan sınıf öğretmenleri ve görüşlerini belirten öğretim üyelerinin önerileri doğrultusunda eğitim programının ve web tabanlı sunumunun geliştirilmesi için yapılacak çalışmalar belirlenmiş ve öneriler oluşturulmuştur.

SUMMARY

WEB BASED CHILDREN RIGHTS CURRICULUM FOR ELEMENTARY TEACHERS

PEKER ÜNAL, Dilşat
Doctorate, Curriculum Development Program
Disertation Adviser (consultant): Prof. Dr. F. Dilek GÖZÜTOK
December, 2010, 195 pages

The aim of this study is to design a curriculum aiming at teaching 13th and 28th items of the Convention related to United Nations Children Rights for elementary education teachers (1-5 grade), to present this program as web based, to evaluate educational program and web based application according to the ideas of elementary education teachers and academic staff and lastly to make required corrections determined according to the results of evaluation.

A mixed method has been used to realize the determined aim, data have been collected about web based presentation of educational program and the program by gathering qualitative and quantative data. Questionnaires, interview forms, success tests and scenarios have been used in gathering qualitative and quantative data. These measurement devices have been prepared by the researcher, organized by taking the ideas of the experts and pre-applications have been realized. Measurement devices have been applied to two different research groups. First research group consists of 47 elementary education teachers (1-2-3-4-5.). Second research group consists of academic staff in Department of Educational Programs, Department of Computer Technologies and Educational Technologies and Elementary Education Teaching.

The aims of these educational programs have been determined by 13th and 28th items of the Convention related to United Nations Children Rights in the frame of the research. The number of the aims determined is 12. Literature review on these aims have been made, their content has been formed. Totally nine learning and evaluation activities have been designed to reach these determined aims. The content information of the educational program has been attached to web based presentation of educational program by PowerPoint presentations and Acrobat

Reader pages. The educational program has been visualized by graphic and animation experts, formed as web based by computer experts. Participation of elementary education teachers and academic staff taking place in research group to the educational program relevant to web based presentation has been provided.

Ideas of 47 elementary education teachers and academic staff of computer programs and also academic staff of Department of Computer Technologies and Educational Technologies who has participated in training program has been determined by prepared questionnaires. After the analysis made, it has been observed that the ideas of elementary education teachers and academic staff have been in a positive manner.

The ideas related to the efficiency of 47 elementary school teachers' participating educational program have been determined by the ideas of 6 elementary school teachers' participating educational program. The teachers who specified their ideas have proposed their ideas to make the educational program more effective.

A success test and scenario have been used with the aim of determining whether there is a difference between the ideas of teacher participating and not participating educational programs on aim reaching points of educational programs and on the subjects of "children stating their ideas in a democratic way" and "educational rights". When the replies examined to the questions asked at the end of success test and written scenario including totally eight questions, it has been determined that there is a difference between the success points and ideas of the teachers participating and not participating educational program. These differences have been interpreted as the effect of educational program.

With the aim of determining the ideas of academic staff working at elementary school education department, an interview form has been used. The academic staff has mentioned that the educational program will be effective on elementary school teacher, but they have also made some proposals.

In the direction of the proposals of academic staff who mentioned their ideas on elementary school teachers' participating in educational programs; studies for the development of educational programs and web based presentation have been determined and proposals have been formed.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....ii
ÖZET.....iv
SUMMARY.....vi
İÇNDEKİLER.....viii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....xi
BÖLÜM I **1**
Problem **1**
Web Tabanlı Eğitimde Öğretim Tasarım Modelleri 3
Program Geliştirme ve Web Tabanlı Uygulamalar 5
Web Tabanlı Eğitim Programları ile İlgili Çalışmalar 8
Web Tabanlı Eğitim Programları ve Öğretmenler 13
Çocuk Hakları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 16
Çocuk Hakları Eğitimi 21
Amaç **84**
Önem **85**
Sınırlılıklar **86**
Sayıltılar **87**
Tanımlar **87**
BÖLÜM II **88**
YÖNTEM **88**
Araştırmanın Modeli 88
Araştırma Grubu 89
Veri Toplama Araçları **90**
Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi ve Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi 91
Sınıf Öğretmeni Görüşme Formu 93
Başarı testi 94
Senaryo 95
Anket 96
Verilerin Toplanması ve Analizi **96**
Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi ve Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi 98
Sınıf Öğretmeni Görüşme Formu 99

Başarı testi 99
Senaryo 100
Anket 100
BÖLÜM III 102
BULGULAR VE YORUMLAR 102
Eğitim programına ilişkin bulgular 102
Eğitim programının web tabanlı sunumuna ilişkin bulgular 105
Eğitim programının etkililiğine yönelik bulgular 108
Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı puanları arasındaki farka ilişkin bulgular 112
Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ve "eğitim hakkı" konusundaki görüşleri arasındaki farka ilişkin bulgular 115
Eğitim programları ve öğretimi bölümü öğretim üyelerinin eğitim programına ilişkin görüşlerine yönelik bulgular 118
Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşlerine ilişkin bulgular 120
Sınıf öğretmenliği bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının içeriğine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular 123
BÖLÜM IV 125
SONUÇLAR VE ÖNERİLER 125
KAYNAKÇA 130
EKLER 146
Ek-1 146
Ek-2 167
Ek-3 169
Ek- 4 171
Ek-5 174
Ek-6 177
Ek-7 178
Ek-8 180
Ek-9 185
Ek-10 186

Çizelgeler Listesi

Çizelge 1: Bloom'un Sınıflamasındaki Düşünme Düzeyleri 33
Çizelge 2: Düşünme Türleri Ve Becerileri 34
Çizelge 3: Eğitim Programının Öğrenme Etkinlikleri 67
Çizelge 4: Veri Toplama Araçları Ve Yöntemleri 90
Çizelge 5: Araştırma Sorusu, Veri Toplama Aracı Ve Uygulama Grubu 97
Çizelge 6: Başarı Testi Soru Tipleri Ve Puan Cetveli 99
Çizelge 7: Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Programına Yönelik Görüşleri 102
Çizelge 8: Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Programının Web Tabanlı Sunumuna Yönelik Görüşleri 105
Çizelge 9: Sınıf Öğretmenlerinin Görüşme Sorularına Verdikleri Yanıtlar.....111
Çizelge 10: Başarı Testi Soruları Aritmetik Ortalamaları.....112
Çizelge 11: Öğretim Üyelerinin Eğitim Programına Yönelik Görüşleri 118
Çizelge 12: Öğretim Üyelerinin Programın Web Tabanlı Sunumuna Yönelik Görüşleri 121

BÖLÜM I
Problem

Bir eğitim programı, toplumsal yapıda meydana gelen değişiklikleri bünyesinde barındırmalı diğer bir deyişle dinamik olmalıdır. Bu dinamik yapı eğitim programlarının; toplumdaki bireylerin gereksinimlerini karşılamasını aynı zamanda çocukların ve gençlerin sorunlarını, ilgilerini, gelişim özelliklerini dikkate almasını gerektirmektedir (Varış, 1996). Eğitim programının dinamik olması, programı oluşturan ögelerin; bilimsel gelişmelere göre değişmesini, geliştirilmesini, güncellenmesini gerektirmektedir. Eğitim programında bilimsel ve teknolojik gelişmelerin bireylerin kullanımına sunulması; program içeriğinin sunumunda eğitim teknolojisinden yararlanılması; hedef kitlenin bireysel farklılıklarının göz önüne alınarak eğitim içeriğinin oluşturulması; öğrenme etkinliklerinin görsel ve işitsel ögelerle desteklenerek sunulması; eğitim programlarının ögelerinin geliştirilmesini sağlayacak uygulamalardan bazılarıdır.

Bilgi çağında eğitim programının ögeleri ile bilimsel gelişmelerin bir arada işe koşulmasını sağlayacak araçlardan birisi, bilgisayardır. Bilgisayar sahip olduğu kelime işlemci, grafik, sunu, veri tabanı ve elektronik haberleşme programları ile eğitim programlarının hem hazırlanmasında hem de hedef kitleye ulaştırılmasında yıllardır kullanılmaktadır. Bu kullanımda eğitim programlarının içeriği sayısallaştırılmakta, programa katılanlara internet üzerinden ulaştırılmakta, eğitimde "kişiselleştirme" ve "özelleştirme" sağlanmaktadır (Gülbahar, 2009, s. 28). Ayrıca, bir kez hazırlanan içerikle sınırsız sayıda kişiye ulaşılması, geleneksel yöntemle yapılan öğretime göre öğrenen kişilerin daha fazla duyu organına hitap ederek öğrenmede kalıcılığı artırması, düşünme becerilerini ve programa katılan kişiler arasındaki işbirliğini geliştirmesi, yalnızca bir tıklama hareketi ile konuyla ilgili farklı kaynaklara ulaşmaya izin vermesi gibi bazı nedenler İnternet aracılığı ile gerçekleştirilen eğitim uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlamıştır.

İnternet üzerinden gerçekleştirilen eğitim uygulamaları uzaktan eğitim uygulamalarının bir uzantısıdır. Dünyada 1800'lü yılların ortalarında Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Almanya ve İngiltere'de başlayan uzaktan eğitim uygulamaları; 1925 yılında radyonun, 1940'larda televizyonun, 1980'lerde telekonferans

uygulamalarının, 1980 ve 1990'larda uydu yayınlarının başlaması ile teknolojik bir nitelik kazanmıştır. (Horton, 2000, s.3). Bilgisayarların yaşamın her alanında kullanılması ile de bilgisayar temelli eğitim, bilgisayar destekli eğitim, bilgisayar destekli öğretim gibi farklı isimler altında ancak aynı anlamda kullanılan uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Web tabanlı eğitim uygulamaları ise bu gelişmeleri izleyen süreçte insanların web sayfalarından, gereksinim duydukları konulardaki bilgileri okumaları ve öğrenmeleri ile başlamıştır. 2000'li yıllarda dünyada pek çok özel şirket, kamu kurumu ve üniversite tarafından web tabanlı eğitim uygulamaları gerçekleştirilmektedir.

Türkiye'de 1974 yılında mektupla öğretim adı altında başlayan uzaktan eğitim uygulamaları, 1990'lı yıllarda bilgisayarların hem sayıca artması hem de kullanım alanının yaygınlaşması ve kullanım amacındaki değişikliklere bağlı olarak biçim değiştirmiştir. Bu değişiklik bilgisayar aracılığı ile insanların gereksinim duydukları bilgilere ulaşmalarını sağlayacak web tabanlı uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Türkiye'de 95 Devlet üniversitesinin web sayfaları incelendiğinde (www.yok.gov.tr); Anadolu Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Sakarya Üniversitesi başta olmak üzere pek çok üniversite tarafından bazı alanların eğitim programlarının internet üzerinden yani web tabanlı olarak hedef kitleye ulaştırıldığı görülür.

Anadolu Üniversitesi "e-Sertifika Programı" kapsamında muhasebe, pazarlama, girişimcilik, finans, sekreterlik ve eğitim alanlarında internete dayalı olarak eğitim vermektedir (Anadolu Üniversitesi) Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi'nde "Sertifika Programları" ve "Diploma Programları" başlığında çeşitli programların web tabanlı olarak sunulduğu görülmektedir (Ankara Üniversitesi). Çukurova Üniversitesi'nde "Bilgisayar Programcılığı" ile "Muhasebe ve Vergi Uygulamaları" dersleri eğitim programlarının web tabanlı olarak verildiği belirtilmiştir (Çukurova Üniversitesi) Gazi Üniversitesi'nde "Uzaktan Eğitim" başlığı altında yer alan "Ön Lisans, Bilişim Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngilizce Dil Okulu ve e-Sertifika Programları" yer almaktadır (Gazi Üniversitesi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi de "Uzaktan Eğitim Programları" başlığında; Bilgi Teknolojileri Sertifika Programı", "diL" Programı, "Enformatik Online" adındaki bir yüksek lisans programını, "Sağlık Bilgi Sistemleri Temel Sertifika Programı"nı web tabanlı olarak sunmaktadır (Ortadoğu Teknik Üniversitesi) Sakarya Üniversitesi bünyesinde de "Karma Eğitim Lisans Programları" (endüstri ve bilgisayar mühendisliği programlarının; kamu

yönetimi, insan kaynakları yönetimi ve maliye programlarının bir arada verilmesi, vb.), yüksek lisans programları, ön lisans programları ve sertifika programları uzaktan eğitim yoluyla verilmektedir (Sakarya Üniversitesi) Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü ile çeşitli kurum ve kuruluşların işbirliği ile "Internet Tabanlı Bilgisayar Sertifika Programları", "İnternet Tabanlı Emlâkçılık Sertifika Programları" ve "Elektrik Tesisatçılığı Yetki Belgesi Sertifika Programları" da web tabanlı olarak uygulanan programlardandır (Milli Eğitim Bakanlığı).

İnternet üzerinden sunulan eğitim programları yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu kullanımın etkili ve verimli olması için öğretim tasarım modellerinin göz önünde bulundurulması ve web tabanlı olarak hazırlanan derslerin bu modellere göre hazırlanması, sunulması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorunluluk yapılan pek çok araştırmada vurgulanmıştır (Dick ve Carry, (yıl belirtilmemiş); Morrison, Ross ve Kemp, 2004; Türkoğlu 2003; Haşimoğlu 2002; Atıcı ve Gürol 2001).

Web Tabanlı Eğitimde Öğretim Tasarım Modelleri

Bir eğitim programının içeriğinin, İnternet üzerinden web sayfaları aracılığı ile iletilmeden önce, eğitim programının ögelerinin de bu iletim biçimine uygun hale getirilmesi gerekmektedir. Eğitim programının ögelerinde yapılacak bu düzenleme programın bütün ögelerini kapsamalı ve bir düzen içinde gerçekleştirilmelidir. "Tüm bu süreçler, bir öğretim tasarım modeline uygun olarak sistematik bir biçimde yapılandırılmalıdır" (Gülbahar, 2009, s.136). Moore ve Kearsley (2005)'den aktaran Gülbahar (2009), yaptığı alıntıda, bir öğretim tasarımı modelinde; analiz, tasarım, geliştirme, uygulama ve değerlendirme aşamalarının olması gerektiğini belirtmiştir. Gülbahar (2009);

- Analiz aşamasında; öğrencinin özelliklerinin, öğrenciye verilecek içeriğin, ulaşılmak istenen öğrenme çıktılarının ve kullanılacak teknolojik altyapının belirlenmesi,
- Tasarım aşamasında; öğrenim kazanımlarının, kullanılacak öğretim yöntem ve tekniklerinin, değerlendirmenin nasıl yapılacağının en ince ayrıntısına kadar belirlenmesi,
- Geliştirme aşamasında; öğretim materyallerinin, etkinliklerin, değerlendirme araçlarının hazırlanması,
- Uygulama basamağında; öğrenciler ve eğitmen tarafından dersin planlandığı şekilde uygulanması,

- Değerlendirme basamağında ise; her bir öğrencinin derse katılmadan önce sahip olduğu bilgi-beceri düzeyi ile ders sonunda sahip olduğu bilgi-beceri düzeyi arasındaki farkın belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Shivers-Davidson ve Rasmussen (2006) web tabanlı öğretim tasarım modelinin analiz, değerlendirmeyi planlama, ortak tasarım, uygulama, özet değerlendirme ve araştırma aşamalarından oluştuğunu belirtmişlerdir. Bu modele göre;

- Analiz aşaması; problem analizi ve içerik analizi bileşenlerinden oluşmaktadır. Problem analizi aşamasında araştırılacak problem, mevcut eksiklikler ve çözüm yaklaşımları belirlenir, içerik analizi aşaması ise; öğretim amaçlarının, web tabanlı olarak sunulacak içeriğin, eğitim programının hedef kitlesinin ve öğretim içeriğinin analiz edilmesini kapsar.
- Değerlendirmeyi planlama aşaması; biçimlendirici ve özetleyici değerlendirme bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu aşamada hangi içeriğin kimlerle iş birliği yapılarak değerlendirileceği, değerlendirmede hangi yöntemin kullanılacağı, değerlendirmenin nerede ve nasıl yapılması gerektiği ve ulaşılan sonuçlara göre hangi tür kararların alınacağı başlıklarına karar verilmelidir.
- Ortak tasarım aşamasında; analiz ve değerlendirmeyi planlama aşamasının bulgularına dayanarak ön planlama, tasarım ve geliştirme çalışmaları yapılmaktadır. Ön planlama çalışmasında yaklaşık maliyet belirlenmektedir. Tasarım çalışmasında; amaçlar ve amaçlarla ilgili değerlendirme çalışması, öğretim ve motive edici stratejiler ve kullanılması planlanan dokümanlar hazırlanmaktadır. Geliştirme çalışmasında bu noktaya kadar yapılan bütün çalışmalar uygulamaya geçirilmektedir.
- Uygulama aşamasında ön uygulama ve bütün uygulama gerçekleştirilmektedir. Ön uygulamada birbiri ile benzeyen bölümler birlikte uygulanmakta, bütün uygulamada ise programın tamamı yönetim süreci ile birlikte uygulanmaktadır.
- Özet değerlendirme ve raporlama aşamasında web tabanlı eğitimin gereksinimleri karşılama durumu değerlendirilmekte ve etkili olup

olmadığına bakılmaktadır. Raporlama aşamasında ise konuyla ilgili kişilere ve karar vericilere bilgi vermek amacıyla raporlar oluşturulmakta ve yorumlar yapılmaktadır.

Her iki öğretim tasarım modelinde de bazı aşamaların aynı olduğu görülmektedir. Her iki modelde de; analiz aşamasında öğrenci özellikleri ve öğretim içeriği belirlenmekte; tasarım aşamasında öğrenim amaçları, amaçlara ulaşmayı sağlayacak yöntem ve teknikler, değerlendirme çalışmasının nasıl yapılması gerektiği tasarlanmakta; uygulama basamağında önceden hazırlanmış bir ortamda öğretmen ve öğrenciler görevlerini yapmakta; değerlendirme basamağında ise her bir öğrencinin ders öncesi ve ders sonrası gelişim düzeyi arasındaki fark değerlendirilmektedir.

Yukarıda adı geçen öğretim tasarımı modelleri web üzerinden iletilecek eğitim içeriklerinin hazırlanmasında ve içeriklerin geliştirilmesinde kullanılmaktadır. Web tabanlı öğretim tasarım modellerinin analiz, tasarım ve geliştirme aşamasında gerçekleştirilen çalışmalardan pek çoğu program geliştirme sürecinde gerçekleştirilen çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Hedef kitlenin tanınması, amaçların belirlenmesi, değerlendirme çalışmalarının yapılması benzerlik gösteren çalışmalardan bazılarıdır. Birbiri ile benzer özellikler taşıyan program geliştirme ve web tabanlı öğretim tasarım modelleri; “Disiplinler arası öğretimin öğrencinin doğal öğrenme sürecine ve dünyayı algılayış biçimine daha uygun olduğu”na (Yıldırım, 1996, s. 90) olan inancın artması, web tabanlı eğitim ve program geliştirme alanlarında çalışan kişilerin bu konulara bütüncül bakması, bir “araştırma süreci” olan program geliştirmede bilgisayarlardan ve İnternetten yararlanılması gibi nedenlerle yeni bir çalışma alanının ortaya çıkmasını sağlamıştır: “Web tabanlı program geliştirme”.

Program Geliştirme ve Web Tabanlı Uygulamalar

Bir eğitim programının temel ögeleri; amaçlar, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirmedir. Amaçlar öğrenciye kazandırılmak üzere belirlenen; bilgi, beceri ve duyuşsal özelliklerdir. Amaçların toplumun yapısına ve gereksinimlerine uygun olması, hedef kitlenin temel gereksinimlerini karşılaması, demokratik bir toplum oluşturulması yönünde yapılan çalışmalara uygun olması, kendi içinde tutarlı olması, gerçekleşmesi istenen davranış değişikliğini açık ve net olarak ifade etmesi, bu davranış değişikliğinin hangi koşullar altında gösterileceğini tanımlaması ve

gerçekleştirilebilecek nitelikte olması önem taşımaktadır (Varış, 1988, 1996; Gözütok, 2004, 2006; Demirel, 2007). Bir eğitim programının "amaç" ögesi kapsamında web tabanlı uygulamalar; ulaşılmak istenen amaçlardan öğrencilerin haberdar edilmesi için eğitim programı ile ilgili çeşitli duyurular ve yönergeler (programın başlangıç ve bitiş tarihleri, programa katılabilmek için sahip olunması gereken ön bilgi ve beceriler, program süresince gerçekleştirilecek sosyal etkinlikler, program sonunda verilecek sertifika, katılım belgesi, vb) verilmesi biçiminde yer alır.

İçerik ögesi amaçlara ulaşmayı sağlayacak konuların listelendiği, öğrencilere "ne?" sunulacağının belirlendiği, öğrencilere öğretilecek konuların düzenlendiği aşamadır. "Öğretim programının öğrenciler tarafından öğrenilmesini önerdiği bilgiler, beceriler, kurallar, kavramlar ve yaratıcı süreçlere konu (içerik) adı verilir" (Gözütok, 2006, s. 136). İçeriğin; kendi içinde bir değer taşıması, bireylerin gereksinimlerine uygun olması ve konu alanı ile ilgili yenilikleri yansıtması gerekir. İçerik seçiminde bireyin gelişim ve olgunlaşma düzeyinin de dikkate alınması önem taşır. Bir eğitim programının "içerik" ögesi kapsamında web tabanlı uygulamalardan yararlanarak; Karaman'ın (2007) Manning'den (1999) yaptığı alıntıda belirttiğine göre, web sayfalarına verilen linklerle gereksinim duyan kişilerin ek ders materyallerine ulaşması sağlanabilmektedir. İçerikle ilgili güncel bilgilerin belirlenmesinde, içeriğin sunumunda görsel ve işitsel ögelerden (animasyonlar, simülasyonlar, resim ve fotoğraflar, videolar, metin ve ses dosyaları, vb.) yararlanılmasında, içeriğin öğrenmeyi kolaylaştıracak küçük parçalar halinde sunulmasında, bu parçalar arasındaki bağlantıların kolaylıkla (tek bir tuşla) sağlanmasında, hazırlanan içeriğin web sayfaları aracılığı ile İnternette yayınlanmasında web tabanlı uygulamalardan yararlanılabilinmektedir.

Bir eğitim programının öğrenme etkinlikleri boyutunda programın hedeflerini gerçekleştirecek içeriğin "nasıl düzenlenmesi" gerektiği belirlenmektedir. "Programın içeriğini nasıl sunalım ki belirlenen amaçlara ulaşılsın?" sorusuna yanıt verilmeye çalışılmaktadır. "Öğrenme yaşantıları, eğitim durumlarının öğrenci açısından düzenlenmesi, kazandırılması, planlanan öğrenme yaşantılarının bir düzeneğe göre sıralanmasıdır" (Demirel, 2007, s. 135). Öğrenme etkinliklerinde; öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmek, konuya ilgilerini çekmek, öğrenme yaşantıları sonunda hangi bilgi ve beceriyi kazanacakları hakkında onları bilgilendirmek amacıyla öğrencilerin katılabilecekleri uygulamalar düzenlenir.

Bir eğitim programının “öğrenme etkinlikleri” ögesi kapsamında web tabanlı uygulamalar; öğrencilerin katılabilecekleri etkinlikler oluşturmak, bu etkinlikleri içeriğin sunumundaki gibi görsel ve işitsel ögelerle (animasyonlar, simülasyonlar, resim ve fotoğraflar, videolar, metin ve ses dosyaları, vb.) desteklemek, etkinliklerde öğrenciler arasındaki iletişimi ve paylaşımları forum ve sohbet ortamları yoluyla arttırmak biçiminde gerçekleştirilir.

Değerlendirme boyutu, oluşturulan sınama durumları ile öğrenme süreci ve öğrenme süreci sonunda hedefler doğrultusunda öğrencide oluşturulan özelliklerin belirlenmesini kapsar. Elde edilen sonuçlar hem öğrencilerin yeni öğrenmelerinde yol gösterici hem de öğretmenlerin kendilerini değerlendirmelerinde bir araç olarak kullanılır. Bir eğitim programının “değerlendirme” ögesi kapsamında web tabanlı uygulamalar; öğrencilere verilen ödevlerin elektronik posta aracılığı ile teslim alınması, değerlendirme çalışmalarının İnternet aracılığı ile öğrenciler kendilerini hazır hissettiklerinde yapılması, veri tabanına kaydedilen ölçme sonuçlarının yansız ve ekonomik olarak değerlendirilmesi biçiminde gerçekleştirilir.

Web tabanlı bir eğitim programında, öğrencilerin öğrenmek için ayırdıkları zaman, eğitim programındaki ilerleme hızları, öğrenmede öncelikli olarak tercih ettikleri konular, değerlendirme sürecinde öğrenciler tarafından verilen yanlış yanıtlar, tekrarlanan bölümler, öğrenilmesinde güçlük çekilen konular da belirlenir. “Learning Managment System (LMS)” (Öğrenme Yönetim Sistemi) aracılığı ile gerçekleştirilen bu uygulamalarla programa ve öğrenciye yönelik raporlar oluşturulur, eğitim programının hangi ögeleri üzerinde geliştirme, düzeltme çalışmaları yapılması gerektiği belirlenir. Eğitim programının uygulanması sırasında web tabanlı uygulamalarla duyuruların yapılabileceği, öğrencilerin fikirlerini paylaşabilecekleri forum ve sohbet ortamlarının oluşturulabileceği, problem durumlarını tartışabilecekleri, birbirlerine çözümler önerecekleri de belirtilmektedir (Bento ve Bento, 2000, Simpson ve Dallas, 2001, Topçu, 2006).

Web tabanlı eğitim programları ile öğretmen farklılıklarından kaynaklanan olumsuz durumlar ortadan kaldırılabilir, her öğrenciye eşit fırsatlar sunulabilir; eğitim programının geliştirilmesi ve program kapsamında oluşturulan ders materyallerinin güncellenmesi sağlanabilir; öğrenme, öğrencilere göre zevkli ve eğlenceli hale getirilebilir; isteyen bireylere zaman, mekân ve yaş sınırlaması olmadan eğitimlerini sürdürme olanağı verilebilir. Web tabanlı eğitim programlarının grafikler, animasyonlar, ses dosyaları, metinler, videolar, grafikler ve çizimler kullanılarak

iletilmesi farklı öğrenme stillerine sahip olan bireylerin öğrenmesini de kolaylaştırabilir. Web tabanlı eğitim programlarının sıralanan yararlarına ek olarak; Moallem, web tabanlı eğitim programlarında;

- Öğrencilerin gerçek yaşamda karşılaşabilecekleri örnek durumların oluşturulması ve problem çözme yaklaşımlarına odaklanılması;
- Öğretmenin öğrenmeye rehberlik ederken bu problem çözme yaklaşımlarını kullanması;
- İçeriğin sunumunda görsel ve işitsel öğelerin kullanımına ağırlık verilmesi;
- Öğrenme amaçlarının ve ulaşılması istenen hedeflerin katılımcılarla birlikte oluşturulması;
- Değerlendirmenin öz değerlendirme temelli gerçekleştirilmesi;
- Kullanılan görsel-işitsel öğelerin ve gerçekleştirilen uygulamaların katılımcıların olaylara ve durumlara farklı açılardan bakmalarını sağlayacak şekilde düzenlenmesi;
- Katılımcıların içsel olarak güdülenmesi ve yönlendirilmesi uygulamalarının da gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. (Moallem, 2001)

Ancak sıralanan yararlarına karşın Web tabanlı eğitim programlarının bazı olumsuzlukları da bulunmaktadır. Bu olumsuzluklar; eğitim programını hazırlayan öğretmenin daha çok çalışması gerektiği; öğrencilerin öğrenmelerinden kendilerinin sorumlu olduklarını bilmeleri ve buna bağlı olarak kendi öğrenme düzenlerini kurmaları/kuramamaları, öğrenciler arasındaki sosyal etkileşimin azalması, web tabanlı eğitim programına katılabilmek için gereken teknik gereksinimlerin (donanım ve yazılım) karşılanmasında sorunlar yaşanması; öğrencilerin web tabanlı eğitim programlarına yönelik olumsuz tutumlara sahip olmaları ve Horton'un (2000) Maher (1998)'den yaptığı alıntıda belirttiğine göre web tabanlı eğitim programlarını yarıda bırakma oranlarının yüksek olması olarak sıralanabilir.

Web Tabanlı Eğitim Programları ile İlgili Çalışmalar

Web tabanlı eğitim programları dünyada ve Türkiye'de yaygın olarak kullanılmaktadır. Ulusal ve uluslar arası kaynaklar incelendiğinde web tabanlı eğitim

programları ile ilgili pek çok araştırmanın yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda sıralanmıştır.

Uzun (2008) tarafından gerçekleştirilen "Eğitim Fakültelerinde Bilgisayar Okur-Yazarlığının İnternet Tabanlı Öğretim Tasarımı ile Desteklenmesi" başlıklı çalışmada, eğitim fakültelerindeki öğrencilerin bilgisayar dersi içeriğinde yer alan bilgisayar okur-yazarlığına ilişkin kavramları daha etkin bir şekilde öğrenmelerini sağlamak amacıyla, web tabanlı bir eğitim programı hazırlanmıştır (Ancak web tabanlı eğitim programının yayınlandığı adres çalışmada belirtilmemiştir). Hazırlanan eğitim programı 2006-2007 eğitim-öğretim yılı güz yarıyılında Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 190 öğrenciye uygulanmıştır. Eğitim programı uygulanmadan önce 190 öğrencinin bilgisayara yönelik tutumları ve derse hazır bulunuşluk düzeyleri ölçülmüştür. 190 öğrenciden rastgele yöntemle seçilen 90 öğrenci deney grubunu oluşturmuştur. Deney grubuna bilgisayar dersinin bir kısmı web tabanlı olarak bir kısmı da yüz yüze verilmiştir. Kontrol grubu öğrencileri ile de (100 kişi) dersin tamamı yüz yüze olacak şekilde işlenmiştir. Eğitim programını tamamlayan deney ve kontrol grubu öğrencilerinin dersin hedef davranışlarına erişim düzeylerine ve bilgisayara yönelik tutumlarına bakılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda deney grubu öğrencilerinin dersin hedef davranışlarına ulaşma konusunda daha başarılı ve bilgisayara yönelik tutumlarında daha olumlu oldukları görülmüştür.

Sebetci (2008) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma da "Birden Fazla Kazaya Karışmış/Kural İhlâli Yapmış Sürücülerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitim ile Yeniden Eğitilmesi" başlığındadır. Çalışmanın amacı; "trafik kazalarına sürücü kusurları ile karışmış kişilerin yeniden bilgilendirilmesi" olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada; birden fazla kazaya karışmış ya da kural ihlâli yapmış ve bu kazalarda ya da kural ihlâllerinde sürücü kusurları ön planda yer alan sürücüler belirlenmiş, bu sürücülerin genel trafik bilgileri ölçülmüş ve kusur yoğunlukları ortaya konmuştur. Belirlenen kusurların internet tabanlı eğitimle ortadan kaldırılması için nesne tabanlı programlama kullanılarak bir eğitim programı hazırlanmıştır. Eğitim programı öncesinde 366 sürücünün kusur türlerine ve genel trafik bilgilerine göre hazırlanan ön test sorularını yanıtlamaları sağlanmıştır. Hazırlanan eğitim programı www.e-surucu.com internet adresinde yayınlanmış ve 366 sürücünün bu eğitim programına katılması sağlanmıştır. Eğitim programı tamamlandıktan sonra 366 sürücünün kusur türlerine ve genel trafik bilgilerine göre hazırlanan son test sorularını yanıtlamaları sağlanmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda sürücülerin ön test başarı

puanları ortalaması 50 üzerinden 16,46 iken son testte bu ortalama 50 üzerinden 30,02 olarak bulunmuştur. Ortalama başarı puanları arasındaki bu artış www.e-surucu.com adresindeki eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Gözütok, Gülbahar ve Köse tarafından (2007) gerçekleştirilen bir çalışmada da öğretmenlere hizmet içinde e-öğrenme yöntemiyle insan hakları eğitimi verilmiştir. Bu çalışmada Gürkaynak, Gözütok, Akipek, Erhürman, Bağlı ve Uluç (2002) tarafından "Ben İnsanım" İlköğretim İçin İnsan Hakları Eğitimi Dizisinin 5.sınıf için hazırlanan "Özgürüm, Haklarım Var" materyalinin öğretimi amacıyla bir web sitesi hazırlanmıştır. Hazırlanan siteden devlet okullarında öğretmenlik yapan toplam 31 sınıf öğretmeninin eğitim alması sağlanmıştır. Eğitim programını tamamlayan öğretmenlerin, araştırma kapsamında hazırlanan ölçme araçlarındaki soruları yanıtlamaları istenmiştir. Ölçme araçları ile öğretmenlerin hem başarı düzeyleri ölçülmüş hem de uzaktan eğitme ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Çalışma sonunda sınıf öğretmenlerinin;

- Çalışma kapsamında kullanılan çoktan seçmeli sorularda başarılı oldukları ancak uygulama süresi kısa olduğu ve öğretmenlerin program içeriğini tekrar etme olanakları olmadığı için kısa-yanıtlı sorularda aynı başarıyı gösteremedikleri,
- İnsan hakları konusunda verilen uzaktan eğitimden duyuşsal olarak etkilendikleri,
- Uzaktan eğitimin güçlü ve zayıf yanlarına ilişkin farklı görüş belirttikleri (güçlü yönlerden bazıları; zaman ve mekândan bağımsız olması, daha az maliyetle daha çok kişiye ulaşılması, bilgiye hızlı ulaşılması, dıştan dikkat dağıtan uyarıcıların çok az olması, vb.; zayıf yönlerden bazıları ise; iletişimin tek yönlü ve bilgilendirme amaçlı olması, soru sorma olanağı bulunmaması, materyallerin farklı zihinsel yapıları dikkate almadan hazırlanması, vb.)
- İnsan hakları eğitiminde kullanılan web ortamındaki içeriği beğendikleri, ilgi çekici buldukları,
- Web sitesinin tasarımını beğendikleri görülmüştür (Gözütok, Gülbahar, Köse, 2007).

Şenyuva tarafından 2007 yılında "Hemşirelik Eğitiminde Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Uygulaması: "Hasta Eğitimi Dersi Örneği" çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı; "Karma Tasarım Modeli" doğrultusunda web tabanlı uzaktan

eğitim yöntemine dayalı bir örnek hazırlamak/geliştirmek, uygulamak, öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirmek ve ilgili araştırmalara kaynak oluşturmak" olarak belirlenmiştir. İstanbul Üniversitesi Florance Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu ve İstanbul Üniversitesi Bakırköy Sağlık Yüksekokulu 4. sınıfta öğrenimlerini sürdürmekte olan toplam 167 öğrenciye uygulanan çalışmada öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerinin, uzaktan eğitim ile ilgili ön bilgilerinin ve uzaktan eğitime yönelik ilgilerinin belirlenmesi amacıyla 27 sorudan oluşan "Bilgi Formu I", "Web Tabanlı Olarak Hazırlanan Hasta Eğitimi Dersi Örneği" ve öğrencilerin derse ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik 43 ifadeden oluşan likert tipi "Bilgi Formu II" kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonunda öğrencilerin hasta eğitimi dersine yönelik görüşlerinin genelde olumlu olduğu belirlenmiştir.

Kalet ve diğerleri tarafından 2005 yılında geliştirilen web tabanlı bir başka eğitim programı da; tıp fakültesine devam eden öğrencilerin, anadili İngilizce olmayan hastalarla kolay anlaşmalarını sağlamak için geliştirilmiştir. Eğitim programında 640 tıp fakültesi birinci sınıf öğrencisine "Hasta-Doktor ve Toplum" dersinin bir bölümü web tabanlı olarak sunulmuştur. Bu sunumda 6 ayrı hasta-doktor görüşmesi hikâyelendirilerek videoya kaydedilmiş, öğrencilerden bu kısa hikâyelerle ilgili analizler yapmaları istenmiş, öğrencilerin yaptıkları bu analizler de uzmanların yaptıkları analizlerle karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonuçları öğrencilere bildirilmiş, biçimlendirici değerlendirme yapılmıştır. Öğrencilerin bu değerlendirmeden sonra, hastalarla çalışan kültürel uzman, avukat, etik uzmanı tarafından yapılan yorumları izlemeleri sağlanmış ardından öğrencilerin konuyla ilgili bilgi ve becerilerini ölçen anket sorularını yanıtlamaları istenmiştir. 456 öğrenci web tabanlı eğitim programını tamamlamış, öğrencilerin %62'si programın etkili olduğunu belirtmiştir. (http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16191140 adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır.)

Yiğit, Yıldırım ve Özden tarafından 2000 yılında gerçekleştirilen "Web Tabanlı İnternet Öğreticisi: Bir Durum Çalışması" başlıklı çalışma da web tabanlı öğretim uygulamasıdır. Çalışmanın amacı araştırmacılar tarafından "Internet konusunu öğrenmede yol göstermek için bir "Web Tabanlı İnternet Öğreticisi" geliştirmek ve bu öğreticinin etkinliğini çeşitli açılardan incelemek" olarak özetlenmiştir. Çalışma kapsamında İnternetin temel servislerinin kılavuz olmaksızın öğrenciler tarafından öğrenilmesi için Türkçe bir "öğretici" hazırlanmıştır. "Öğretici" İnternet hakkında hiçbir bilgisi olmayanlara yönelik olarak hazırlanmıştır. "Öğretici" için metinler, resimler, kısa

görüntüler ve değerlendirme testlerinin yer aldığı web sayfaları geliştirilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında Türkiye'deki çeşitli üniversitelerin Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümlerindeki öğretim elemanlarının "öğretici"ye yönelik görüşlerini almak amacıyla "İnternet Öğreticisi Tutum Ölçeği" geliştirilmiştir. Tutum ölçeği 4 seçenekli 15 sorudan oluşmaktadır. Kontrol grubu olmayan çalışmanın bir durum çalışması olduğu vurgulanmış, sonuçların genellenemeyeceği belirtilmiştir. Toplam 30 öğretim elemanının görüşlerinin incelendiği çalışmada "öğretim üyeleri Internet öğreticisinin iyi tasarlanmış olduğunu, konuların mantıksal bir sıra izlediğini ve anlatımının açık olduğunu" belirtmişlerdir. Öğretim elemanları görsel içeriğin sorgulandığı soruları olumsuz olarak yanıtlanmışlardır. Bu değerlendirme "öğretici"ye daha fazla resim, animasyon ve film eklenmesi konusunda beklentiler olduğunu göstermiştir. İstatistiksel sonuçlara dayalı olarak "öğreticinin genel olarak başarılı bulunduğu" belirtilmiştir.

2003 yılında "Lunar and Planetary Institute"de görevli bilim insanları ve eğitimcilerle, Houston Clear Lake Üniversitesi'nden mezun öğrenciler tarafından gerçekleştirilen bir çalışma "Bilim İnsanları ve Eğitimciler İşbirliğinde Web ile Uzaktan Eğitim Programı Geliştirme" başlığını taşımaktadır. Bu çalışmada web tabanlı eğitim programı geliştirilmiştir. Geliştirilen program "Institute's Mars Millennium" web sayfasında yayınlanmış ayrıca "National Aeronautic and Space Administration's (NASA) Jet Propulsion Laboratory (JPL)" tarafından CD-ROM olarak dağıtılmıştır. NASA tarafından desteklenen çok sayıdaki projeden birisi olan bu web tabanlı eğitim programının hedef kitlesi 5-6-7-8-9-10-11-12.sınıfa devam eden öğrencilerdir. Projenin amacı öğrencilerin 2030 yılında Mars'ta bir insan kolonisi kurmalarını sağlamaktır. Bu amaçla on-line etkinlikler geliştirilmiş, öğrencilerin Mars'ta yaşamla ilgili bilgilere sahip olmalarını sağlayacak sayfalar hazırlanmıştır. Bu sayfalarda Mars'ın tarihi, geçirdiği evrim ve jeolojik yapısı ile ilgili bilgilerle, dijital videolar, grafikler ve üç boyutlu görüntüler yer almıştır. Web sayfasına, öğrenciler için, bir insan kolonisinin gereksinim duyacağı suyun, Mars yüzeyine yapacağı etkiyi görmelerini sağlayacak görseller de eklenmiştir. Proje çalışmaları sürdürülmektedir. Proje ile ilgili bilgilere http://www.mars2030.org adresinden ulaşılabileceği belirtilmiştir.

Leigh Üniversitesi tarafından geliştirilen bir başka web tabanlı eğitim programı geliştirme çalışması da "CLIPPER I" ve "CLIPPER II" Projeleridir. Clipper I projesi 2000-2002 yılları arasında iki yıllık bir çalışma ile; öğrenme ve öğretme

teknolojilerinin kısa ve uzun süreli maliyetlerini ve web tabanlı eğitim programlarının yaşça büyük öğrenciler üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Eğitim programı kapsamında üniversitenin birinci sınıf öğrencileri için matematik, ekonomi, kimya, İngilizce ve mühendislik derslerinin web tabanlı eğitim programları oluşturulmuştur. İlk gruba eğitim programı içeriği geleneksel yöntemle verilmiştir. İkinci gruba eğitim programı karma (blended) yöntemle yani web tabanlı uygulamalarla desteklenen geleneksel yöntemle verilmiştir. Clipper I sonunda alınan dönütlerde web tabanlı eğitim programları ile desteklenen öğrencilerin bütün deneyimlerinin olumlu olduğu ve akademik becerilerinde olumlu artışlar olduğu görülmüştür. Clipper II Projesi de, Clipper I sonuçlarının öğretmenler, öğrenciler ve kurum üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Clipper II sonunda bu sonuçların olumlu olduğu görülmüştür. Proje kapsamında oluşturulan web tabanlı eğitim programına http://clipper.lehigh.edu/ adresinden ulaşılabilmektedir.

Bu araştırmalarda internet üzerinden bir eğitim içeriğinin sunulduğu görülmektedir. Araştırmaların hemen hepsinde gerçekleştirilen web tabanlı uygulamanın amacı ve hedef kitlesi belirlenmiş, hedef kitleye bir içerik sunulmuş ve programın sonunda bir değerlendirme yapılmıştır. Bu süreç web tabanlı eğitim programı uygulamalarına örnektir. Ayrıca araştırmalarda web tabanlı eğitim programlarının özellikle yetişkin eğitiminde yaygın olarak kullanıldığı ve bu kullanımın eğitim programını tamamlayan bireylerin başarılarında olumlu etkiler yaptığı da görülmüştür.

Web Tabanlı Eğitim Programları ve Öğretmenler

Web tabanlı eğitim programları, örgün eğitim kurumlarında derslere destek olmanın yanında, bireylerin örgün eğitim dışında eğitimlerini tamamlamalarını, istedikleri konularda kendilerini geliştirmelerini ya da özellikle “yetişkinlerin” iş başında eğitim almalarını sağlamaktadır.

- Yetişkinlerin öğrenme gereksinimlerinin çocuklara göre daha kolay belirlenebilmesi,
- Yetişkinlerin kendilerini kontrol etme ve güdülemede çocuklara göre daha başarılı olmaları,
- Öğrenmeye günlük yaşamda karşılaşılan bir sorunu çözmek amacı ile gereksinim duymaları,

- Sahip oldukları bir iş-meslek nedeni ile örgün eğitime devam edememeleri,
- Toplumsal gelişmeye önderlik etmek sorumluluğu içinde mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmek zorunda olmaları

gibi nedenlerle yetişkinler web tabanlı eğitim programlarını tercih etmektedirler. Fiziksel engeli bulunan yetişkinlerin bilgiye ulaşmalarını sağlamak ve eğitim olanaklarından yararlanamayan bireylerin yaşam boyu eğitimlerini gerçekleştirmek amacıyla da web tabanlı eğitim programları geliştirilmektedir.

Türkiye'de yetişkin eğitimi kapsamında yer alan uygulamalardan birisi de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programlarıdır. Öğretmen yetiştiren kurumların öğretmenlerin sahip olmaları gereken bütün bilgi, becerileri ve değerleri kazandırmada yetersiz olması, çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunları çözmede öğretmenlerin yeni bilgi ve becerilere gereksinim duymaları, öğretmenlerin kendilerini sürekli yenilemek zorunda olmaları gibi nedenlerle gerçekleştirilen öğretmen eğitimleri büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde "Bakanlık personelinin yurt içinde veya yurt dışında hizmetiçi eğitim yoluyla ve diğer usullerle yetiştirilmeleri ile ilgili bütün görev ve hizmetleri yürütmek"le, Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı görevlendirilmiştir. 1960 yılında "Öğretmeni İş Başında Yetiştirme Bürosu" olarak kurulan şimdiki adıyla Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı, öğretmenlerin artan eğitim ihtiyacını yerinde ve zamanında karşılayabilmek için hizmetiçi eğitim programları düzenlemektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı (a)). Ancak geleneksel yöntem ve tekniklerle verilen hizmet içi eğitim programları bugün sayıları 800.000'leri aşan öğretmenlerin eğitim gereksinimini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Hizmet içi Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından 2009 yılında düzenlenen toplam 930 merkezi hizmetiçi eğitim programından 45.102 öğretmen yararlanabilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı (b)). 2009 yılı verileri öğretmenlerin %5.63'ünün hizmet içi eğitim programlarına katıldığını ve bu oranın da oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Kursların öğretmenlerin görev yaptığı ve yaşadığı merkezlerden farklı merkezlerde düzenleniyor olması, bu merkezlerden bazılarının barınma koşullarının olumsuz olması, kursa katılacak öğretmenlerin ailelerini de kurs merkezlerine götürmek istemeleri, ancak konaklama yerlerinin sınırlı sayıda olması, öğretmenlerin hizmet içi eğitim kurslarına başvurmak için izlemeleri gereken süreçler hakkında bilgi sahibi

olmamaları, kurslara katılan öğretmenlerin kurs yolluk ücretlerini kurs bitiminde alamamaları gibi uygulamada karşılaşılan sorunlar Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen hizmet içi eğitim programlarına ilgiyi azaltmakta ve katılımı sınırlandırmaktadır.

Web tabanlı eğitim programları yukarıda sıralanan sorunların çözümünde etkili olacaktır. Öğretmenler, web tabanlı programlara, yaşadıkları mekândan ayrılmadan, görevlerini aksatmadan ulaşabilecekleri için ekonomik bir yöntemle sınırsız sayıda öğretmene, hizmetiçi eğitimle kendini geliştirme fırsatı ve olanağı sağlanacaktır.

Baran (2008) tarafından gerçekleştirilen "Milli Eğitim Bakanlığı'nın Uzaktan Hizmetiçi Eğitim Yöntemiyle Bilgisayar Eğitimi Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüş ve Önerileri" başlıklı çalışmada öğretmenler web tabanlı hizmetiçi eğitim uygulamalarının;

- Geleneksel hizmet içi eğitim uygulamalarına göre daha verimli olduğunu,
- Araç gereç yetersizliği nedeniyle eğitim programlarının uygulanmasındaki problemleri ortadan kaldırdığını,
- Fırsat eşitsizliğini en aza indirdiğini,
- Katılımcılara her türlü teknolojiden yararlanma fırsatı verdiğini,
- Katılımcı merkezli esnek eğitim-öğretim seçeneği sunduğunu,
- Eğitimin kalitesini arttırdığını,
- Bireysel öğrenme sorumluluğu kazandırdığını,
- Konunun uzmanları tarafından hazırlanmış bilgilerin daha fazla birey tarafından kullanılmasını sağladığını,
- Zamana ve mekâna bağımlı olmayı ortadan kaldırarak katılımcıya serbestlik tanıdığını,
- Katılımcının anlamadığı konuları istediği kadar tekrar etmesine olanak sağladığını,
- Katılımcının bilgi birikimine göre ilerlemesine olanak verdiğini,
- Katılımcıların bilgisayar okur-yazarlığının arttığını,
- Katılımcının kendisini sürekli geliştirmesine olanak sağladığını belirtmişlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından; yabancı dil eğitimleri, bilgisayar eğitimleri, Bakanlık kadrolarına aday olarak atanan öğretmen ve diğer personelin adaylık

eğitimleri, formasyonu olmadığı halde öğretmen olarak atanan öğretmenlere yönelik pedagojik formasyon eğitimleri, görevde yükselme eğitimleri, müfettiş eğitimleri, aile-toplum ve eğitim ortamlarında suç ve şiddeti önleme eğitimleri, çevreye uyum eğitimleri (öğretmenlerin çalıştıkları bölgenin sosyal, kültürel, coğrafi ve tarihi yapısını tanımak, bölge halkıyla sağlıklı bir iletişim kurmak ve çevre koşullarına uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla) işitme ve zihinsel engelliler sınıf öğretmenliği eğitimleri, formatör öğretmen yetiştirme eğitimleri ve TODAİ tarafından yapılan yarışma sınavını kazanan öğretmenlerin üst öğrenim programlarına devam etmelerini sağlayacak hizmetiçi eğitimler düzenlenmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı (c)).

Bu eğitimlerin bazılarının "aile-toplum ve eğitim ortamlarında suç ve şiddeti önleme" ile ilgili olduğu görülmektedir. Eğitimlerde amaç; "Eğitim ortamlarında öğrencilerin risklere karşı korunması, önleme ve müdahale hizmetlerinin sürdürülmesi, yöntemler ve materyal geliştirilmesi çalışmalarının ülke genelinde bir eylem planı içerisinde izlenmesi ve değerlendirilmesi" dir (Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı (c)). Suç ve şiddeti önleme eğitimleri kapsamında Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından gerçekleştirilen bu çalışmanın önemli olduğu görülmektedir ancak bu çalışma yeterli değildir. "Aile-toplum ve eğitim ortamlarında suç ve şiddeti önleme eğitimleri" kapsamında ailelere ve ilgili diğer gruplara; eğitim sosyolojisi, eğitim psikolojisi, sosyal psikoloji, suç ve şiddet, güvenli okul, krize müdahale, çocuk hakları gibi konularda eğitimler verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Çocuk Hakları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Dünyanın pek çok ülkesinde çocuklar olumsuz ortamlarda yaşamaktadırlar. Çocuklar ticari amaçlarla kaçırılmakta, satılmakta, ihmale ve tacize uğramakta, ağır koşullarda çalıştırılmakta, uyuşturucu ve benzeri maddelere bağımlı hale getirilmekte, işkence görmekte, silahlı çatışmalarda kullanılmakta ve tutuklu olarak alıkonulmaktadırlar. Çocukların geleceğin yetişkinleri olduğu anlayışının kabul görmesi ile çocukların içinde bulundukları bu olumsuz durumların düzeltilmesi için çeşitli kişiler ve kurumlar tarafından çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

İlkel toplumlarda çocuğa, ailesine ekonomik yarar sağlayan bir varlık olarak bakılmaktaydı. Örneğin erkek çocuk balık tutarak, avcılık yaparak, kız çocuk ev işlerine yardım ederek aileye ekonomik yarar sağlayabilirdi (Stoljar'dan aktaran

Akyüz, (2010)). Aileye ekonomik yarar sağlayan çocuklar "istenen çocuk" sayılıyordu. Ekonomik bunalım dönemlerinde çocuklar "yük" olarak görülebiliyor, bu dönemlerde anne-babanın, ailenin ve diğer kişilerin yararları çocukların yararlarından daha önce geliyordu. Ancak devletin aile karşısında güçlenmesi, devletin aileyi kendi çıkarları doğrultusunda denetlemesi ile çocuğun korunması sistematik ve düzenli olarak gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 19.yy'da başlayan bu çabalarla aile reisinin çocuk üzerindeki egemenliği çocuğa karşı bakım ve koruma yükümlülüğüne dönüşmüş, Devlet bu yükümlülüğün yerine getirilmesinde aktif bir denetim mekanizması oluşturmuştur. Böylece çocuk sorununu temel alan yasal düzenlemeler oluşturulmaya başlanmıştır (Akyüz, 2010).

Akyüz'ün (2000) De Morsier'den yaptığı alıntıda belirttiğine göre; "Uluslararası alanda çocukların korunmasına ilişkin bir örgütün kurulması düşüncesini, ilk olarak 1894 yılında Jules de Jeune ortaya atmıştır." Yine Akyüz'ün (2000) belirttiğine göre; "çocukların korunmasına ilişkin bir örgütün kurulması" düşüncesine katılan bazı Avrupa devletlerinin delegeleri Paris'te bir toplantı düzenlenmişlerdir. 1912 yılında İsviçre'de, gençlik sorunlarını çözmek, çocukları ve annelerini korumak için bir merkez kurulması konusunda çalışmalara başlansa da I. Dünya Savaşı'nın çıkması, yapılması planlanan çalışmaların kesintiye uğramasına neden olmuştur. I. Dünya Savaşı sonunda ailesiz kalan çocukların korunması sorunu önem kazanınca, 1920'de Cenevre'de "Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği" kurulmuştur. Bu birlik 1923 yılında "Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi"ni yayınlamıştır. Bu bildiride "Dünyadaki bütün çocuklara asgari bir özen gösterilmelidir." ilkesi esas alınmıştır. 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından beş maddelik bir bildirge yayınlanmıştır. "Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi" adı verilen bildirgede;

> *"1-Çocuk bedenen, ruhen ve doğal biçimde gelişmesine olanak sağlayan şartlar içinde bulundurulmalıdır.*
>
> *2-Acıkan çocuk beslenmeli, hasta çocuk tedavi edilmeli, fikren geri kalmış çocuk eğitilmeli, yoldan çıkmış çocuk doğru yola getirilmeli, terk edilmiş çocuk korunmalıdır.*
>
> *3-Herhangi bir felâket anında yardım öncelikle çocuğa yapılmalıdır.*
>
> *4-Çocuk, hayatını kazanabilecek duruma getirilmelidir ve her türlü istismara karşı korunmalıdır.*
>
> *5-Çocuk, yeteneklerini hemcinslerinin hizmetine adayacak bir ruh ve düşünce içinde yetiştirilmelidir." maddeleri kabul edilmiştir (Zentralblatt für Vormundschaftswesen jugendgericht und Fürsorge Erziehung, Berlin 1923-1924, aktaran Akyüz, 2009, s.12).*

Bildirgenin altında Mustafa Kemal Atatürk'ün de imzası bulunmaktadır (Akarslan, 1998).

Akyüz'ün (2000) Bilge ve Dobler'den yaptığı alıntıda belirttiğine göre; Birleşmiş Miletler Örgütü kurulduktan sonra Cenevre Bildirgesi'nin İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki haklara göre yeniden düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu biçimde düzenlenen Cenevre Bildirgesi, Birleşmiş Milletlere üye olan ülkelerin görüşlerine göre düzeltildikten sonra 20 Kasım 1959 tarihinde "Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi" olarak kabul edilmiştir.

Çocuğa yönelik bakış açısında meydana gelen değişiklikler, çocukların karşılaştıkları çeşitli olaylar, yaşanan toplumsal sorunlardan çocukların etkilenme biçimlerinin fark edilmesi gibi durumlar, yeni bir bildirge oluşturulmasını gerektirmiştir. 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 43 ülkenin temsilcilerinin katılımı ile bir "Çalışma Grubu" oluşturulmuş, gruba "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" yazma görevi verilmiştir (Uluç, 2008).

Sözleşmenin hazırlanmasında görev alan 43 ülkenin temsilcilerinin bazıları dünyadaki bütün çocuklara hitap eden hakların yazılamayacağını, her ülkede, her kültürde çocukların farklı yaşantılarla karşılaştığını, toplumda çocuğa verilen rollerin değiştiğini belirtmişlerdir. Bu görüşe karşı çıkanlar ise; bu belirtilenlere katılmakla birlikte çocukların haklarına yönelik duyarlılığın bütün ülkeler tarafından gösterildiğini, çocuklara işkence edildiğinde, çocuklar ailelerinden koparıldıklarında, yiyecek ve tıbbi bakımdan yoksun kaldıklarında ya da silahlı çatışmalarda yaralandıklarında bütün devletlerin aynı tepkiyi gösterdiklerini, sözleşmenin bu ortak tepkiyi yansıtması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu yapısı ile sözleşme farklı sosyo-ekonomik düzeye, farklı dine, farklı kültürel yapıya sahip devletlerin farklı yaklaşımlar izlemesine olanak tanıyan bir yapıda hazırlanmıştır. Örneğin sözleşme bir ülkedeki eğitim sisteminin yapısının nasıl olması gerektiğini ayrıntılı olarak anlatmamakta ancak eğitim sisteminin sahip olması gereken genel amaçları sıralamaktadır.

Oluşturulan taslak sözleşme, Çocuk Hakları Bildirgesinin kabul edilişinin 30. yıldönümü olan 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oybirliği ile kabul edilmiştir. 26 Ocak 1990'da imzaya açılan sözleşmeyi, Türkiye 9 Aralık 1994 tarihinde 17., 29. ve 30. maddelerini, T.C. Anayasası ve 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun yorumlama hakkına ilişkin çekince koyarak imzalamıştır. Sözleşme 27 Ocak 1995 günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin gelişmelerin tek elden

izlenmesi, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi ve Çocuk Hakları Konferansında temsil edilmesi, ülke raporlarının hazırlanması ve sunulması ile sorumlu kuruluş olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu görevlendirilmiştir.

Sözleşme metni (Ek-1) önsöz ve üç kısımdan oluşmaktadır.

Önsöz bölümü; Sözleşmeye taraf devletlerin, hatırda tutması ve anımsaması gereken Bildirgelerden ve kabul edilen ilkelerden söz etmektedir. Çocuğun dünyaya gelmeden önce ve geldikten sonra her açıdan korunması gerektiği, çocuğun içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerine saygı duyulması gerektiği, çocuk haklarının güvenceye alınmasında uluslar arası işbirliğinin önemi önsözde belirtilmektedir.

1.-41. maddelerden oluşan I. Kısım'da çocukların hakları ve bu haklarını kullanmaları için sözleşmeyi imzalamış devletlerin yerine getirmeleri gereken sorumluluklar yer almaktadır. Çocukların hakları; yaşamsal haklar, gelişme hakları, korunma hakları ve katılma hakları olmak üzere dört ana başlık altında toplanmaktadır.

Yaşamsal haklar; çocuğun yaşama ve uygun yaşam standartlarına sahip olma, tıbbi bakım, beslenme, barınma gibi temel gereksinimlerinin karşılanmasını öngören haklardır.

Gelişme hakları, çocuğun kendini en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi için gerekli olan eğitim, oyun ve dinlenme, bilgi edinme hakkı, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü gibi haklarıdır.

Korunma hakları, çocuğun her türlü ihmâl, istismar ve sömürüye karşı korunmasını sağlayan haklardır. Bunlar yargı sisteminde, silahlı çatışmada, çocuk işçiliğinde, fiziksel, duygusal ve cinsel istismarda, ilaç bağımlılığı ve mülteci çocuklar için özel bakıma ilişkin konularda çocukların korunmasını sağlayan haklardır.

Katılma hakları ise, çocuğun ailede ve toplumda aktif bir rol kazanmasını sağlamaya yönelik haklardır. Bu haklar, görüşlerini açıklama ve kendisini ilgilendiren konularda karara katılma, dernek kurma ve toplanma hakkıdır.

42.-45. maddelerden oluşan II. Kısım'da; taraf devletlerin sözleşmeyi öğretmesi yükümlüğü; Çocuk Hakları Komitesi'nin kuruluş ve işleyiş süreci; taraf devletlerin sözleşmenin uygulanması için aldıkları önlemleri ve yaptıkları çalışmaları anlatan raporların hazırlaması süreçlerinden söz edilmektedir.

46.-54. maddelerden oluşan III. Kısım'da, taraf devletlerin sözleşmeyi kabul etme süreçleri, sözleşmede değişiklik yapılmasını isteyen devletlerin izlemesi

gereken süreç, sözleşmenin feshedilmesi gibi konu başlıklarında bilgiler yer almaktadır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin özellikle 42. maddesi çocuk haklarının öğretimi ile ilgili bir eğitim programının geliştirilmesi yönünde çalışma yapılmasına temel oluşturmuştur. 42. madde;

"Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler." şeklindedir. Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından sözleşme ilke ve hükümlerinin yetişkinler ve çocuklara öğretimi amacıyla, sözleşme ile ilgili "sekretarya kuruluş" olarak görevlendirilen Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından çalışmalar yürütülmektedir. Yürütülen bu çalışmalar yine Sözleşmenin 44. maddesine göre Çocuk Hakları Komitesine sunulmaktadır.

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından sözleşmenin uygulanması ile ilgili olarak yapılan çalışmalar Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'ne 1999 yılında yazılan "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ulusal İlk Rapor"la bildirilmiştir. "Ulusal İlk Rapor"u inceleyen Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, "Sözleşmenin Yaygınlaştırılması" başlığında Türkiye'ye aşağıdaki önerilerde bulunmuştur.

> *"Taraf devletin bütün ülke çapında sözleşmeyi yaygın hale getirmek için sürdürdüğü çok sayıda çabaları olmasına karşın, Komite, Sözleşme ilkelerinin ve hükümlerinin toplumun tüm düzeylerinde özellikle kırsal kesimde tam anlamı ile yaygınlaştırılmamış olmasından endişe duymaktadır. Komite, Sözleşme hakkında tüm düzeylerde bilgi verilmesi sürecinin geliştirilmesini taraf devlete tavsiye etmektedir; bilgilendirme özellikle idari makamlar ve sivil toplum, bilhassa sivil toplum kuruluşları ve özel sektör bazından olmalı; ayrıca sözleşmenin yaygın hale getirilmesi için, bilhassa yerel düzeyde resimli kitaplar ve posterler şeklindeki görsel yardımcı yöntemlerin daha yaratıcı olarak geliştirilmesine özen gösterilmelidir. Komite ayrıca çocuklara ve çocuklar için çalışan yargıçlar, hukukçular, yasayı uygulamakla görevli olanlar, öğretmenler, okul yöneticileri ve sağlık personeli gibi kişilerin yeterli ve sistematik olarak eğitilmesini ve bu kişilere duyarlılık kazandırılmasını tavsiye etmektedir. Taraf devlet, Sözleşmenin tamamını her düzeydeki eğitim sistemi müfredatına dâhil etme yolunda da teşvik edilmektedir." (SHÇEK, 2001, s.83).*

Çocuk Hakları Eğitimi

Çocuk hakları eğitimi, çok genel olarak çocukların hangi haklara sahip olduklarının bilinmesini ve bu haklara uygun davranılmasını sağlayacak faaliyetlerin tümüdür. Ayrıca çocuk hakları eğitimi;

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin tanınması,
- Çocuk haklarının uygulanmasını sağlayacak bilgi, beceri ve tutumlara sahip olunması,
- Çocukların haklarını kullanmalarını sağlayacak, çocukların kendilerini güvende hissettikleri, çocuk haklarının gözetildiği, çocukların gelişim gereksinimlerinin karşılandığı ortamların oluşturulması amacıyla gerçekleştirilen tüm etkinliklerdir.

Howe ve Covell'a (2005, s.13) göre çocuk hakları eğitimi; Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede tanımlanan hakların, bu hakların kullanıldığı bir ortamda ve bu haklara saygı duyularak öğrenilmesi ve öğretilmesidir.

Çocuk hakları eğitimi ile;

- Farklı özelliklere sahip çocukların aynı haklara sahip olduğu öğrenilecek, çocuklar arasındaki eşitsizliğin giderilmesi sağlanacak böylece demokratik bir toplum oluşturulabilecektir.
- Çocuklar ve yetişkinlerin hoşgörü, saygı ve sevgiye dayalı bir toplumda yaşamaları sağlanacaktır. Böylece "nitelikli insanlar" ve "nitelikli toplumlar" yaratılmış olacaktır.
- Çocuklarda ve yetişkinlerde "hak" bilinci oluşturulacak, böylece başkalarının haklarına saygı duymaları sağlanacaktır.
- Sahip oldukları haklar aracılığı ile birey olarak değerli olduklarını hisseden çocukların, yetişkin olduklarında da haklarını bilen, koruyan bireyler olmalarına zemin oluşturulacaktır.
- Çocukların sahip oldukları haklar aracılığı ile toplumsal yaşama aktif olarak katılmaları sağlanacaktır.
- Çocuklarda vatandaşlık bilincinin oluşması sağlanacaktır. Böylece çocuklar bir vatandaşın haklarını ve sorumluluklarını da öğrenmiş olacaklardır.
- Hoşgörü, sosyal eşitlik, barış ve dünya vatandaşlığı gibi kavramların çocuklar ve yetişkinler tarafından öğrenilmesi sağlanacaktır.

- Çocukların yaşadıkları çevreyi ve kendilerini tanımaları böylece, kişisel özelliklerini geliştirebilmeleri, toplumsal sorunları fark edip çözümler üretmeleri, çözümlerde rol ve sorumluluk almak istemeleri desteklenecektir.

Dünyada ve Türkiye'de gerçekleştirilen çocuk hakları eğitimi çalışmaları incelendiğinde BBC, UNICEF ve CRIN tarafından gerçekleştirilen uygulamalar olduğu görülmüştür.

BBC tarafından hazırlanan web sayfasında çocuk hakları hakkında genel bilgi verilmekte; "Öğretim uygulamaları" başlığında ise çocukların sözleşmenin içeriği hakkında genel bilgi sahibi olmalarını sağlayacak yönergeler yer almaktadır (BBC World Service).

UNICEF tarafından çocuk haklarının öğretimi amacıyla hazırlanan web sayfasında flash animasyonlar ve konuyla ilgili online çizimler yer almaktadır. Çizimlerin Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin hangi maddesi ile ilişkili olduğu ve yapılan çizimle ilgili olan online bağlantılar ek olarak verilmiştir (UNICEF).

Çocuk Hakları Bilgi Ağı (Children's Rights Information Network) kapsamında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuk hakları ile ilgili dokümanlar ve uluslar arası yasalar, yasaların uygulanması ile ilgili bilgiler, A'dan Z'ye çocuk hakları başlıklarında çeşitli bilgiler yer almaktadır. Ancak öğretmenlerin sözleşme maddelerini öğrenmelerine yönelik bir eğitim programı bulunmamaktadır.

Avrupa Konseyi tarafından 2002 yılında hazırlanan, 2008 yılında Türkçe ilk baskısı yapılan "Compass-A Manual on Human Rights Education With Young People" (Pusula-Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu) isimli kitap, İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından Avrupa Konseyi ile işbirliği içinde ve Konsey'in mali desteği ile yayımlanmıştır. Kitabın "gençlerin, genç yetişkinlerin ve onlarla örgün ve yaygın eğitimde çalışanların, insan hakları sorunlarıyla mücadele etmeyi öğrenebilmeleri için bir takım yaratıcı yöntemler önerdiği" önsözde belirtilmektedir. Kitapta beş bölüm yer almaktadır. İnsan hakları eğitimi ve Pusula, Uygulayıcılara yönelik kısa bir tanıtım; İnsan hakları eğitimi için 49 pratik etkinlik ve yöntem; Eyleme geçmek; İnsan hakları üzerine arka plan bilgisi; Küresel temalar üzerine arka plan bilgisi, kitaptaki bölümlerin başlıklarıdır.

Yukarıda sıralanan çalışmalardan başka Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu, UNESCO, Birleşmiş Milletler, Right to Education, Save the Children,

Uluslar arası Af Örgütü gibi kurum ve kuruluşlar tarafından da çocuk hakları eğitimi çalışmaları sürdürülmektedir.

Türkiye'de çocuk haklarının eğitimi amacıyla hem Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından hem de özel kişi ve kurumlar tarafından çalışmalar yürütülmektedir.

"Yüksek Öğrenimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı" tarafından gerçekleştirilmekte olan "Çocuk Hakları Bilinç Geliştirme Projesi (ÇOHAP)" kapsamında "Çocuk Hakları" konusunda paneller, konferanslar, seminer çalışmaları düzenlenmekte ve özellikle çocuklarla ilgili alanlarda çalışan kişiler (öğretmen, psikolojik danışman, psikolog, polis, sosyal hizmet uzmanı) için sürekli eğitim seminerleri düzenlenmektedir (Yüksek Öğrenimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı).

Gürkaynak ve diğerleri (2005) tarafından 1998'de Umut Vakfı'nın desteği ile "ilköğretim 2. basamak öğrencileri için, ağırlıklı olarak insan hakları ve temel özgürlükleri ve bunlara saygıyı kapsayan bir kitap ve buna koşut bir Öğretmen El Kitabı" yazılmıştır. Proje çerçevesinde 1000 kadar sosyal bilgiler öğretmenine uygulamalı eğitimler verilmiştir. Yukarıda adı geçen yazarların ortak çalışması ile Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı ve İngiliz Büyük Elçiliği Kültür Müsteşarlığı iş birliğinde ilköğretimde insan hakları eğitimi için öğrenci kitabı ve eğitici kitabından oluşan 12 adet eğitim materyali geliştirilmiştir. Eğitim materyalleri ilköğretim 1-6. sınıflarda o yıllarda öğretim programı kapsamındaki derslerde yer alan insan hakları konuları ile kaynaştırılarak düzenlenmiştir (Gürkaynak, Gözütok, Akipek, Erhürman, Bağlı, Uluç, 2002). Bu proje çerçevesinde de Türkiye'de yedi coğrafi bölgeden seçilen illerden belirlenen 500 kadar öğretmene eğitimler verilmiş, pilot uygulamaları yapmaları sağlanmıştır. Öğretim materyalleri Ankara'da belirlenen özel okullarda da denenmiştir (Alper 2004, Gözütok, Alper, 2004). Deneme uygulamalarında hedefler çerçevesinde hazırlanan ölçme araçları her sınıf düzeyindeki öğrencilere uygulanmıştır. Öğretmen görüşleri ve yapılan ders gözlemleri değerlendirilmiştir. Türkiye çapında yapılan uygulama sonuçlarından materyalin geliştirilmesinde yararlanılmıştır.

Umut Vakfı tarafından "İnsanım-Bireyim Yurttaşım" eğitimleri düzenlenmiş, bu eğitimlerden Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu ve birçok kurumun eğiticilerinin yararlanması sağlanmıştır. Bu eğitim çalışmaları kapsamında Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı Eğitim parkları ve Öğrenim

Birimleri'ne başvuran 11-14 yaşları arasındaki öğrencilere Umut Vakfı aracılığı ile "yurttaşlık bilinci" ve "insan hakları bilgisi" eğitimleri verilmiştir. Bu eğitimlerde Gürkaynak ve diğerleri tarafından oluşturulan eğitim materyalleri kullanılmıştır(Umut Vakfı).

Eğitim Reformu Girişimi (ERG) tarafından www.egitimdehaklar.org adresinde yayınlanan bir web sayfası hazırlanmıştır. Bu sayfada:

1-Eğitim hakkı temel bir insan hakkıdır

2-Eğitim hakkının temel bileşenleri

a. Eğitime erişim hakkı
b. Parasız temel eğitime erişim
c. Kaliteli eğitim hakkı
d. Yaşama ve gelişme hakkı
e. Dinlenme, boş zaman ve oyun hakkı
f. Öğretim programları başlıkları
g. Sağlık hakkı
h. Öğrenme ortamında saygı görme hakkı
    1. Ayrımcılık yasağı
    2. Katılım hakkı
    3. Şiddet ve istismardan korunma hakkı başlıklarında bilgiler yer almaktadır (Eğitim Reformu Girişimi).

Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında, çocuk haklarının savunuculuğu ile ilgili olarak proje ve faaliyetler gerçekleştirildiği" belirtilmektedir. Ancak gerçekleştirilen proje ve faaliyetler hakkında ayrıntılı bilgi verilmemiştir (http://www.icc.org.tr/tr/content.php?id=72 adresinden 30 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile UNICEF arasındaki işbirliği ile; "1990'larda Çocuklar İçin Politikalar" konferansı düzenlenmiş (SHÇEK; 1999); "SHÇEK-UNICEF 2006-2010 Ana Uygulama Planı" çerçevesinde çocuk haklarının yaygınlaştırılması amacıyla "Çocuk Hakları Tanıtım Kampanyası" başlatılmıştır. Kampanya kapsamında "25 Çocuk Dostu İl" belirlenmiş; Bursa, Antalya, Trabzon, Van, Ankara illerinde yakın illerdeki katılımcıların da katıldığı toplantılar düzenlenmiştir (SHÇEK, 2007a). İzleyen yıllarda yine UNICEF'le işbirliği yapılarak "Çocuk Hakları Tanıtım Kampanyası", "I. Ulusal Çocuk Kongresi", "Çocuk Forumu

Hazırlık Toplantısı", "I. Ulusal Çocuk Forumu" çalışmaları da gerçekleştirilmiştir (SHÇEK, 2007b).

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü işbirliğinde, 81 ilden, her ilin milletvekili sayısınca belirlenen çocuk sayısı katılımı ile (550 çocuğun katılımı ile) TBMM'de 20 Nisan 2002 tarihinde "I. Ulusal Çocuk Parlamentosu" oluşturulmuştur. Parlamentoda "Çocuklar İçin Evet Deyin" kampanyasının 10 temel ilkesi çocuklar ve milletvekilleri tarafından tartışılmıştır(SHÇEK, 1999).

Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu, 1995 yılından başlayarak "Biz Arkadaşız", "Portakal", "Biz Çocukların da Hakları Var", "Çocukların da Söz Hakkı Var" gibi programlarla çocuklara ve gençlere yönelik programlarını çeşitlendirmiştir. 1997 yılında TRT'nin genel yayın programı çocuk hakları ile ilgili uluslar arası anlaşmaları içerecek şekilde kapsamlı hale getirilmiştir(SHÇEK, 1999).

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Hukuk Fakültesi lisans programlarına "çocuk hakları", "insan hakları" ve "temel demokratik kurumlar" konularını almışlardır(SHÇEK, 1999).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından, ilköğretim öğrencileri için kolay anlaşılabilir bir dilde "Haklarım" başlığıyla bastırılmış ve dağıtılmıştır(SHÇEK, 1999).

Milli Eğitim Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı; Ankara Çocuk Hakları Platformu, Helsinki Yurttaşlar Derneği, Tarih Vakfı gibi çeşitli kuruluşlar, İstanbul ve Ankara Baroları Çocuk Hakları Merkezleri, Ankara Üniversitesi ve Bilgi Üniversitesi tarafından da çocuk hakları ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye'de çocuk hakları eğitimi konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde uygulamaların bilgi verme, materyal hazırlama ve çocuk dostu ortamlar oluşturmayı kapsadığı görülmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin tanıtımı konusunda çalışmalar yürütmekle görevli olan Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu çalışanları tarafından da çocuk hakları eğitimi amaçlı olarak yapılan çalışmaların yetersiz olduğu, bu konuda büyük eksikliklerin bulunduğu dile getirilmektedir F. BİRİNCİ (kişisel iletişim, 17 Mayıs 2006).

Çocuklara haklarını öğretmede çok önemli bir role sahip öğretmenlerin çocuk haklarını çocuklara öğretebilmeleri için haklarını kullanabilecekleri ortamlar yaratmaları ve davranışlarıyla öğrencilere örnek olmaları gerekir. Öğretmenlerin çocuk haklarını bilmeleri; çocuk hakları sözleşmesinde yer alan hakları

kullanabilmeleri için çocuklara uygun ortamlar oluşturmalarını; eğitim-öğretim etkinliklerinde çocukların haklarını kullanabilecekleri uygulamalar gerçekleştirmelerini böylece çocuk haklarına saygılı ve haklarını kullanabilen bir nesil yetişmesini destekleyecektir. Fazlıoğlu (2007) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin ve yöneticilerin özel yaşamlarında ve okul ortamlarında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme maddelerinin varlığını ne ölçüde kabul ettikleri ve uyguladıkları araştırılmıştır. 318 öğretmen ve 50 yönetici ile gerçekleştirilen çalışmanın sonunda; Türkiye'de öğretmen ve yöneticiler tarafından çocuk haklarının öneminin kavrandığı ancak uygulamanın yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmanın bulguları da öğretmenler için çocuk hakları eğitimi programı geliştirilmesinin yararlı olacağını göstermektedir.

Türkiye'nin yüzölçümünün büyüklüğü ve yüz yüze eğitimle çok sayıda öğretmene eğitim verebilmenin güçlüğü düşünüldüğünde bir pilot uygulama olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'deki yalnızca iki maddenin eğitimini yapmak üzere ilköğretim sınıf öğretmenlerinin yararlanması için "web tabanlı çocuk hakları eğitimi programı" geliştirilmesi amaçlanmıştır. 54 maddeden oluşan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme incelenmiştir. Web tabanlı eğitim programına sözleşme maddelerinden rastlantısal yöntemle seçilen 13. ve 28. madde ile başlanmasına karar verilmiştir.

13. madde çocuğun katılım ve görüşlerini özgürce açıklama hakkı ile ilgilidir. Bu maddenin sözleşmede ifadesi;

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırları ile bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a. Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b. Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir." şeklindedir.

28. madde çocuğun eğitim hakkı ile ilgilidir. Bu madde sözleşmede;

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a. İlk öğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b. Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
c. Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
d. Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
e. Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.
2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.
3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla Uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.”şeklinde ifade edilmiştir.

Çocuğun eğitim hakkının diğer haklar içinde özel bir önemi vardır. Çünkü eğitim hakkı, diğer hakların bilinmesinde, kullanılmasında, geliştirilmesinde ve korunmasında kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır.

Eğitim kurumları, özellikle okullar Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de yer alan 13. ve 28. maddelerin birlikte kullanılmasını sağlayacak ortamlar olduğu için önem taşımaktadırlar. Johnny (2006) eğitim kurumlarında çocukların görüşlerini açıklamalarını sağlamak için uygun ortamların oluşturulmasının, çocukların demokratik katılımı ve bağımsız karar vermeyi öğrenmelerinde etkili olacağını belirtmiştir. Johnny (2006) eğitim kurumlarında çocukların düşüncelerini açıklamalarını sağlamada okuldaki hiyerarşik yapının, toplumun “çocuk” kavramına yüklediği anlamın, öğretmen niteliklerinin ve eğitim programlarının etkili olduğunu belirtmiştir.

Çocukların düşüncelerini özgürce açıklama ve eğitim haklarına yönelik bilgiler ve öğrenme etkinlikleri ile aşağıdaki eğitim programı hazırlanmış ve web tabanlı bir uygulama ile öğretmenlerin kullanımına sunulmuştur. Bu kapsamda ilköğretim öğretmenlerinin yararlanması amacıyla hazırlanan Çocuk Haklarına Dair

Sözleşme'nin 13. ve 28. maddelerini kapsayan web tabanlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin değerlendirilmesi araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

nmasının öğrencilerin demokratik katılımı öğrenmede ve bağımsız karar verme becerilerinin gelişiminde etkili olacağını ve bu süreçte okuldaki hiyerarşik yapının, toplumun "çocuk" kavramına yüklediği anlamın, öğretmen niteliklerinin ve eğitim programlarının da etkili olduğunu belirtmiştir. Sahip olduğu önem nedeniyle çocukların eğitim haklarını ve düşüncelerini özgürce açıklama haklarını eğitim kurumlarında kullanmalarını sağlamaya yönelik bilgilerle, örnek öğrenme etkinlikleri ile aşağıdaki eğitim programı hazırlanmış ve web tabanlı uygulama ile öğretmenlerin kullanımına sunulmuştur. Bu kapsamda araştırma problemini; Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 13. ve 28. maddelerinin ilköğretim öğretmenlerine öğretimi amacıyla hazırlanan web tabanlı çocuk hakları eğitimi programının değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Bu iki maddenin öğretimi amacıyla hazırlanan eğitim programları ve web tabanlı uygulama örnekleri aşağıda yer almaktadır.

Eğitim programının amaçları

1-Sınıfta gerçekleştirilen uygulamaları "Her çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir." bilgisine göre değerlendirme.
2-Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının ülke sınırlarına bağlı olmadan her türlü haber ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi ve iletilmesi özgürlüğünü içerdiğini bilme.
3-Bir eğitim kurumunda çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi ve iletmesini sağlayacak ortamları tasarlama.
4-Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının yalnızca başkasının haklarına ve itibarına saygı; milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığının ve ahlâkının korunması nedenleriyle, kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla sınırlandırılabileceğini bilme.
5-Çocuğun eğitim hakkını kullanmasının önemini kavrama.
6-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.

7-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "mesleki ortaöğretimin gelişmesini teşvik etme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.
8-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "yüksek öğretimi, yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.
9-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.
10-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "okullara düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.
11-Okul disiplininin, çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşmasını sağlayacak önerilerde bulunma.
12-T.C. Devleti tarafından; cehaletin ve okur-yazar olmama durumunun ortadan kaldırılması, çağdaş öğretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması, bilimsel ve teknik bilgilere ulaşılması konularında yapılan uluslar arası işbirliği çalışmalarından haberdar olma.

Eğitim programının içeriği (13. maddenin ve 1-2-3-4. amaçların öğretimi için)

Her fert istediğini düşünmek,
istediğine inanmak, kendine mahsus siyasi
bir fikre sahip olmak, seçtiği bir dinin
icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve
hürriyetine sahiptir. Kimsenin fikrine ve
vicdanına hâkim olunamaz.
(Mustafa Kemal ATATÜRK-1930)

GİRİŞ

Tarihin her döneminde düşüncelerini değiştirmeleri istenen, düşüncelerini ifade etmeleri engellenmeye çalışılan ya da engellenen hatta düşünceleri nedeniyle baskı gören, öldürülen insanlar olmuştur. Sokrates "ilâhlara inanmadığı ve ahlâksızlığı dile getiren düşünceleriyle gençliği yozlaştırdığı" için "kâfirlik ve

ahlâksızlıkla" suçlanmış, yargılanarak ölüme mahkûm edilmiştir. Antik Roma'da diktatörlüğe karşı cumhuriyeti savunan, insanların kardeşliği düşüncesini dile getiren, filozof, şair ve hatip olan Ciceron öldürülmüştür. Tek Tanrılı dinlerin yaygınlaşması ile "mutlak doğru"lar bireylere dayatılmaya başlanmıştır. Rönesans döneminde Tanrı buyrukları yerine insan aklını temel alan bir düşünce biçimi benimsenmiş, matbaanın icadı bilginin basılıp yayılması ve düşünce özgürlüğünün sağlanması yolunda adımlar atılmıştır (Anar, 2000). Endüljans uygulamasının tartışılması için Wittenberg Üniversitesi'nin bülten panosuna bir not yazan Martin Luther 1520 yılında kilise tarafından aforoz edilmiştir. 1632'de yazdığı "İki Kâinat Sistemi Üzerine Konuşmalar" adlı kitabı nedeniyle Galileo'nin düşüncelerini açıklamasına sınırlamalar getirilmiş, yazdığı kitap 1633 yılında yasaklanmıştır. Galileo, Kutsal Engizisyon tarafından ömür boyu hapse mahkûm edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğunda tutucu ve baskıcı devlet yapısı, tasavvuf düşüncesi ve tarikatların varlığı insanların özgürce düşünmelerini ve düşündüklerini açıklamalarını engellemiştir (Anar, 2000). Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid dönemlerinde yaşamış olan Molla Lütfi; çevresindeki devlet erkânını eleştirdiği için bazı kişiler tarafından dinsizlikle suçlanmış, Sultan Bayezid tarafından idam ettirilmiştir (http://www.msxlabs.org). 1908 yılında ilân edilen II. Meşrutiyet ile kişi özgürlükleri dile getirilmiş ancak bu durum düşüncenin özgürce açıklanmasını sağlayamamıştır. Cumhuriyetin ilânından sonra "devlet kutsaldır, devlet insan için değil, insan devlet içindir" anlayışı benimsendiği için düşüncenin özgürce açıklanması hakkının kullanımı gelişmemiştir (Anar, 2000).

1689 yılında yayınlanan "İngiltere İnsan Hakları Bildirisi" ile ilk kez parlamenterlere konuşma özgürlüğü tanınmış, 1789 tarihli "Fransa İnsan Hakları Bildirisi"'nde de; "Düşüncelerin ve kanaatlerin başkalarına serbestçe iletilmesi ve ulaştırılması insanın en değerli haklarından biridir; böylece her yurttaş serbestçe konuşabilir, yazabilir ve basabilir" maddesi yer almıştır (Anar, 2000). 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 19. maddesinde; "Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar" ifadesi yer almaktadır (http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/iheb.html). Düşünce özgürlüğü hakkı; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Uluslararası Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Din ya da İnanca

Dayalı Her Türlü Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirisi, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı Helsinki Son Belgesi, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı kapsamında da yer almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti düşünce özgürlüğünü tanıyan bu sözleşmelerden yalnızca Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesini imzalamamıştır. Adı geçen diğer sözleşmeleri imzalamıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13.maddesinde çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Sözleşmenin 42. maddesinde ise taraf devletlere "Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlama yükümlülüğü" verilmiştir. Belirtilen bu yükümlülük kapsamında "çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkı" ile ilgili bir eğitim programı hazırlanmıştır.

"Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkı" ile ilgili içerik ve etkinliklerden önce "düşünme" kavramı ile ilgili bazı bilgilerin verilmesinin yararlı olacağı düşünülmüştür. Aşağıda eğitim programının amaçlarının ardından; düşünme kavramı, düşünme becerileri, eğitim sisteminde düşünme becerileri, düşünceyi özgürce açıklama hakkı ve çocuk haklarına dair sözleşmeye göre düşünceyi özgürce açıklama hakkı başlıkları ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Düşünme kavramı

Antik çağdan 21.yy'a kadar pek çok insan düşünme kavramını tanımlamaya çalışmıştır. Yapılan tanımlar incelendiğinde her bilim insanı ve uzman grubun kendi alanına göre bir tanım yaptığı görülmektedir.

Dewey düşünmeyi "[birisinin] zihninden geçen fikirlerin kontrol edilemeden hızla akması" (Ruggiero, 1988) olarak tanımlamıştır. Ruggiero'ya (1988) göre düşünme; amaçlı olarak yapılan zihinsel bir etkinliktir.

De Bono, Kendine Düşünmeyi Öğret (2007) isimli kitabında "düşünmenin insanın en temel yeteneği olduğunu, düşünmenin öğrenilebilen, alıştırma yapılabilen ve geliştirilebilen bir beceri" olduğunu belirtmiştir (De Bono, 2007, s.8). De Bono "Altı Şapkalı Düşünme Tekniği" (2008) isimli kitabında düşünmenin iki türü olduğunu belirtmektedir. Bunlardan ilki "idare edici (tepkisel) düşünme"dir. İdare edici düşünme günlük yaşamın akışı içinde gerçekleştirilen düşünme etkinliğidir. De Bono idare edici düşünmeyi "araba kullandığınız zaman önünüzdeki yollardan birisini seçersiniz, bu

yolu takip edersiniz ve trafikteki diğer araçlar karşısında, o andaki duruma göre anlık kararlar verirsiniz. Trafik ışıkları kırmızıysa durur, yeşilse geçersiniz. Bu tepkisel düşünmedir" (De Bono, 2008, s.14) şeklinde açıklamıştır. De Bono'ya göre düşünmenin ikinci türü ise "bilinçli düşünme" ya da "harita yapıcı düşünme"dir. De Bono bilinçli düşünmeyi; "konuyu inceler ve haritasını çıkartırsınız. Haritayı nesnel ve yansız bir biçimde yaparsınız. Bunu yapmak için geniş bir görüş açısına sahip olmanız gereklidir. Bu da karşınıza çıktıkça yol levhalarına tepki vermekten çok daha farklı bir şeydir" (De Bono, 2008, s.14) şeklinde açıklamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan İlköğretim Düşünme Eğitimi dersi (6, 7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programında (2007) "düşünme; bir sonuca varmak amacıyla bilgileri, kavramları incelemek, karşılaştırmak ve aralarında ilişkiler kurarak başka düşünceler üretmek işlemidir. Bu işlemlerin neticesinde ortaya çıkan zihinsel ürüne de "düşünce" denir" ifadesi yer almaktadır. (http://ttkb.meb.gov.tr adresinden 3 Ekim 2009'da alınmıştır.)

Yukarıda sıralanan tanımlardan yola çıkarak "düşünme; inceleme, karşılaştırma, yargıda bulunma ve yeni bilgilere ulaşma süreçlerinin izlendiği zihinsel bir etkinlik", "düşünce ise bu zihinsel etkinliğin sonucunda ortaya çıkan, tasarlanan, zihinde canlandırılan gerçeklik, fikir ya da bilincine varılan herhangi bir şey" olarak tanımlanabilir.

Düşünme becerileri

Düşünme becerileri bireylerin sahip oldukları zihinsel performansı kullanmalarını ve geliştirmelerini sağlayacaktır. Düşünme becerilerine sahip olan bireyler problem çözebilecek, olayları analiz edebilecek, çözümledikleri olaylar arasında daha önceden keşfedilmemiş bağlantıları, ilişkileri kurabilecek, ulaştıkları bilgileri kendilerine göre düzenleyerek kullanabilecek, daha önceden ulaşılmamış sonuçlara ulaşacak ve bilgiyi kullanmayı öğreneceklerdir. 21.yüzyıl insanının sahip olması gereken bu beceriler bireysel ve toplumsal gelişmeyi sağlayacaktır.

1956 yılında Bloom tarafından yazılan "Eğitim Amaçları Taksonomisi: Bilişsel Alan" isimli kitapta yazar bilişsel öğretim hedeflerini bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme olarak altı basamağa ve her basamağı da alt basamaklara ayırmıştır. Bloom bilişsel öğretim hedeflerini basamaklara ayırırken aynı zamanda bireylerin öğrenim sürecinde uyguladıkları bilişsel düşünme yeteneklerine de dikkat

çekmiştir. Bloom'un çalışması Saban tarafından aşağıdaki çizelgede özetlenmiştir (Saban, 2004, s.141)

Çizelge 1: Bloom'un Sınıflamasındaki Düşünme Düzeyleri

(akt. Saban, 2004, s.141)

Düşünme Düzeyleri	Düşünme Şekilleri ve Becerileri	Düşünmeyi Uyaran Sorular
Bilgi	Tanımlama, hatırlama, betimleme, listeleme, tanıma	Ne, ne zaman, nerede, kim, kim tarafından, betimle, tanımla, yaz, listele, söyle, işaretle
Kavrama	Yeniden tanımlama, yeniden düzenleme, ilişki kurma, açıklama	Yeniden düzenle, yeniden tanımla, açıkla, kendi cümlelerinle ifade et, karşılaştır
Uygulama	Uygulama, üretme, çalıştırma, çözme, gösterme, kullanma, hesaplama, inşa etme, geliştirme	Çöz, hesapla, tahmin et, sonuçlandır, üret, geliştir, nasıl olduğunu göster, kullan
Analiz	Neden-sonuç ilişkisini kurma, öğelere ayırma, varsayımları analiz etme, tümdengelimci düşünme, ayırt etme, karşılaştırma, sınıflandırma	Ayırt et, sınıflandır, karşılaştır, ilişkilendir, bölümle, kategorilere ayır
Sentez	Öneride bulunma, genelleme yapma, ürün ortaya koyma, tümevarımcı düşünme, birleştirme, geliştirme, bulma	Öner, birleştir, geliştir, formüle et, sonuç çıkar, bul, üret
Değerlendirme	Yargıda bulunma, eleştirme, ölçüp-biçme, seçenekler arasından seçme, tahmin etme, savunma, tercih etme, kanıtlama	En uygun olanı seç, karar ver, eleştir, kanıtla, yargıla, ölç, tahmin et, savun

Kürüm'ün (2002) Bruning, Schaw ve Ranning'den (1995) yaptığı alıntıya göre; Perkins ve arkadaşları dört düşünme türü ve her bir türle ilgili beceriler olduğunu belirtmişlerdir. Kürüm'ün çalışmasında Perkins ve arkadaşlarının belirlediği düşünme türleri, amaçları ve becerileri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır. (Bruning, Schaw ve Ranning'den (1995) aktaran Kürüm (2002), s. 34)

Çizelge 2: Düşünme Türleri Ve Becerileri

Düşünme türü	Amacı	Düşünme becerileri
Eleştirel düşünme	Karşıt durumların ya da fikirlerin açıklığını değerlendirmek	Durumun ya da fikrin tanımlanması, karşıt görüşlerin analizi, kanıtların değerlendirilmesi
Yaratıcı düşünme	Yeni fikirler üretmek, yeni ürünler geliştirmek	Fikrilerin saptanması, sorunun yeniden yapılanması, olasılıkların belirlenmesi,
Karar verme	Bilgilendirilmiş bir karara ulaşmak	Var olan bilginin düşünülmesi, seçeneklerin belirlenmesi ve kararın verilmesi
Sorun çözme	Bir soruna bir ya da daha fazla çözüm bulmak	Bir stratejinin tanımlanması, anlatılması, seçilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi

Yukarıda sıralanan düşünme türlerine analitik düşünme de eklenebilir. Analitik düşünme; bir konuyu alt başlıklarına ayırarak, her bir alt başlığı ayrı ayrı incelemek ve bu başlıklar arasındaki ilişkileri belirleyerek konuyu değerlendirmek olarak tanımlanabilir.

Düşünme becerilerinin de farklı kişiler tarafından farklı biçimlerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Yapılan farklı sınıflamalara göre düşünme becerilerindeki ortak kavramlar; bilgiye ulaşma, bilgiyi içselleştirme, yeniden düzenleme, kullanma, yeni bilgilerle birleştirme, değerlendirme, düşünme sürecine bilişsel ve duyuşsal olarak katılma olarak sıralanabilir.

Eğitimde düşünme becerileri

Düşünme becerilerinin geliştirilmesi çocuklar için büyük önem taşır. Çocukların düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlayacak kurumlardan ilki aile, ikincisi okuldur. Aile içinde yaşadığı toplumun kültürel birikimini çocuğa aktararak onun hayata hazırlanmasını sağlar. Düşünme becerilerinin geliştirilmesi için; aile içinde alınacak kararlarda çocuklara da söz hakkı verilmesi, çocukların gün içinde yaşadıklarını paylaşmaları için sohbet ortamın oluşturulması, yaşanan ya da karşılaşılan olayların çözümlenmesi ve çocuklara dinleme, tartışma, uzlaşma becerilerinin kazandırılması aileler tarafından gerçekleştirilebilecek temel uygulamalardandır. Aile içinde düşünme becerilerini kullanmayı öğrenen çocuklar toplumsal yaşamda da bu becerilerini kullanabileceklerdir. .

Çocukların düşünme becerilerinin geliştirilmesini sağlayacak kurumlardan ikincisi okuldur. Okul kavramı bu bölümde "türlü bilgi, beceri ve alışkanlıkların belli amaçlara göre düzenli bir biçimde öğretildiği ve kazandırıldığı eğitim kurumu" (www.tdk.gov.tr) anlamında kullanılmıştır. Okulların ve dersliklerin fiziksel özellikleri, öğretmenlerin nitelikleri, uygulanmakta olan eğitim programı da okul kavramı içinde düşünülmüştür. Aşağıda çocuklarda düşünme becerilerinin geliştirilmesi için "okulların ve dersliklerin yapısı", "öğretmenlerin nitelikleri" ve "eğitim programı" başlıklarında yapılabilecek düzenlemeler açıklanmaya çalışılmıştır.

Okulların ve dersliklerin yapısı

Öğrencilerde düşünme becerilerinin gelişmesinde okulların mimari yapısı etkili olmaktadır. Okullarda öğrencilerin fiziksel gereksinimlerini gidermelerini, kendilerini rahat ve güvende hissetmelerini, okulu benimsemelerini, akranları ile ilişki kurmalarını, etkileşimde bulunmalarını ve kendilerini her yönden geliştirmelerini sağlayacak ortamlar tasarlanması durumunda düşünme becerilerini geliştirebilirler.

> *"….Öğrenciye sıkıcı alanlar sunan, oyun, dinlenme gibi eylemlere, her türlü hava koşullarında öğrencinin zamanı istediği gibi geçirmesine olanak tanımayan, sürekli dersliklerin içinde kalmasına neden olan okullarda eğitim ne kadar üst düzeyde yapılırsa yapılsın istenilen verimin elde edilemeyeceği ortadadır….. Okul binaları öğrencilerin araştırma, keşfetme, deneme, tartışma, oyun, sosyal olma ve en önemlisi düşünme yetilerini geliştirmeli, yaratıcılıklarını teşvik etmelidir (Çınkır, 1996, s.29)*

Dersliklerdeki araç-gereçler; dersliklerin, spor salonlarının, okul bahçesinin, tören alanlarının, konferans salonunun, drama odası, laboratuvar ve benzeri odaların kullanımı öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişmesini etkiler. Okullarda ve dersliklerde öğrencilerin her türlü etkinliği gerçekleştirmelerini sağlayacak araç ve gereçler hazır bulundurulmalıdır.

Öğretmenlerin nitelikleri

Öğrencilerin düşünme becerilerini kazanmalarında öğrencilerle sürekli etkileşim içinde bulunan öğretmenlerin uygulamaları çok etkilidir. Bu uygulamalar öğrencilerin bilgi düzeyini, davranışlarını, tutumlarını ve algılarını etkilemektedir. Varış'ın (1988) belirttiği gibi;

"Öğretmenlik statüsü yalnızca bilgi verme rolünü gerektirseydi, bu işi öğretim makineleri, TV, radyo gibi araçlarla yapmak mümkün olurdu. …. Oysa davranış bilimleri, bize, öğrencinin, öğretmenin tutum ve davranışları ile etkilendiğini göstermektedir. Öğretmenin düşünsel tutumu, duygusal tepkileri, çeşitli alışkanlıkları, öğrenciyi etkilemektedir. Çoğu zaman öğrenci, öğretmenin anlattığı konudan çok konuya yaklaşımına dikkat etmekte ve olayları yorumlama biçiminden etkilenmektedir." (Varış, 1988, s.117)

Öğretmenlerin nitelikleri öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

-Öğretmenlerin yeni bilgi ve fikirlere açık olmaları, öğrencileri dinlemeleri, öğrencilerin görüşlerine katılmasalar da saygı duymaları, öğrencilere karşı adil, esnek, sevecen ve ilgili olmaları, olayların birden fazla nedeni ve sonucu olduğunu bilmeleri ve bunu öğrencilere de fark ettirmeleri sınıfta düşünme becerilerinin kazandırılmasında etkili olacaktır. Öğretmenler sınıfta öğrencilerin işbirliği yapmalarını, problem çözme-tartışma-uzlaşma becerilerinin gelişmesini sağlayacak ortamlar oluşturmalıdır.

-Öğretmenlerin öğretim araç ve gereçlerinden yararlanma becerisi öğrencilerin düşünme becerilerinin gelişmesini etkileyecektir. Öğretmen kullanacağı öğretim araç gerecini konuya ilgi çekmek, öğrencilerde merak uyandırmak, öğrencilerin araştırma yapmalarını sağlamak, öğrencilerin birden fazla duyu organına hitap ederek öğrenmede kalıcılığı artırmak için kullanmalıdır. Örneğin dilsiz haritayı duvara yansıtan aynı zamanda öğrencilere de dağıtan bir öğretmen vereceği ipuçları ile harita üzerinde bir ilin, ilçenin, dağın yerinin ya da bir akarsuyun izlediği yolun belirlenmesini isteyebilir, belirlenen noktalar arasında coğrafi, ekonomik, kültürel ilişkiler kurulmasını sağlayabilir. Ya da "seyredilen bir filmin, dinlenen bir ses kasetinin ardından, senaryodaki kahramanlara ilişkin bir isim tablosu sunulabilir. Ardından öğrencilerden, isimlerle kahramanlar ve olaylar arasındaki ilişkiyi gösteren tümceler yazmaları istenebilir." (Gözütok, 2006, s.303).

Eğitim programları

Bir eğitim programı hedef, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır. Öğrencilerde düşünme becerilerinin geliştirilmesi için eğitim programının bütün öğelerinde düşünme becerilerine yer verilmesi gerekmektedir. Birbirini doğrudan etkileyen bu öğelerin birisinde düşünme becerilerine yer

verilmemesi, bir sistem bütünlüğü içinde çalışan eğitim programı yoluyla düşünme becerilerinin geliştirilmesini olumsuz etkiler.

Hedefler yetiştirilecek insanda bulunması istenen, eğitim yoluyla kazandırılabilecek özellikler olarak da tanımlanmıştır. Eğitimde hedefler;

- Ülkenin eğitim politikasını yansıtan uzak hedefler,
- Hedeflerin gerçekleştirilmesinde okulun görevlerini belirleyen genel hedefler ve
- Öğrenciye kazandırılmak istenen özellikleri belirleyen özel hedefler olarak üç grupta incelenebilir. Bu üç hedef hiyerarşisi de düşünme becerilerini içermelidir.

"İçerik", "belirlenen hedeflere ulaşmak için öğrencilere ne öğretelim?" sorusuna yanıt verir. İçerikte yer alan bilgilerin güncel, geçerli, güvenilir ve kendi içinde tutarlı olması, içeriğin sahip olması gereken önemli özelliklerden bazılarıdır. İçeriğin öğrencinin kolayca anlayabileceği bir şekilde sunulması da önemlidir. Bu nedenle içerik ve öğrenme yaşantıları bir arada düşünülmektedir. Düşünme becerilerinin geliştirilmesi için; öğrenme yaşantıları öğrenci merkezli olarak planlanmalı, öğrenciye etkinlik sonunda ne elde edeceği açıklanmalı, öğrencinin etkinliğe aktif olarak katılması, etkinlik sırasında kazandığı bilgiyi önceki bilgileri ile ilişkilendirmesi sağlanmalıdır. Öğrencinin yeni tanımlar oluşturması, kendi cümleleri ile konuyu özetlemesi, liste hazırlaması, konuyla ilgili bir uygulamayı gerçekleştirmesi, karşılaştırma yapması, çıkarımlarda bulunması, bir kavramı resim çizerek ya da simgelerden yararlanarak ifade etmesi öğrenme yaşantıları yoluyla düşünme becerilerinin geliştirilmesinde gerçekleştirilebilecek etkinliklerden bazılarıdır.

Öğrencilerde düşünme becerilerinin gelişmesini amaçlayan bir eğitim programının ölçme ve değerlendirme öğesi; öğrencilerin sahip oldukları bilgileri kullanmalarını, yorumlamalarını, genellemelerini, öğelerine ayırmalarını; öğeler arasında ilişki kurabilmelerini; verilen tablo, grafik ya da şekillerden yararlanarak çıkarımlarda bulunmalarını; yazılı metni okuyup anlamalarını; metni tabloya ya da grafiğe dönüştürmelerini, vb. sağlamalıdır. Öğretmenlerin ev ödevlerinin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütleri öğrencilere bildirmesi ve bu ölçütlere göre değerlendirmeyi öğrencilerin yapmasını istemesi de düşünme becerilerinin gelişmesini sağlayacaktır.

Çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkı

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 13. maddesinde çocukların düşüncelerini özgürce açıklama, her türlü haber ve düşünceyi araştırma, elde etme ve iletme özgürlüğüne sahip oldukları belirtilmiştir.

Toplum içinde çocuklara verilen roller, çocukların rollerine ilişkin sosyal tutumlar ve geleneksel uygulamalar çocukların evde, okulda, toplumda düşüncelerini açıklamalarını engellemektedir. Türkiye'de ve dünyada pek çok ülkede görüş ve düşüncelerini ifade eden çocukların "saygısız", "münasebetsiz", "terbiyesiz" olarak nitelendirilmesi; "çocukların görülmeleri ancak işitilmemeleri gerektiğini savunan felsefe", "çocukları anne ve babalarının mülkleri olarak gören anlayış" (UNICEF, 2002) Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi tarafından çocukların düşüncelerini açıklamalarını engelleyen uygulamalardan bazıları olarak sıralanmıştır.

Düşünce özgürlüğü temel haklar ve özgürlükler içinde yer almaktadır. Düşünme; çocukların farklılıklarını anlamalarını sağlayan, kendilerini bir birey olarak görmelerine yardımcı olan bir eylemdir. Çocukların düşüncelerini özgürce açıklamaları onların bireyleşme ve toplumsallaşma süreçlerinde büyük önem taşımaktadır. Aktif dinleyici olan, bilgileri analiz eden, yeniden düzenleyen, ulaştıkları bilgilerden daha fazlasını merak eden çocuklar hiçbir düşüncenin etkisinde kalmaz, düşüncelerinde özgür olurlar. Bu niteliklere sahip çocuklar; eleştirel düşünme, tartışma ve karar verme becerisine sahip, insanların sahip oldukları hakları ve özgürlükleri kullanmaları konusunda saygılı, toplumsal sorunlara duyarlı ve demokratik değerlere sahip bir kişilik yapısında olacaklardır. Descartes "Düşünüyorum, o halde varım." diyerek düşünme becerisine sahip olmasını varlığının sebebi olarak göstermiştir.

Erdoğan (2007) düşüncenin ifade edilmesi hakkının kullanımının; demokrasinin "olmazsa olmaz" şartı olduğunu, kişinin kendisini gerçekleştirmesini sağladığını, bilginin artmasını, yanlışların ortaya çıkmasını ve doğrunun belirlenmesini sağladığını, toplumda hoşgörünün artmasını sağlayacağını belirtmiştir.

Düşüncenin iletilmesi özgürlüğü ülke sınırlarına bağlı olmaksızın her türlü haber ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi ve yazılı, sözlü, sanatsal, vb. biçimde iletilmesi özgürlüğünü içerir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının ülke sınırlarına bağlı olmaksızın her türlü haber ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi ve iletilmesi özgürlüğünü içerdiği belirtilmektedir.

Ülke sınırlarına bağlı olmadan haber ve düşünceleri araştıran, ulaştıkları bilgileri paylaşan çocuklar; farklı kaynaklardan yararlanarak araştırma yapma, ulaştıkları bilgileri analiz etme, dünyadaki kültürel çeşitliliği fark etme, kendilerini farklı biçimlerde ifade etme yeteneklerini geliştireceklerdir. Bu çocuklar düşüncelerini kendi seçtikleri biçimde sözle, resimle, yazıyla ya da radyo, televizyon ve İnternet aracılığı ile ifade edebileceklerdir. Can (2001) düşüncenin ifade edilmesinin; "konuşulan söz" yanında marş söyleme, elektromanyetik dalgalarla ve simgelerle- çizimlerle, resimlerle, el ilanları ve pankartlarla da iletilebileceğini belirtmiştir. Erdoğan'da (2007) kitap, makale, deneme, roman, hikâye yazmak yanında; resim ve heykel yapmak, bir oyun sahnelemek, belli bir kıyafeti giymek, bir topluluk kurmak gibi uygulamaların düşünenin ifade edilmesi kapsamında yer aldığını belirtmiştir. Bu kapsamda eğitim kurumlarında çocukların seçtikleri konularda melodili sözler yazmalarının, oyun sahnelemelerinin, heykel yapmalarının, düşüncelerini çizgilerle ve müzik yoluyla ifade etmelerinin özendirilmesi; fotoğraf çekmelerinin sağlanması; düşüncelerini simgelerle ifade edebileceklerinin bildirilmesi çocukların düşüncelerini ifade etmelerini kolaylaştıracak uygulamalardandır.

Bir eğitim kurumunda çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi, düşüncelerini farklı yolları da kullanarak açıklamasına uygun ortamlar tasarlama

Çocukların düşünme becerilerini kazanmaları için okullarda her türlü haber ve düşünceyi araştırma, elde etme ve iletmelerini sağlayacak ortamlar oluşturulmalıdır. Bu ortamların oluşturulmasında okul yöneticileri, öğretmenler, okulda görevli diğer kişiler ve gereksinim duyulduğunda aileler görev almalıdır. Çocukların düşüncelerini açıklamalarını sağlayacak ortamların oluşturulması için gerekli olan ön şart; okul yöneticilerinin, öğretmenlerin ve okuldaki görevlilerin çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkına sahip olduklarını bilmeleridir. Bu hak bilinmeden hakkın yaşama geçirilmesi için çalışmalar yapılamaz.

Bir eğitim kurumunda okul yöneticileri tarafından yapılabilecek çalışmalar; çocukların bilgi edinmelerini sağlamak için kütüphanelerin oluşturulması, güncel olaylardan haberdar olmalarının sağlanması için ülkede yayın yapmakta olan radyo ve televizyon kanallarının öğrenciler tarafından izlenmesinin sağlanması, günlük gazetelerin alınarak okuma köşelerine bırakılması ve öğrencilerin gazete okumaya özendirilmesi, düşüncelerini paylaşmalarını sağlayacak yazıcı, fotokopi makinesi, telefon, internet ağı gibi araçların çocukların kullanımına sunulması ve öğrencilerin okuldaki karar alma süreçlerine katılması şeklinde sıralanabilir. Ayrıca okul yöneticileri eğitim kurumlarında düzenlenecek sempozyum, konferans, sergi, kermes, okul gezisi gibi etkinliklerin konularının, amaçlarının, gerçekleşme tarihlerinin belirlenmesinde, hazırlık ve değerlendirme çalışmalarının tamamlanmasında da çocuklara söz hakkı vermelidir. Olanakları olan okullarda geçekleştirilebilecek uygulamalardan birisi de yayın akışı ve programları okuldaki öğrenciler tarafından hazırlanacak bir radyo istasyonunun yayın yapmasının desteklenmesidir. Haberleri, röportajları, reklâmları ile öğrenciler tarafından oluşturulan bir radyo istasyonu ya da "okul radyosu" öğrencilerin düşüncelerini özgürce açıklamalarını sağlayacaktır.

Çocukların düşüncelerini özürce açıklamalarını sağlamak için öğretmenlerin sınıflarında sınıf panoları oluşturmaları; sınıf kurallarının oluşturulmasında ve sınıftaki oturma planının yapılmasında öğrencilerin görüşlerini dikkate almaları; öğrencilerin düşüncelerini özgürce-istedikleri biçimde ifade etmelerini özendirmeleri; sınıfta küçük grup tartışmaları için ortamlar oluşturmaları; öğrenciler arasındaki iletişimin sağlıklı ve olumlu olması için gerekli rehberlik çalışmalarını yapmaları; velileri çocukların düşüncelerini özgürce açıklamaları için ortamların oluşturulması yönünde yönlendirmeleri gerçekleştirilebilecek çalışmalar arasındadır.

Okulda görevli kişiler öğrencilerle kurdukları ilişkilerde sakin, anlayışlı ve hoşgörülü olmalı, öğrencilerle kurdukları iletişimde öğrencinin görüşünü, düşüncesini, isteğini, dileğini açıklamasını özendirmeli, öğrenciye değer verdiğini hissettirmelidir.

Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının sınırlandırılabilmesinin koşulları

Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama özgürlüğü çeşitli durumlarda sınırlandırmalara konu olabilmektedir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre bir çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının kullanımı yalnızca; başkasının haklarına ve itibarına saygı, milli

güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığının ve ahlâkının korunmasını sağlamak gerekçeleriyle yasa tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla sınırlandırılabilir. Düşüncenin özgürce açıklanması hakkının kullanımının sınırlandırılması Anayasa'nın 26. maddesinde;

> *"Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir." (Anayasa, 2005)*

şeklinde yer almaktadır.

"Düşüncenin ifade edilmesinin sınırları" konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Genel olarak düşüncelerin ifade edilmesinin sınırlandırılmaması, şiddeti tırmandıran ve kışkırtan düşünce açıklamalarının cezalandırılması gerektiği yönünde görüş birliği bulunmaktadır. Ayrıca başkalarını inciten, küçülten ifadeler de pek çok hukuk düzeninde yasaklanmıştır. İfade özgürlüğünün sınırlandırılmasında "zarar ilkesi" de göz önünde bulundurulmaktadır. Zarar ilkesine göre başkalarının haklarına zarar vermeyen her türlü konuşma ve ifade serbest olmalıdır (Erdoğan, 2007).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede belirtilen kısıtlama durumları ile Türk Ceza Kanunu'nda tanımlanan suçlar birlikte incelendiğinde; iftira atmanın, özel hayatın gizliliğine saygı duymamanın, bir insana şeref ve saygınlığını küçültecek nitelikte sözle söylemenin, insanlar arasında ayrım yapmanın ve bunu dile getirmenin, insanları suç işlemeleri için kışkırtmanın, suç işlemek amacıyla örgüt kurmanın, insanlara gözdağı vermenin, işlenmiş bir suçu övmenin, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak amacıyla insanlara bilgi vermenin, ortak kullanım alanlarında yapılan işlerle ilgili tehlikeleri önlemek için konulmuş olan işaret ya da engelleri kaldırmanın düşüncenin özgürce ifade edilmesi hakkının kullanılmasının sınırlandırılabileceği durumlara örnek olduğu görülmüştür.

Eğitim programının içeriği (28. maddenin ve 5-6-7-8-9-10-11-12. amaçların öğretimi için)

Milli Eğitim'in gayesi yalnız hükümete memur yetiştirmek değil, daha çok memlekete ahlâklı, karakterli, cumhuriyetçi, inkılâpçı, olumlu, atılgan, başladığı işleri başarabilecek kabiliyette, dürüst, düşünceli, iradeli, hayatta rastlayacağı engelleri aşmaya kudretli, karakter sahibi genç yetiştirmektir. Bunun için de öğretim programları ve sistemleri ona göre düzenlenmelidir.
(1923)
(http://obydb.meb.gov.tr/ataturk.html adresinden 3 Ekim 2009'da alınmıştır.)

GİRİŞ

İnsan hakları tarihi incelendiğinde farklı üç "kuşak" hak grubu olduğu görülmektedir. Birinci kuşak haklar; özgürlük hakları, ikinci kuşak haklar; eşitlik hakları ve üçüncü kuşak haklar; dayanışma hakları olarak tanımlanmıştır (İBG, 2008). Birinci kuşak haklar bireylerin devlet karşısında dokunulamaz bazı haklara sahip olduğunu, devletin bu hakları tanımakla, korumakla ve insanlar tarafından kullanılmasını sağlamakla yükümlü olduğunu ifade etmektedir. Birinci kuşak haklara mülkiyet hakkı, konut dokunulmazlığı hakkı, seyahat hakkı, ifade özgürlüğü hakkı, evlenme ve ailenin korunması hakkı, yaşama hakkı gibi insanın insanca yaşaması için sahip olması ve kullanması gereken temel haklar girmektedir. İkinci kuşak haklar devletlerin sosyal sorumlulukları ile ilgilidir. Bu haklar devletin vatandaşa hizmet sunma görevlerini belirler ve devletin bu görevleri yüklenmesini, görevleri gerçekleştirecek amaçlı davranışlarda bulunmasını gerektirir. Bu haklardan bazıları eğitim hakkı, sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı, çalışma hakkıdır. Üçüncü kuşak haklar ise dayanışma ve katılım hakları olarak da adlandırılırlar. Bu haklar insanlar arasındaki dayanışmayı sağlamaktadır. Üçüncü kuşak hakların gerçekleşebilmesi bireylerin ve devletin etkin olması gerektirir. Temiz bir çevrede yaşama hakkı, barış içinde yaşama hakkı, kültürel mirası koruma hakkı, gelişme hakkı bu haklardan bazılarıdır. Birinci kuşak haklar klasik haklar, negatif statü hakları, kişisel ve siyasal haklar olarak, ikinci kuşak haklar isteme hakları, sosyal ekonomik ve kültürel haklar olarak, üçüncü kuşak haklar ise; katılma hakları, kolektif haklar olarak da bilinmektedir.

İkinci kuşak haklar arasında yer alan "eğitim hakkı" bir isteme hakkı olarak devletin vatandaşa hizmet sunmasını gerektirir.

> *"Devletin eğitim alanındaki yükümlülükleri, özellikle yeterli, parasız ve zorunlu ilköğretimi sağlama yükümlülüğü karşısında, bireyin bunun sağlanmasını isteme hakkı bulunmaktadır…. Sosyal devlet ilkesi gereğince devlet bu görevini yerine getirmeme yetkisine sahip değildir. Devlet eğitim arzusunda bulunan herkesin eğitim sisteminin çerçevesi içinde yeteneklerine ve kişiliğine uygun bir eğitim görmesini doğum, ırk, cins, sınıf, mali güç farkı gözetmeksizin sağlamalı, ilköğretim düzeyinde ise bunu mutlaka gerçekleştirmelidir. Bunun yanında çocukları yeteneklerine uygun olmayan bir alanda eğitim görmeye zorlamamalıdır" (Akyüz, 2009, s.1057).*

Vatandaşların eğitim hakkını kullanabilmeleri için devletin öncelikle; yeterli sayıda okul binası yapması, nitelikli öğretmenler yetiştirmesi ve okullarda görevlendirmesi, okulları eğitim araç-gereçleri ile donatması, eğitim programlarını vatandaşların gereksinimlerine yanıt verecek şekilde hazırlaması, eğitim politikalarının oluşturulmasında dezavantajlı grupları da göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bu gereklilikler yerine getirilmediğinde vatandaşlar eğitim haklarını kullanamazlar.

Vatandaşların eğitim hakkını kullanabilmeleri için devletin yükümlülükleri çeşitli yasa, yönetmelik, bildirge, sözleşme ve hatta anayasalarda belirtilmiştir. 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. maddesinde;

> *"Her şahsın eğitime hakkı vardır. Eğitim parasızdır; hiç olmazsa ilk ve temel eğitim aşamalarında böyle olmalıdır. İlk eğitim zorunludur. Teknik ve mesleki öğretimden herkes yararlanabilmelidir. Yüksek öğretim liyakatlerine göre, herkese tam eşitlikle açık olmalıdır." ifadesi yer almaktadır (www.amnesty.org.tr adresinden 23 Ağustos 2009'da alınmıştır.).*

Ayrıca Birleşmiş Milletler Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslar arası Sözleşmesi; Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında da eğitim hakkı ile ilgili maddeler yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28. maddesinde çocukların eğitim hakkına sahip oldukları belirtilmiştir. Sözleşmenin 42. maddesinde ise taraf devletlere "Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlama yükümlülüğü"

verilmiştir. Belirtilen bu yükümlülük kapsamında "çocuğun eğitim hakkı" ile ilgili bir eğitim programı hazırlanmıştır. Eğitim programının amaçlarından önce "eğitim hakkının tarihçesi" ve "Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre eğitim hakkı" başlıklarında bilgi vermenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Eğitim hakkının tarihçesi

Akyüz'ün (2009) belirttiğine göre; eğitim hizmetlerinin devlet tarafından verilmesi 1789 Fransız devrimi ile gündeme gelmiştir. 1791 yılında kabul edilen Fransız Anayasası "bütün vatandaşlar için aynı olmak ve öğretilecek şeylerin tüm insanlara gerekli olan kısmı parasız öğretilmek üzere eğitim örgütü kurulacaktır." yasasını koymuştur. Fransız düşünür ve milletvekili Condorcet, 1792 yılında Fransız Meclisi'nde "Ulusal Eğitim Tasarısı"nı okumuş, yurttaşın "eğitim ve öğrenim hakkı"nı ve "devletin eğitim ödevi"ni ayrıntılarıyla belirlemiştir. Condorcet'e göre; insanlar doğuştan eşit değildir. Onların eşitliği ancak eğitimle sağlanabilir; "…. herkesin kendi kendine hareket edecek kadar öğrenim görmüş olması ve kanunun ona sağladığı şeylerden, başka birinin aklına körü körüne bağlanmadan faydalanması hukuk eşitliğini korumaya kafidir." (Altunya, 2003, s. 33)

Gazneliler, Karahanlılar gibi ilk Müslüman Türk devletler de eğitime büyük önem vermişlerdir ancak devletin eğitim "ödevi"ni yerine getirmesi Alpaslan ve Melikşah'ın veziri olan Nizamülmülk döneminde gerçekleşmiştir. Nizamülmülk çeşitli şehirlerde medreseler açtırmış, öğretmen ve öğrencilerin aylık alabilmesi ve beslenme gereksinimlerinin karşılanması için vakıflar kurdurmuştur (Akyüz, 2009).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, II. Mahmut tarafından bir ferman yayınlamış, fermanda İstanbul'da oturan erkek çocukların ilköğretime devam etmek zorunda oldukları ve çocuğun erginlik çağına gelmeden okuldan alınıp usta yanına verilmesinin yasaklandığı belirtilmiştir. 1869 yılında yayınlanan "Maarifi Umumiye Nizamnamesi"nde kız öğrencilerin 6-10, erkek öğrencilerin 7-11 yaşları arasında zorunlu eğitime devam etmeleri ve okulun masraflarının halk arasında paylaşılması gerektiği kararı da yer almıştır. 1913 yılında çıkartılan "İptidadiye Kanunu"'nda her çocuğun 7 yaşına ulaştığı yılın Eylül ayından 16 yaşına ulaştığı yılın Haziran ayına kadar ilköğretime devam etmekle yükümlü olduğu, kız çocuklar için öğretim süresinin bir yıl kısaltılabileceği belirtilmiştir (Eyicil, 1982).

1924 Anayasa'sında eğitimle ilgili iki madde yer almaktadır.

- 80. madde: "Hükûmetin nezaret ve murâkabesi altında ve kanûn dairesinde her türlü tedrisat serbesttir." (Hükümetin gözetimi ve denetimi altında ve kanun çerçevesinde her türlü öğretim serbesttir.),
- 87. madde: "İptidai tahsil bütün Türkler için mecbûrî ve Devl et mekteplerinde meccanîdir." (Kadın erkek bütün Türkler ilköğretimden geçmek ödevindedirler. İlköğretim devlet okullarında parasızdır) (http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm adresinden 31 Ağustos 2009'da alınmıştır.)

Cumhuriyetin ilk on yılında eğitim hakkının bütün vatandaşlar tarafından kullanılması, eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması için; kimsesiz çocukların barınabileceği ücretsiz yurtların çoğaltılması, ücretli öğrenci yurtlarının açılması, bütün giderleri devlet tarafından karşılanmak üzere yurt dışına öğrenci gönderilmesi, orta dereceli okul öğrencilerinden alınan öğrenim ücretinin kaldırılması vb. düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde yeni harflerin ve rakamların kabul edilmesi, yetişkin eğitimi için "Halk Dershaneleri", "Millet Mektepleri", "Köy Enstitüleri" ve "Halkevleri"nin açılması, "yükümlülükler"in "hak"la karşılanması çabasına birer örnektir (Altunya, 2003, s.37).

Eğitim özgürlüğü ve eğitim hakkı bugünkü anlamıyla ilk kez 1961 Anayasası'nda düzenlenmiştir.

> *21. madde: "Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.*
> *Eğitim ve öğretim, Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.*
> *Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak kanunla düzenlenir.*
> *Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz." ,*
> *50. madde: "Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlama Devletin başta gelen ödevlerindendir.*
> *İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için mecburidir ve Devlet okullarında parasızdır.*
> *Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlama amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.*
> *Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları, topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.*

Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtların korunmasını sağlar." (http://www.anayasa.gov.tr/ adresinden 31 Ağustos 2009'da alınmıştır.) şeklinde yer almaktadır.

1961Anayasa'sı halkın eğitim ve öğretim ihtiyacını karşılamayı devletin "başta gelen ödevi" olarak belirlemiştir. Anayasa, devletin diğer ödevlerinden hiç biri için "başta gelen ödevi" ifadesini kullanmamıştır (Akyüz, 2009, s. 1049).

1982 Anayasası'nda eğitim hakkı:

42. madde: "Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılâpları doğrultusunda, çağdaş bilim ve eğitim esaslarına göre, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılamaz.
Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.
İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.
Özel ilk ve orta dereceli okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak, kanunla düzenlenir.
Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanları topluma yararlı kılacak tedbirleri alır.
Eğitim ve öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.
Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tâbi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası andlaşma hükümleri saklıdır." (http://www.anayasa.gov.tr/ adresinden 31 Ağustos 2009'da alınmıştır.) ifadeleri ile yer almaktadır.

"Bu madde ile sadece ilköğretimin zorunluluğu değil, devletin genel olarak eğitimi sağlama görevi de belirlenmiştir. Böylece ilköğretim ve öğrenim hem devlet, hem vatandaş için iki yanlı bir ödev haline gelmiştir" (Akyüz, 2009, s. 1051).

Türkiye Cumhuriyeti'nde eğitimin devletin gözetim ve denetiminde yapılacağı, ilköğretimin kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunlu ve parasız olduğu hükmü 1924 yılından beri hazırlanan anayasalarda yer almaktadır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Göre Çocuğun Eğitim Hakkı

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 28.maddesi; sözleşmeyi imzalayan taraf Devletlere, çocuğun eğitim hakkını kabul etme, bu hakkı fırsat eşitliği temeli üzerinde kademeli olarak gerçekleştirilmesi sorumluluğunu vermiştir. Ayrıca taraf devletlerin;

- İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirme,
- Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik etme, bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlama, gerekli durumlarda mali yardım yapma ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alma,
- Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirme,
- Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirme,
- Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alma,
- Okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alma,
- Eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirme ve teşvik etme, bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutma sorumlulukları da bulunmaktadır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 29. maddesi de çocuğun eğitim hakkı ile ilgilidir. Bu maddenin sadeleştirilmiş ve kısaltılmış ifadesi;

> *"Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler:*
> *a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;*
> *b)Çocuğun insan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;*

c)Çocuğun, ana babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, yaşadığı ülkenin ulusal değerlerine ve kendisininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;
d) Çocuğun, anlayış, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda yaşamanın sorumluluklarını üstlenecek şekilde hazırlanması;
e) Çocuğun doğal çevreye saygısının geliştirilmesi" (Gürkaynak, Gözütok, Akipek, Bağlı, Erhürman, Uluç, 1998, s.131) şeklindedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi imzalayan taraf devletler; 28. maddede eğitim hakkının fırsat eşitliği temelinde tüm vatandaşlarca kullanılmasını sağlayacak önlemler almakla ve eğitimin 29. maddede sıralanan amaçlara uygun olmasını sağlamakla yükümlüdürler.

Çocuğun eğitim hakkını kullanmasının önemi

Eğitim hakkının tüm haklar içinde özel bir önemi vardır. Çünkü bu hak bireylerin sahip oldukları diğer tüm hakları kullanmalarında bir ön koşuldur.

"Anne ve çocuk ölümlerinin önde gelen etkenlerinden biri annenin eğitim düzeyinin düşüklüğüdür. Kız çocukların okullaşma oranlarındaki on puanlık bir artış sonucunda bebek ölüm hızı binde dört azalmaktadır. Anlaşılıyor ki çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkı ile eğitim hakkı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Yaşam hakkının yanı sıra çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi için eğitime gereksinimi vardır. İnsanın doğuştan getirdiği yeteneklerini geliştiren en önemli araç eğitimdir "(Akyüz, 2009, s.1033)

Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimlerini sağlıklı olarak sürdürmeleri, ilgilerini ve becerilerini fark etmeleri ve geliştirmeleri, yaşadıkları kültüre uyum sağlamaları, kendilerini doğru olarak ifade etmeleri, karar alma becerisini kazanmaları, üretim sürecine katılmaları, bilinçli tüketici olmaları, sahip oldukları hakları ve sorumlulukları öğrenmeleri, haklarını kullanmak ve hakların kullanılmasını sağlamak için duyarlı ve istekli olmaları, sorumluluklarını yerine getirmeleri eğitim yoluyla gerçekleşebilir.

Tezcan (1992) toplumun kültür mirasının eğitim aracılığı ile aktarıldığını, çocuğun toplumsallaştırıldığını, yenilikçi ve değişmeyi sağlayıcı elemanlar yetiştirildiğini, mevcut siyasal sisteme uygun vatandaşlar yetiştirildiğini böylece bireylerde birlik ve dayanışma ruhunun oluşturulduğunu, önderlerin seçildiğini ve eğitildiğini, bireye endüstriyel becerilerin öğretildiğini, iş gücü piyasasına gerekli

sayıda işgücü kazandırıldığını belirtmiştir. Tezcan'a göre (1992) eğitimin eş ve iş seçme, çevre ve statü kazandırma gibi işlevleri de bulunmaktadır.

Çocuğun eğitim hakkını kullanabilmesi için devletin eğitimde fırsat eşitliğini sağlaması gerekmektedir. Tezcan, eğitimde fırsat eşitliğini "eğitimsel kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma eşitliği" (Tezcan, 1992, s.90) olarak tanımlamış, "özellikle demokratik toplumlarda, hiçbir ayrım yapılmaksızın herkesin gizilgüç ve yeteneklerini en uygun biçimde geliştirmede eğitim hizmetlerinden eşit ölçüde yararlanma şansına sahip olmaları gerektiğini" (Tezcan, 1992, s.90) belirtmiştir.

Akyüz (2009), eğitimde fırsat eşitliğini; "başlangıç çizgisinde insanlara cinsiyet, dil, din, felsefi görüş, inanç, siyasi düşünce, ırk, mezhep, servet, vs. nedenlerle ayrım gözetilmeksizin aynı fırsatlardan yararlanabilmelerinin sağlanması; herkese kendi yeteneklerine göre gelişebilme olanağının verilmesi; maddi imkânlardan yoksun olanlara devletin yardımcı olması" (Akyüz, 2009, s.1066) olarak tanımlamıştır

"Eğitimde fırsat eşitliği" Milli Eğitim Temel Kanunu'nda "Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri" başlığında yer almaktadır.

> ***"V. Fırsat ve imkân eşitliği***
> ***Madde 8 –*** *Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır.*
> *Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.*
> *Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır." (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html adresinden 3 Eylül 2009'da alınmıştır.)*
>
> *Türkiye'de "eğitimde fırsat eşitliğinin önündeki en önemli engel, Devletin eğitime yeterli bütçe ayırmaması yüzünden eğitim hizmetlerinin herkese ulaştırılamamasıdır. Ailelerin yoksulluğu nedeniyle çocukların okula gönderilmemesi veya okuldan alınması da eğitimde fırsat eşitliğinin önündeki diğer önemli bir engeldir. Bu nedenle kırsal alandaki çocuklar, kız çocuklar ve özürlü çocuklar eğitimde ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Özellikle kız çocukların gelenekler, çocuk işçiliği, erken evlilik, ailede ve toplumdaki cinsiyet eşitsizlikleri gibi nedenlerle eğitime katılımları düşük düzeydedir. Bu eşitsizlik, toplum bilincini yükseltmek, kız çocuğun kendi potansiyelinin farkına varmasını sağlamak, onu yasalar ve Çocuk Hakları Sözleşmesi dahil bütün uluslar arası insan hakları belgelerinde garanti edilen hakları konusunda eğitmek ve onları kız ve erkek çocuklar arasında karşılıklı saygı ve eşit ortaklık sağlamaya yönelik*

çalışmalar yapmaya teşvik etmek gibi önlemlerle azaltılabilir. Bunun yanı sıra, bütçeden uygun kaynakları tahsis ederek kampanyalar, esnek okul programları, ödüller, burslar ve diğer önlemlerle kız çocukların okula kaydolma ve okulu tamamlama oranları artırılabilir" (Akyüz, 2009, s. 1074)

İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirme

"Her çocuk, sahip olduğu potansiyeli gerçekleştirmek, yaşamını saygın bir biçimde sürdürmek, sağlıklı kararlar alabilmek ve öğrenmeyi yaşamı boyunca sürdürebilmek için gerekli olan okuma, yazma, sözlü ifade, hesap ve problem çözme gibi bilgi ve becerileri öğrenme, değer ve tutumları kazanma hakkına sahiptir. Çocuğun bu bilgi ve becerileri öğrendiği, değer ve tutumları kazandığı yer aile, içinde yaşadığı toplum ve okuldur. Çocuğa hayat boyu gerekecek bilgi ve becerilerin temeli ise ilköğretim kademesinde sunulur" (ERG, 2009, s.29).

İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda ilköğretim: "Kadın erkek bütün Türklerin milli gayelere uygun olarak bedeni, zihni ve ahlâki gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir." olarak tanımlanmıştır (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.).

İlköğretimin bütün vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasız olması; İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (26. madde), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslar arası Sözleşmesi (13. madde), Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (28. madde) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, Ek Protokolü (2. madde) gibi uluslar arası; Anayasa (42. madde), Milli Eğitim Temel Kanunu (7.ve 22. madde), İlköğretim ve Eğitim Kanunu (2.madde) gibi ulusal yasa maddelerinde yer almaktadır.

İlköğretim zorunlu ve parasız olmasına karşın Türkiye'de 2008-2009 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde okullaşma oranı %96.49 olarak hesaplanmıştır (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5 adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.). Bu veri Türkiye'de zorunlu ve parasız olmasına rağmen ilköğretime devam edemeyen çocuklar olduğunu göstermektedir.

Karataş tarafından 2001-2002 eğitim-öğretim yılında yapılan bir araştırmanın bulgularına göre ilköğretime devam edemeyen ya da etmeyen öğrencilerin devamsızlık gerekçeleri;

- Ailelerin okul masraflarını karşılayamamaları,
- Çok çocuklu ailelerde yaşanan ekonomik sıkıntı nedeniyle çocukların çalışmak zorunda kalması,
- Bazı çocukların okula karşı ilgisiz olmaları,

- Devamsızlık yapan öğrencilerle ilgili yasa maddelerine uyulmaması,
- Öğrencinin evinin okula uzak olması,
- Bazı öğrencilerin kaynaştırma eğitimine katılmasının gerekli olması ancak bu durumun öğrenci ve öğrenci velileri tarafından onaylanmaması,
- Önceki yıllarda çocuklarını okula göndermeyen velilerin okul yönetimi ve öğretmenlerin çabaları sonucu çocuğunu okula göndermeyi kabul etmesi ancak öğrencinin yaşıtlarına göre daha alt sınıflarda, kendisinden yaşça ve bedenen küçük olan öğrencilerle öğrenime devam etmek istememesi, velinin de öğrenci ile aynı düşüncede olması,
- Köylerde bazı ailelerin ilköğretim çağındaki çocukları ev, tarla ve hayvan besleme işlerinde çalıştırmaları ve çobanlık yaptırmaları,
- Bazı ailelerin bahar ve güz aylarında yaylalara çıkmaları, ilköğretim çağındaki çocuklarını da beraberlerinde götürmeleri,
- Kırsal kesimde kız çocuklarının ilk okuma ve yazma öğrendikten sonra okula gönderilmesinin gereksiz olduğuna inanılması, bu konudaki inancın, töre ve geleneğin yaygın olması,
- Köylerde ilköğretim çağındaki kız çocuklarının nişanlanması veya resmî nikâh olmadan evlendirilmesi,
- Kırsal kesimde, başta ilköğretim olmak üzere eğitim ve öğretimin öneminin kavranılmaması, anlaşılmaması,
- Öğrenci velilerinin taşımalı ilköğretim, yatılı ve pansiyonlu ilköğretim uygulamalarına yönelik olumuz tutumlara sahip olması,
- Aile içinde yaşanan bazı sorunlardan dolayı ailenin bölünmesi,
- Aday öğretmenlerin, özellikle köylerde, öğrenci velileri ile yeterli düzeyde iletişim kuramamaları ve sürekli devamsız durumdaki öğrencilerin okula devamlarını sağlayacak çalışmaların yapılmaması (http://ggurses2.tripod.com/ogretmenler1/dev_ogr.htm adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.) olarak sıralanmıştır.

Öğrencilerin ilköğretime devam etmelerini sağlamak için Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından çeşitli projeler uygulanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı tarafından tamamlanan "Temel Eğitime Destek

Programı"; Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından sekiz yıllık zorunlu eğitimi yaygınlaştırmak amacıyla tamamlanan "Eğitimde Çağı Yakalama 2000 Projesi" bu çalışmalardan bazılarıdır. Tamamlanan çalışmalar yanında Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından; "Haydi Kızlar Okula" Projesi uygulanmakta; Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO), Pansiyonlu İlköğretim Okulları (PİO), Taşımalı Eğitim ve "İlköğretim Öğrencilerine Ücretsiz Ders Kitabı Temini Projesi" uygulanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü bünyesinde hizmet vermekte olan Açık İlköğretim Okulu da herkesin zorunlu ilköğretimi tamamlamasını sağlamak amacıyla parasız olarak hizmet vermektedir. Projelerle ilgili ayrıntılı bilgilere projenin yürütüldüğü Bakanlık biriminin web sayfasından ulaşılabilir.

"Sosyal Riski Azaltma Projesi" kapsamında Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'ndan, nüfusun en yoksul kesimindeki ailelere çocuklarını düzenli olarak okula göndermeleri koşuluna bağlı olarak "Şartlı Nakit Transferi (ŞNT)" yani para ödemesi yapılmaktadır. Bu ödemeler ilköğretimdeki erkek öğrencilere ayda 20 YTL, kız öğrencilere 25 YTL olarak belirlenmiştir (http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/237/Egitim+Yardimlari/ adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır)

Millî Eğitim Bakanlığı Okul-Aile Birliği Yönetmeliği hükümlerine göre, Okul-Aile Birliği de, öğretimi geliştirmeye yönelik etkinlikler yanında, maddi olanaklardan yoksun öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışmalar yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük Okul Aile Birliği Yönetmeliğinin 5. maddesinde: "Birlik, okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ve okul arasında iletişimi ve iş birliğini sağlamak, eğitim-öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, maddi imkanlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak ve okula maddî katkı sağlamak üzere kurulur." şeklinde yer almaktadır. (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25831_0.html)

Zorunlu ve parasız olan ilköğretimi herkes tarafından ulaşılır kılmak için yapılabilecek çalışmalar aşağıda sıralanmıştır:

- "Zorunlu ve parasız" ilköğretim hakkının ulusal ve uluslar arası yasa maddelerinde yer aldığı, vatandaşların sahip oldukları tüm hakları kullanmalarının ön koşulunun bu hakla ilişkili olduğu bilgisi toplumun tüm kesimlerine bildirilmelidir.

- Maddi durumu iyi olmayan aileler ekonomik olarak desteklenmeli ve çocuklarının okul giderleri karşılanmalıdır.
- Çalışmak zorunda olan çocukların çalışmalarını gerektirecek durumlar ortadan kaldırılmalıdır.
- Okul binalarının ve okullarda uygulanan eğitim programlarının öğrencinin gereksinimlerine (oyun, dinlenme, eğlenme, bilgi edinme, sosyal ilişkiler kurma, vb) yanıt vermesi sağlanmalıdır.
- Evi okula uzak olduğu için okula devam edemeyen öğrenci velileri taşımalı eğitim, YİBO ya da PİO uygulamaları hakkında bilgilendirilmeli, öğrencinin bu okullardan birisine devamı sağlanmalıdır.
- Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının önemi ve yararı öğrencilere ve velilere açıklanmalı, gereksinim halinde çocukların bu programlara katılımı özendirilmelidir.
- Özellikle kız çocukların okula devam etmelerini engelleyen durumlar ortadan kaldırılmalıdır. Bilinç oluşturma, farkındalık yaratma çalışmaları yapılmalı, konuyla ilgili projeler hayata geçirilmelidir.
- Ailenin çeşitli gerekçelerle parçalanması (anne ve babanın boşanması, vefatı, vb.) durumunda oluşabilecek okula devamsızlık durumlarının ortadan kaldırılması için okullara etkin bir rehberlik servisi kurulmalıdır.
- Aday öğretmenlerin, özellikle köylerde, öğrenci velileri ile yeterli düzeyde iletişim kurmalarını sağlayacak rehberlik hizmeti öğretmenlere verilmelidir.

Mesleki ortaöğretimin gelişmesini destekleme

Teknolojik gelişmeler yaşamın her alanında etkisini göstermekte, buna bağlı olarak ara insan gücüne olan gereksinim artmaktadır. Ara insan gücünün sahip olduğu nitelikler ekonomik gelişmeyi doğrudan etkilemektedir. Mesleki eğitim kurumları, hem ara insan gücünün nitelikli olarak yetişmesini ve piyasada talep edilmesini sağlamakta hem de bireylerin bir iş ve meslek sahibi olmasını sağlamaktadır. Bireysel olarak mesleki bilgi, beceri ve davranışların kazanılmasını

sağlamak yanında toplumsal gelişmeyi de etkileyen mesleki eğitim kurumlarının önemi herkes tarafından kabul edilmektedir.

"Meslekî ve Teknik Eğitim Okul ve Kurumları" Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumları Yönetmeliği'nde: "Meslekî ve teknik eğitim alanında diplomaya götüren orta öğretim kurumları ile belge ve sertifika programlarının uygulandığı her tür ve derecedeki örgün ve yaygın meslekî ve teknik eğitim-öğretim kurumları" olarak tanımlanmıştır (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24804_0.html)

Mesleki ve teknik ortaöğretim okulları Bakanlık merkez teşkilatında dört ayrı genel müdürlüğe bağlıdır. Bu genel müdürlükler; Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü ile Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'dür.

Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan çeşitli projeler ve imzalanan protokollerle Almanya, Fransa ve Japonya hükümetleri ile işbirliği çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışmalardaki amaç: endüstriyel teknik öğretim okul ve kurumlarındaki atölye ve laboratuvarların modern teknolojilere uygun olarak donatılması, teknik öğretmenlerin yurt içi ve yurt dışında yabancı dil ve alan eğitimine katılması, öğretim programlarının geliştirilmesi, öğretim materyalleri ve ders kitaplarının hazırlanması böylece mesleki ortaöğretimin geliştirilmesidir (www.etogm2.meb.gov.tr adresinden 21 Temmuz 2010'da alınmıştır). Projelerle ilgili ayrıntılı bilgiye www.etogm2.meb.gov.tr adresinden ulaşılabilmektedir.

Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından; meslekî ve teknik orta öğretim programlarını, bireylerin ve sektörün eğitim ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, bölgesel düzeyde belirlenen eğitim ihtiyaçlarına dayalı olarak planlamak amacıyla "Mesleki ve Teknik Eğitimde Eğitim İhtiyaçlarını Belirleme Bilgi Sistem (METSİS) Projesi"; bilim ve teknolojideki gelişme ve değişmelerin, birey ve iş hayatının ihtiyaçları doğrultusunda eğitim alanına yansıtılması, etkin biçimde uygulanması ve işsizliği azaltmada etkili bir meslekî ve teknik eğitim hizmeti sunulması amacıyla "Mesleki ve Teknik Eğitimi Geliştirme (METGE) Projesi" uygulanmaktadır (www.ktogm.meb.gov.tr adresinden 21 Temmuz 20102da alınmıştır). Projelerle ilgili ayrıntılı bilgiye www.ktogm.meb.gov.tr adresinden ulaşılabilir.

Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü ile Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından mesleki ortaöğretimin geliştirilmesine yönelik olarak yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Özsoy (2007) mesleki teknik ortaöğretimin gelişmesini engelleyen uygulamaları; istihdam olanaklarının kısıtlı olması, mezunların görev ve yetkilerinin belirsiz olması, okulda alınan eğitimin gerçek yaşamdan farklı ve yetersiz olması, işverenlerin nitelikli ara eleman gereksinimlerinin karşılanamaması, okul-sanayi iş birliğinin zayıf olması, mesleki ve teknik okullarının altyapısının hızla gelişen bilim-teknoloji ve üretim sistemlerine göre geri kalması, mesleki ve teknik eğitimin oldukça maliyetli olması, mezunların başka alanlarda çalışmasının kaynak israfına yol açması ve imam hatip okullarının zamanla meslek lisesinden uzaklaşıp genel liselerin alternatifi durumuna gelmesi şeklinde sıralamıştır.

İşler (2006) mesleki ortaöğretimin gelişmesini engelleyen durumları; mesleki ve teknik eğitimle ilgili kararlar alınırken başta işçi ve işverenler olmak üzere konuyla ilgili kesimlerin görüşlerinin alınmaması, mesleki ve teknik eğitimde programlar arası yatay ve dikey geçişlerin sınırlı olması; Türkiye'de uygulanmakta olan mesleki ve teknik ortaöğretim eğitim programlarının modüler yapıda olmaması; mesleki ve teknik ortaöğretimde kitapların ücretsiz olmaması; mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında öğretmen merkezli öğretim yöntemlerinin uygulanması ve yaşam boyu öğrenmeye olanak sağlamaması olarak sıralamıştır.

Mesleki ortaöğretimin cazip hale getirilmesi için yapılması gereken çalışmalar Bayacan (2006) tarafından; mesleki teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olanların uzmanlık alanlarında iş bulmalarının sağlanması, ekonomik krizden etkilenen küçük zanaatkârlara destek sağlanması, işletmeye uygulamalı eğitim için giden gençlere son yıllarda ödenmeyen harçlığın yeniden ödenmeye başlaması, işletmelerde uygulamalı eğitim almaya çalışan çocukların ucuz işgücü olarak kullanılmasının engellenmesi, bu çocuklara becerilerin öğretilmesi, öğrencilerin uygulama yapmalarını sağlayacak işyeri sayılarının artırılması ve okulların donanımlarının teknolojik gelişmelere uygun olarak yenilenmesi şeklinde sıralanmıştır.

İşler (2006) mesleki ortaöğretimin gelişmesini sağlamak için yapılabilecek çalışmaları aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

- Mesleki eğitime ilişkin politikaların belirlenmesi sürecine sanayi ve ticaret odaları, meslek odaları, esnaf örgütleri vb.nin katılımı sağlanmalı, bu odalara ve örgütlere politikaların uygulanmasında daha fazla yetki ve sorumluluk verilmelidir.

- İşgücü piyasası ve iş yaşamındaki her türlü gelişme izlenmeli, okulların bu gelişmelere uyumu sağlanmalıdır.
- Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları; yabancı dil ve bilgisayar kullanma becerilerini; iletişim, insan ilişkileri, liderlik, takım çalışması gibi sosyal becerileri; ana dili kullanma becerisini; temel bilimlere dayalı akademik becerileri; elektrik-elektronik, otomasyon becerilerini; disiplinler arası çalışabilme becerisini; isletme yönetimi becerilerini; sorun çözme ve proje üretebilme becerilerini öğrencilere kazandırmalıdır.
- Öğretim programlarındaki genel eğitim derslerine daha fazla ağırlık verilmeli, beceri kazanılmasını ve uygulama yapılmasını gerektiren dersler işletmelere bırakılmalıdır.
- Öğretim programları, çeşitli mesleklerin birbiri ile çalışmasını kolaylaştıracak biçimde farklı disiplinleri bir araya getirecek şekilde hazırlanmalıdır.
- Mesleki ve teknik eğitimde modüler öğretim programları hazırlanmalıdır.
- Okullarda, mesleki alan, dal ve programların açılmasına/kapatılmasına/değiştirilmesine sektörel ihtiyaç analizlerine dayanarak karar verilmelidir.
- Mesleki ve teknik eğitim programlarına alınacak öğrenci sayısının belirlenmesinde istihdam araştırmaları ve planlamaları dikkate alınmalıdır.
- Mesleki eğitime başlayacak öğrenciler için etkili bir mesleki yönlendirme; mezuniyete yaklaşan öğrenciler için iş yaşamına yönelik rehberlik hizmeti sunulmalıdır.
- Mesleki eğitime başlama sınıfı ve yaşı daha yukarılara çekilmeli, temel genel eğitimin süresi uzatılmalıdır.
- Okullarda öğretmen merkezli eğitim modelinden, öğrenci merkezli modele geçiş yapılmalıdır.
- Mesleki teknik ortaöğretim programları ile yüksek öğretim programları arasında program bütünlüğü sağlanmalıdır.

Yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirme

Türkiye'de yükseköğretim: "Milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarı yılı kapsayan her kademedeki eğitim - öğretimin tümüdür." "Yükseköğretim kurumları: Üniversite ile yüksek teknoloji enstitüleri ve bunların bünyesinde yer alan fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, araştırma ve uygulama merkezleri ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı meslek yüksekokulları ile bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsüne bağlı olmaksızın ve kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından kurulan meslek yüksekokullarıdır." (http://www.yok.gov.tr/content/view/435/183/lang,tr/)

Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanan "Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi" raporunda; bilgi toplumuna ve ekonomisine geçiş sürecinde toplumun tüm kesimlerinin, üniversitelerden, daha fazla öğrenciye ve daha geniş bir yaş grubuna eğitim vermesini beklediği belirtilmiştir. Ancak nüfusun hızlı artışı, artan nüfusun yükseköğretime yönelik ilgisi, "24-34 yaş grubuna giren yeni öğrenciler"in ortaya çıkması üniversitelerin kendilerinden beklenenleri yerine getirmekte zorlanmasına neden olmuştur (*http://www.yok.gov.tr/content/view/557/238/lang,tr_TR/)*.

(Çınar) Özdemir (2006) tarafından yapılan bir araştırmanın bulgularına göre Türkiye'de yükseköğretim kurumlarına yönelik ilginin nedenleri;

- Üniversiteyi bitiren bir kişinin ortaöğretim mezunu olan bir kişiye göre iş bulabilme olanağının daha fazla olması,
- Ailelerin; çocuğunun üniversiteyi kazanması, iyi bir meslek edinmesi ve saygın bir yaşama kavuşması yönünde beklenti içinde olmaları, bu beklentiyi çocuklarına yansıtmaları,
- Öğrencilerin ortaöğretimde genel ve mesleki eğitime yönlendirilmemesi, ortaöğretim mezunu tüm öğrencilerin yükseköğretime devam etmek istemesidir.

Türkiye'de toplam 153 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. (http://www.yok.gov.tr/content/view/527/222/lang,tr_TR/). Ancak bu kurumlar yükseköğretime olan talebi karşılamakta yetersiz kalmaktadır. 2007-2008 eğitim öğretim yılında yükseköğretimde okullaşma oranı %21.06 olarak belirlenmiştir (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5 adresinden 03 Ekim 2009'da alınmıştır).

Yükseköğretimin yaygınlaşmasını sağlamak için yapılabilecek çalışmalar Arslan (2004) tarafından sıralanmıştır;

- *Öncelikle eğitim sürecinde yer alan tüm evrelerin birbirlerini tamamlayan unsurlar olduğu hesaba katılmalı, daha açık bir ifadeyle eğitim sistemi sistem bütünlüğü içinde düzenlenmelidir.*
- *Öğrencilerin yükseköğretime veya mesleğe yönlendirilmesine temel eğitimde başlanmalı, bu amaçla okullarda rehberlik hizmetleri gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bilimsel esaslara uygun olarak yapılmalıdır. Öğrencinin mesleğe mi, yükseköğretime mi yönlendireceğine elde edilen bilimsel rehberlik raporları veya verileri esas teşkil etmelidir. Bunun için de öğrenci velileri bu konuda bilgilendirilmeli, daha açık bir ifadeyle ikna edilmelidirler. Orta ve uzun vadede yükseköğretime geçişte, birkaç saatlik sınavlar değil, öğrencinin okul başarısı veya performansı yanında ilgileri, istidat ve kabiliyetleri esas teşkil etmelidir….*
- *Ortaöğretim evresinde mesleki eğitim diploması alanların üniversiteye geçişlerinde tüm yükseköğretim programlarının açık olması yerine, sadece kendi eğitimleri ile uyumlu programlara geçişine izin verilmelidir….*
- *….Toplam ortaöğretim içinde mesleki-teknik ortaöğretimin payını artıra-bilmek için mesleki-teknik ortaöğretim cazip hale getirilmelidir. Mesleki standartlar çok iyi belirlenmeli, iş dünyası ile sürekli irtibat halinde olunmalıdır. Meslekte statü ve doyum sağlayan bir genç "mutlaka üniversite okumalıyım" düşüncesinde ve idealinde olmayacaktır (Arslan, 2004, s. 49).*

Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirme

Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberlik, öğrencinin bireysel gelişimini sağlamasına, okula uyum sağlamasına yardımcı olmak amacıyla yapılan uygulamaları kapsamaktadır. Eğitsel rehberlik;

> *"Hangi eğitim düzeyinde olursa olsun; öğrencinin okula ve okulun bulunduğu çevreye uyum sağlamasına; etkin ders çalışma becerilerini kazanmasına; eğitsel kararlar vermesine ve seçimler yapmasına; başarıyı engelleyen etmenleri azaltmasına ya da ortadan kaldırmasına; öğrencinin ilgi, yetenek, eğilim ve özelliklerine uygun bir eğitsel ortam yaratmasına; okul yaşamı ile meslek yaşamı arasındaki ilişkiyi sağlamasına"* yardımcı olmak amacıyla yapılan faaliyetleri kapsamaktadır (Yeşilyaprak, 2003, s. 117)

Türkiye'de eğitsel rehberlik; "her öğrenciye, kendine özgü yetenek, ilgi, meslekî değer, başarı ve motivasyonu oranında eğitim-öğretim uygulamalarıyla uyum

sağlaması, özelliklerine ve gelişimine uygun programlara yönelmesi" için verilmektedir (http://orgm.meb.gov.tr/ adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.).

Türkiye'de mesleki rehberlik: "eğitim sürecinde her öğrenciye; meslekî tercih yapması, kendine uygun mesleğe yönelmesi, iş yaşamına ve mesleğe hazırlanması" (http://orgm.meb.gov.tr/ adresinden 21 Temmuz 2010'da alınmıştır) amacıyla verilmektedir. Mesleki rehberlik çalışmalarına çocuğun okul öncesi eğitime başlaması ile birlikte başlanmaktadır. Mesleki rehberlik uygulamalarında öğrencinin içinde bulunduğu gelişim dönemi ve bireysel özellikler dikkate alınmakta, öğrenciye ve velisine; öğrencinin özellikleri, iş dünyası, meslekler ve meslekleri edinme yollarına ilişkin güncel bilgiler sistemli olarak aktarılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye'de 2007-2008 eğitim-öğretim yılı "eğitim kurumu kademelere göre öğrenci sayısı" 19.935.277'dir (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5 adresinden 3 Ekim 2009'da alınmıştır). Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan "2008-2009 Yılı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kurum ve Öğrenci Sayıları" verilerine göre de Türkiye genelindeki rehber öğretmen sayısı 13.592'dir. (http://orgm.meb.gov.tr/Istatistikler/2008-2009_GENEL_SONUC.pdf adresinden 18 Ekim 2009'da alınmıştır). 19.935.277 öğrenciye eğitsel ve mesleki rehberlik vermesi için 13.592 rehber öğretmen görevlendirilmesi eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliğin bütün çocuklara ulaştırılmadığını göstermektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı tarafından yürütülmekte olan "Ortaöğretim Projesi" kapsamında; mesleki rehberlik sisteminin kurulması çalışmaları sürdürülmektedir (http://projeler.meb.gov.tr).

Tutkun (2001, s.32) Türkiye'de rehberlik hizmetleri ile ilgili sorunların bazılarını; okullarda yeterli sayı ve nitelikte rehber uzman bulunmaması; rehber uzman bulunan okulların pek çoğunda rehberlik ve psikolojik danışma uygulamaları için ayrılmış bir odanın bulunmaması; Milli Eğitim Bakanlığı'nca rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin önemi ve gereğinin kavranmaması; ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim arasında rehberlik ve psikolojik danışma alanında dengenin kurulmaması olarak sıralamıştır. Tutkun (2001, s.72) aynı çalışmasında önerilerini; ilk ve ortaöğretim okullarının her birinde en az bir rehber öğretmen görevlendirilmesi gerektiği, rehberlik anlayışının gelişmesi için yöneticilerin, rehber öğretmenlerin, sınıf öğretmenlerinin, ailelerin ve öğrencilerin sürekli bilgilendirilmesi gerektiği, rehberlik

hizmetlerinin daha etkin ve verimli olması için kanun ve yönetmeliklerdeki eksikliklerin giderilmesi gerektiği, okul rehberlik servislerinin fiziki ortam ve araç-gereç bakımından donatılması gerektiği, okul yöneticileri, rehber öğretmenler ve sınıf rehber öğretmenler arasında koordinasyonun sağlanması için eğitim çalışmalarının yapılması gerektiği şeklinde sıralamıştır.

Okula düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi

Çocukların bir eğitim kurumuna devam etmeleri kendilerine hayat boyu gerekecek bilgi ve becerilerin kazandırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak çeşitli gerekçelerle bazı çocuklar eğitim kurumlarına devam edememektedirler. Ailede ölüm, yaralanma gibi beklenmedik bazı durumların yanında;

- "Kendisine bakmakla yükümlü olan kişilerce eğitim kurumlarına gönderilmeyen,
- Okula kayıt için gerekli belgelere sahip olmayan,
- Okul masraflarını karşılayamayan,
- İçinde bulunduğu özel durum nedeniyle (özel eğitime ihtiyacı olanlar, suça sürüklenmiş çocuklar, tedavi altındaki çocuklar, mülteci çocuklar, göç eden çocuklar)" (ERG, 2009) eğitim kurumlarına devam edemeyen çocuklar da bulunmaktadır.

Türkiye'de öğrencilerin okula devamlarının sağlanması ve okulu terk etmelerinin önlenmesi "İlköğretim ve Eğitim Kanunu" ile sağlanmaya çalışılmıştır. 1961 yılında çıkartılan "İlköğretim ve Eğitim Kanunu"nda çocuğun okula devamının sağlanması yükümlülüğü 52. maddede;

> *"Her öğrencinin velisi yahut vasisi veya aile başkanı çocuğun mecburi ilköğretim kurumuna muntazaman devamını sağlamakla ve özrü yüzünden okula gidemeyen çocuğun durumunu en geç üç gün içinde okul idaresine bildirmekle yükümlüdürler.*
>
> *Mülki amirler, ilköğretim müfettişleri ve zabıta teşkilatı da ilköğretim çağındaki çocukların mecburi ilköğretim kurumlarına devamlarını sağlamakla, veli yahut vasi veya aile başkanlarına ve okul idarelerine yardımla ve her türlü tedbiri almakla vazifelidirler." ifadesi yer almaktadır. (T.C.*

Milli Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı, 2000, s. 124)

Aynı yasanın 54.maddesinde; "çocuğun ailesinin yanında kalmasını gerektiren (ailede ölüm, yaralanma, düğün, askere gitme, bağ, bahçe, tarla ve sürüde tarım ve hastalık savaşı yapılması gibi) nedenlerle öğrenciye bir yıl içinde onbeş günü geçmemek üzere okul yönetimlerince izin verilebileceği" de belirtilmiştir. Yasanın 55. Maddesinde yapılacak girişimlere ve alınacak önlemlere rağmen;

> *"Çocuğunu okula göndermeyen, verilen izin müddetini geçiren, geç nakil yaptıran,okul çevresi dışına çıkarak izini kaybettiren, çocuğun devamsızlık durumunu özürsüz olarak zamanında okul idaresine bildirmeyen öğrencinin veli veya vasi veya aile başkanları, okul idaresince köylerde muhtarlığa diğer yerlerde mülki amirliğe hemen bildirilir. Muhtarlar ve mülki amirler en geç üç gün içinde durumun veli, vasi veya aile başkanlarına tebliğini sağlarlar. Yapılan tebliğde okulca kabul edilecek meşru sebepler dışında çocuğun okula gönderilmemesi halinde para cezası ile cezalandırılacağı, para cezasına rağmen okula devamsızlık halinde de hapis cezası verileceği ayrıca bildirilir" hükmü yer almaktadır. (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı, 2000, s.124)*

Ancak 2003 yılında yapılan bir değişiklikle bu yasanın;

"Yapılan tebliğde okulca kabul edilecek meşru sebepler dışında çocuğun okula gönderilmemesi halinde para cezası ile cezalandırılacağı, para cezasına rağmen okula devamsızlık halinde de hapis cezası verileceği ayrıca bildirilir". Hükmü; **"(Değişik son cümle: 24/4/2003-4854/1 md.)** Yapılan tebliğde okulca kabul edilecek geçerli sebepler dışında çocuğun okula gönderilmemesi hâlinde idarî para cezasıyla cezalandırılacağı bildirilir." (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html adresinden 3 Ekim 2009'da alınmıştır) olarak değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklikle veli, vasi veya aile başkanlarına çocuğun okula devamının sağlanmaması durumunda verilecek olan hapis cezası kaldırılmıştır.

Pehlivan'ın (2006); Reid (1999), Brown ve arkadaşları (1990), Kinder, Wakefield ve Wilkin (1996), Kinder ve Wilkin (1998), Osler, Street, Lall ve Vincent (2002), Baker, Sigmon ve Nugent (2001), Morgan (2004)'ten yaptığı alıntılarda öğrencinin okula devamsızlık gerekçeleri:

- Akranların öğrenci üzerindeki olumsuz etkisi,

- Eğitim programlarının öğrencilerin ilgisini çekmemesi, öğrencinin okulda sıkılması, öğrencilerin öğrenme biçimlerindeki farklılığın göz ardı edilmesi,
- Öğretmen-öğrenci ilişkilerinin iyi olmaması,
- Öğrencinin ailesinin okula yönelik olumsuz tutumlara sahip olması,
- Ailede uyuşturucu kullanılması, aile içi şiddet, göçebe yaşam, aile rehberliğinin yetersiz olması gibi öğrencinin okula devam etmesini desteklemeyen ev ortamı,
- Okul iklimi ile ilgili sorunlar (yönetici, öğretmen ve diğer ilgililerin olumsuz tutumları, okulda şiddet olayları yaşanması, disiplin önlemlerinin yetersiz olması, çocuğun arkadaş edinememesi, okul yönetiminin devamsızlık olaylarını önemsememesi, devamsızlığa yönelik olumsuz tutum takınmaması, kalabalık sınıflarda ya da çok büyük okullarda öğretmen ve yöneticilerin öğrencileri tanımaması),
- Ailelerin ekonomik durumlarının yetersiz olması buna bağlı olarak çocuğun çalışmak zorunda olması,
- Çocuğun sigara, alkol ya da uyuşturucu bağımlısı olması şeklinde sıralanmıştır.

Okula düzenli biçimde devamın sağlanmasını ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesini sağlayacak öneriler;

- Eğitimin önemi konusunda çocukların ve ailelerin bilgilendirmesi,
- Ailelerin çocuklarıyla; öğretmenler, okul yönetimi, okul çalışmaları, sınıf arkadaşları ya da diğer konularda arkadaşça konuşmaları varsa sorunların çözümü için girişimlerde bulunmaları,
- Devamsızlık yapan öğrencilere disiplin suçu işlemiş gibi yaklaşılmaması, devamsızlık nedenini öğrenci ile sınıf öğretmeni ya da okul rehber öğretmeni ile görüşerek çözüm önerilerinde bulunulması,
- Eğitime ayrılan bütçenin arttırılması ve “parasız eğitimin” gerçekten uygulanması,
- Öğrencilerin aktif olarak derslere katılmalarının sağlanması olarak sırlanabilir.

Dilli'ye (2006) göre, öğrencilerin okula devam etmelerini sağlayacak ulusal projelerin hazırlanması; İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nun 56.maddesinde yer alan cezaların artırılması ya da caydırıcı olması, toplumun kanaat önderleri tarafından eğitimin önemini velilere anlatacak çalışmalar yapılması okula düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için yapılabilecek çalışmalar arasındadır.

Okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşması

> *"…… Disiplinin yalnızca çocuklar ve öğrencilerle ilgili olduğu da yaygın yanlış görüşlerden birisidir. Disiplin çocuklar kadar yetişkinler için de bir sorundur. Doğrusu daha çok yetişkinler açısından bir sorumluluktur çünkü çocuklar pek çok davranışlarının işaretini yetişkinlerden alırlar. İyi bir disiplin sisteminin temelini kendini kontrol eden yetişkinler oluşturur. Bu aynı zamanda çifte standartların ortaya çıkmasını engeller….." (Humphreys, 1999, s.12)*

Humphreys'e (1999) göre disiplin; "başkalarına ve kendine karşı özen ve saygı eylemi" (Humphreys, 1999, s.11)dir. Humphreys (1999) okullarda korku ve baskı yoluyla çocuklara hükmetmek, bağırmak, üzerlerine yürümek, iteklemek, dayak atmak, vurmak, yermek, tehdit etmek, alay etmek ve azarlamak gibi davranışların çocukların duygusal, toplumsal ve eğitimsel gelişimlerinin önünü kestiğini, bu davranışların çocukların korku içinde yaşamalarına neden olduğunu, öğrenmeye karşı ilgilerini yitirdiklerini ve öç alma duygusuna sahip olduklarını belirtmektedir.

Okuldaki disiplin uygulamalarının beklenen davranış gerçekleştiğinde öğrenciye ödül veren, öğrenciyi özendiren, teşvik eden bir yapıda olması gerekmektedir. Okul disiplini çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşmalıdır. Okulda uygulanacak disiplin kuralları öğrencinin fiziksel ve duygusal yapısına zarar vermeyen, arkadaşları içinde onu küçük düşürmeyen, yanlış davranışını düzeltmesi için ona olanak veren özellikte olmalıdır.

Eğitim kurumlarında karşılaşılan disiplin sorunları Gözütok tarafından (2004);

- Öğrenciden kaynaklanan;
  - Sağlığa ilişkin sorunlar (hastalık, beslenme bozuklukları, zihinsel bozukluklar, genetik rahatsızlıklar, bedensel özür, ilaç alma, alerjik bünye, uykusuzluk, görme ya da duyma yeteneğindeki zayıflıklar),

- Fiziksel ortamdan kaynaklanan nedenler (öğrencinin barınma, giyim kuşam gereksinimini karşılayamama, aile ortamı, evdeki koşullar, çalışacak uygun bir yere sahip olamama),
- Aileden kaynaklanan nedenler (evde kendisinin ya da bir başkasının şiddet yaşaması, ailenin parçalanması, aileden sevdiği birinin kaybı, aileye yeni bir çocuk gelmesi, anne ve babanın alkol, uyuşturucu gibi bağımlılıklarının olması, kardeşlerden birisinin sürekli övülmesi, örnek gösterilmesi),
- Öğrencinin öğrenme güçlüğü içinde olması, dikkat bozukluğu, hiperaktivite, derse ve konuya ilgi duymaması, öğrenmeye ya da öğreneceği konuya değer vermemesi, okulun ve öğretmenin beklentilerini karşılamaması, okula ve öğretmene güvenmemesi, öğrencinin kendisini sosyal ilişkilerde yetersiz ve başarısız görmesi, çevresinde sevilmeyen bir insan olduğunu düşünmesi, dikkat çekmek istemesi, yetişkinler ve akranları tarafından sürekli eleştirilmesi, küçük düşürülmesi, kendisine kaba davranılması,

- Okuldan kaynaklanan;
  - Okulun fiziksel ortamının öğrenci gelişimini sağlamaya uygun olmaması, okul binasındaki olumsuzluklar,
  - Öğretim programının öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun olmaması,
  - Öğretmen, okul yönetimi ve personel ile sorun yaşanması,
  - Okulda meydana gelen olaylar
  - Sınıftan kaynaklanan;
  - Sınıfın yerleşim düzeni,
  - Sınıfın ısısı, aydınlatması,
  - Sıraların ya da sandalyelerin rahatsız olması,
- Öğretmenden kaynaklanan nedenler;
  - Öğretmenin yarattığı sınıf atmosferi,
  - Öğretmenin kullandığı öğretim materyali,
  - Öğretmenin sınıf yönetme yöntemi (öğretmenin mesleğine ve öğrencilere karşı olumsuz tutumu, öğrenci davranışlarına olumsuz tepki vermesi, cezalandırma, ayıplama, öğrenciyi akademik olarak

doyurmama ya da ulaşmayacağı kadar üst düzeyde hedef belirleme, ders süresi içinde gereksiz duraksamalar, adil davranmaması ve öğrencilerin yetenek düzeylerini tanımaması, derse hazırlıksız girmesi, yoklama yapma, ödev kontrolü gibi rutin işlere gereğinden fazla zaman ayırması, sürekli öğüt vermesi, kendisini başarısız ve yetersiz görmesi, çocuklardan hoşlanmaması, özel hayatında bazı problemleri olması)

Okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşmasını sağlamak için;

- Öğrencilerin oyun alanları, kütüphane ve dersliklerdeki davranışlarında kendilerini yönetme, gerçekleştirmek istedikleri amaçları belirleme ve bu amaca ulaştıracak eylemi seçme, seçtikleri eylemin sonuçlarına katlanma becerilerini kazanmalarına olanak verilmelidir. Çocukların eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisine sahip olmaları sağlanmalı, öğretmen ve öğrencilere "çatışma çözme", "empati kurma", "yaratıcı drama" ve "iletişim" konularında eğitimler verilmeli, öğretmen ve öğrencilerin duygularını, düşüncelerini ifade etmelerini sağlayacak ortamlar yaratılmalıdır.
- Her öğrencinin insan olarak değerli olduğunu ve saygı görmesi gerektiğini bilmesini sağlayacak okul atmosferinin oluşturulması gerekmektedir.
- Öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğrenci, öğretmen-öğretmen, öğretmen-okul yöneticisi ve diğer görevliler arasındaki iletişimin saygı, sevgi, hoşgörü ve dayanışma üzerine kurulması gerekir.
- Anne, baba ve öğretmenler, çocukların davranışlarını kontrol etmek yerine onların kendi kendilerini kontrol etmelerini sağlayacak davranışları çocuklara kazandırmalıdırlar.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından yapılan uluslar arası işbirliği çalışmaları

Sözleşmeye taraf devletler cehaletin ve okuryazar olmama durumunun ortadan kaldırılması, çağdaş öğretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması, bilimsel ve teknik bilgilere ulaşılması konularında uluslar arası işbirliği yapmakla yükümlü tutulmuşlardır.

Cehaletin ve okuma yazma bilmemenin ortadan kaldırılması için Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yerel kaynaklar

kullanılarak ve işbirliği çalışmaları yapılarak çeşitli projeler yürütülmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi http://cygm.meb.gov.tr/halkegtim/okumayazmakurslr.html adresinde yer almaktadır.

Çağdaş öğretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması ve bilimsel, teknik bilgilere ulaşılması amaçlarını gerçekleştirmek için Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı (PKMB) çeşitli projeler yürütmektedir. Yürütülmekte olan projelerden sözleşmede yer alan konu başlıkları ile ilgili olanlar aşağıda sıralanmıştır:

- Ortaöğretim Projesi; "Genel, mesleki ve teknik orta öğretim sisteminin yeniden yapılandırılması, programlarının geliştirilmesi ve yenilenen programlara göre öğretmen eğitimi ile eğitim ortamlarının donatılması." amaçlarını gerçekleştirmek için Dünya Bankası;
- İnsan Kaynaklarının Mesleki Eğitim Yoluyla Geliştirilmesi Projesi: "İşgücü piyasası ile meslek yüksekokulları ve mesleki teknik ortaöğretim kurumları arasında istihdam amaçlı birlikteliğin sağlanarak hayat boyu öğrenme perspektifinde, mesleki eğitimin modernizasyonu ve kalitesinin artırılması yoluyla insan kaynakları gelişiminin desteklenmesi" amaçlarını gerçekleştirmek için Avrupa Birliği;
- Türkiye'deki Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi: "Ulusal Yeterlilik Sisteminin oluşturulmasını da içeren bir ulusal reformun uygulanması yoluyla mesleki eğitim sisteminin nitelik ve uygunluğunun geliştirilmesi, kamu kurumları, toplumsal ortaklar ve işletmelerin kurumsal kapasitelerinin ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde güçlendirilmesi, reform sürecinin uygulanmasına yerel oyuncuların da dahil edilmesi yoluyla sistemin yerelleşme sürecinin hızlandırılması" amacını gerçekleştirmek için Avrupa Birliği fonları desteği ile yürütülmektedir. Projelerle ilgili ayrıntılı bilgilere http://projeler.meb.gov.tr/pkm1/ adresinden ulaşılabilmektedir.

Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti ile çeşitli ülkeler arasında "Eğitim, Bilim, Kültür Alanlarında İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. Anlaşma imzalanan ülkeler hakkındaki bilgiye http://ua.mfa.gov.tr/ adresinden ulaşılabilmektedir. (Adı geçen adresten 18 Kasım 2009'da alınmıştır.)

Eğitim programının öğrenme etkinlikleri

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 13. ve 28. Maddelerinin öğretimi amacıyla hazırlanan öğrenme etkinlikleri;

Çizelge 3: Eğitim Programının Öğrenme Etkinlikleri

AMAÇ	ETKİNLİK ADI	AÇIKLAMA
1-Sınıfında gerçekleştirdiği uygulamaları "Her çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir." bilgisine göre değerlendirme.	**DÜŞÜNCENİN ÖZGÜRCE AÇIKLANMASI** 1-Okul Bahçesi Duvarı ("Öğretmenim bu duvarı çeşitli hayvan resimleri ile süsleyebiliriz. Çok güzel görünür.") 2-Söz Almak İstemiştim ("Öğretmenim derste söz almak istediğim halde neden bana hiç konuşma hakkı vermediniz?") 3-Yıl Sonu Gösterisi ("Öğretmenim yılsonu gösterimizde arkadaşımız Mustafa'nın yazdığı bir oyunu canlandırmak istiyoruz. Oyun para harcamayı çok seven bir çocuğun başından geçen komik olayları anlatıyor. Siz ne dersiniz?") 4-Dergi okuma (Öğretmenim bu dergide ışık kirliliğinin deniz kaplumbağaları üzerindeki etkisini anlatan bir araştırma yazısı var. Arkadaşlarıma okuyabilir miyim?") 5-Doğa çizimleri 6-İnternet bağlantısı(Öğretmenim bu bilgisayara da internet bağlansa nasıl	Toplam 7 etkinlik bir amacı gerçekleştirmek için hazırlanmıştır. Öğretmenlere bir eğitim kurumunda yaşanabilecek örnek durumlar verilmiş, bu durumlarda tepkilerinin ne olacağını verilen iki seçenek arasından (A ve B) seçmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar veri tabanında toplanmış, öğretmenin hangi harfe verdiği yanıt çoksa o yanıtla ilgili dönüt bilgisi verilmiştir.

	olur”?)	
2-Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının ülke sınırlarına bağlı olmadan her türlü haber ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi ve iletilmesi özgürlüğünü içerdiğini bilme.	**DÜŞÜNCEYİ ÖZGÜRCE AÇIKLAMA HAKKI** 7-Öğretmenler Odası /Bilgisayar	Öğretmene düşüncenin özgürce açıklanması hakkı ile ilgili beyanname ve sözleşme maddeleri verilmiş, bu maddeleri okuyarak kendi cümleleri ile düşünce özgürlüğünün içeriğini tanımlaması istenmiştir. Web tabanlı uygulamada boş satırları doldurması beklenmektedir.
3-Bir eğitim kurumunda çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi ve iletmesini sağlayacak ortamları tasarlama.	**EĞİTİM KURUMLARINI DÜZENLEME** 8-Okulun araç-gereç odası	Öğretmene okulun araç gereç odasındaki eşyaları düşüncenin özgürce iletilmesini sağlayacak şekilde okulun nerelerine yerleştirebileceği sorulmuştur. Öğretmenin her bir araç-gerecin kullanımı ile ilgili bir yer belirlemesi ve bunu aracın yanındaki boş satıra yazması beklenmektedir. Yazma-yazmam durumuna göre dönüt verilmektedir.
4-Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının yalnızca başkasının haklarına ve itibarına saygı; milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığının ve ahlâkının korunması nedenleriyle, kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla sınırlandırılabileceğini bilme.	**ÖZEL DURUMLAR** 9-Öğretmenler Odası /Gazete (paragraf sıralama) 10-Öğretmenler Odası /Gazete (Haber yorumlama)	Öğretmenin bir gazete üzerinde karışık halde yer alan paragrafları sıralaması ve anlamlı bir metin oluşturması bu arada düşüncenin özgürce açıklanması hakkının

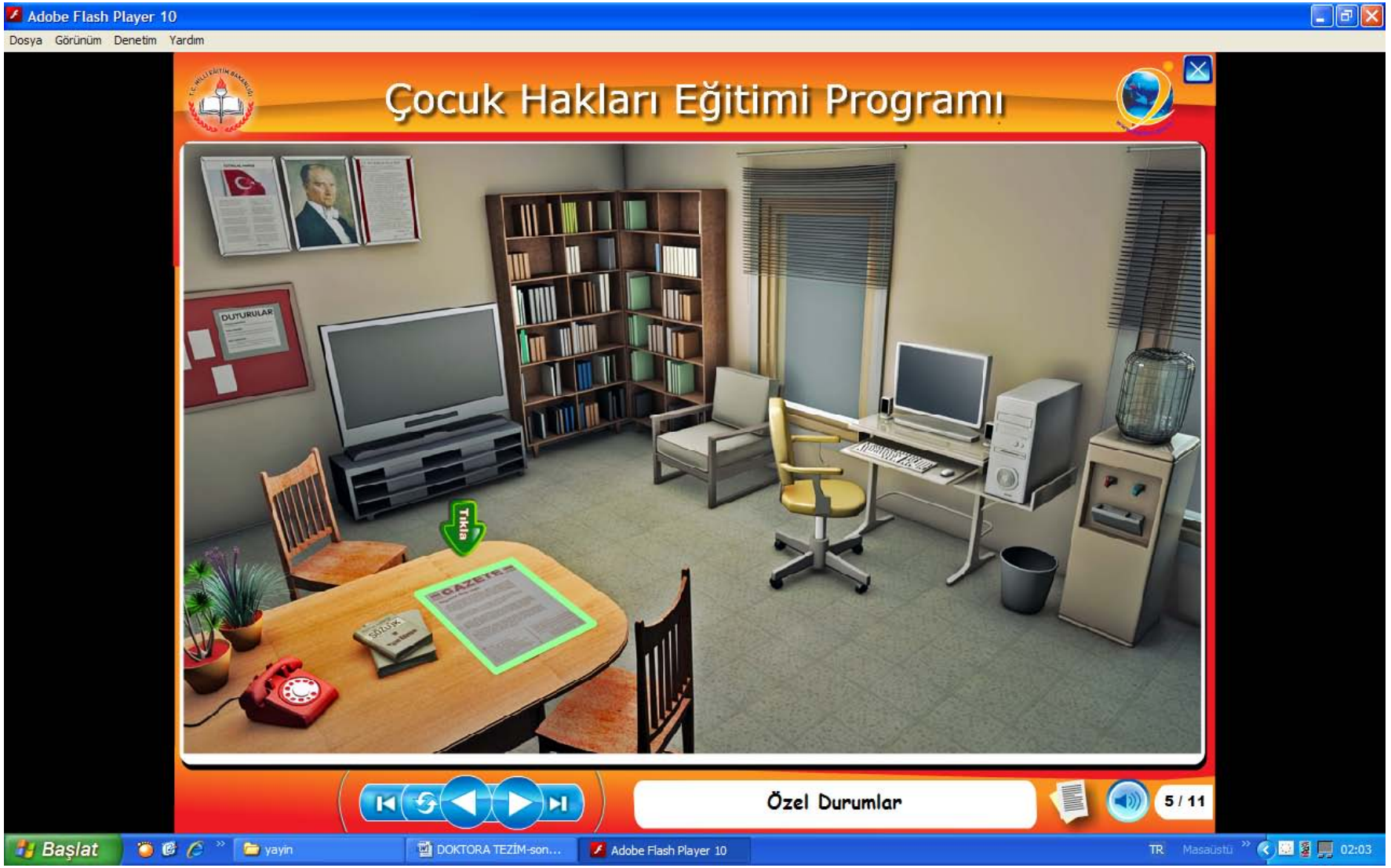
		sınırlandırılması ile ilgili bir fikir edinmesi beklenmektedir. Haber yorumlama etkinliğinde ise öğrenciler tarafından gerçekleştirilen bir etkinliği n sınırlandırılması-sınırlandırılmaması gerektiği yönünde görüş bildirecek.
5-Çocuğun eğitim hakkını kullanmasının önemini kavrama. **6-**Çocuğun eğitim hakkının, kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "okullara düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.	**EĞİTİM HAKKININ KULLANIMI** 11-Öğretmenler Odası / TV	MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen YÖSEP Projesi kapsamında hazırlanan bir video öğretmenlere izletilecek ve bu projede görevli bir öğretmen olsaydı, proje kapsamında neler yapardı sorusunu yanıtlaması istenecek.
7-Çocuğun eğitim hakkının, kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma. **8-**Çocuğun eğitim hakkının, kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "mesleki ortaöğretimin gelişmesini teşvik etme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma. **9-**Çocuğun eğitim hakkının, kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "yüksek öğretimi, yetenekleri	**DEVLETİN SORUMLULUKLARI** 12-Konferans salonu	Öğretmene balonlar içinde yazılı bazı cümleler verilecek. Öğretmenin bu cümleleri okuması ve her bir eğitim kademesini temsil eden çocukların eline doğru balonu tutuşturması istenecek.

doğrultusunda herkese açık hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.		
10-Çocuğun eğitim hakkının, kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma.	**EĞİTSEL VE MESLEKİ REHBERLİK** 13-Öğretmen-Veli görüşme odası	Amaca uygun bir senaryo verilecek ve öğretmene eğitim-meslek seçimine ilişkin rehberlik hizmetlerinin yaygınlaşması için neler yapılabilir sorusu sorulacak.
11-Okul disiplininin, çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşmasını sağlayacak önerilerde bulunma.	**SINIFTA DÜĞÜM/ÇATIŞMA** 14-Sınıf 4. Çizim (Sınıfta sorun)	Öğretmenin sınıfta uyguladığı sorun çözme yöntemini belirlemesi istenecek. Belirlemeden sonra okulda disiplin ve çocuğun saygınlığı ile ilgili açık uçlu sorulara yanıt vermesi istenecek.
12-Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından; cehaletin ve okur-yazar olmama durumunun ortadan kaldırılması, çağdaş öğretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması, bilimsel ve teknik bilgilere ulaşılması konularında yapılan uluslar arası işbirliği çalışmalarından haberdar olma.	**ULUSLAR ARASI ÇALIŞMALAR** 15-Öğretmenler Odası /Kütüphane	Öğretmenler odasındaki kütüphaneye eklenen linklerden yararlanarak öğretmenin bazı kaynaklara ulaşması ve çalışmalar planlaması istenecek.

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
a. Kime söz hakkı vereceğime ben karar veririm. Sen güzel aklını bu konuları düşünerek yorma.
b. Senin derse katılma isteğini fark ettim ama sen önceki derslerimde söz almıştın, sesini hiç duymadığım öğrencilere söz hakkı vermem gerektiğini düşündüm.
Öğretmenim derste söz almak istediğim halde neden bana hiç konuşma hakkı vermediniz?
Düşüncenin Özgürce Açıklanması
2 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:00

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
İzleyeceğiniz etkinlik; "Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının ülke sınırlarına bağlı olmadan her türlü haber ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi ve iletilmesi özgürlüğünü içerdiğini bilme." amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.
Düşüncenin özgürce açıklanması hakkının kapsamı ile ilgili Beyanname ve Sözleşme maddelerini okuyunuz. Düşünce özgürlüğünün içeriğini kendi cümlelerinizle tanımlayınız.
İleri
Düşünceyi Özgürce Açıklama Hakkı
3 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:01

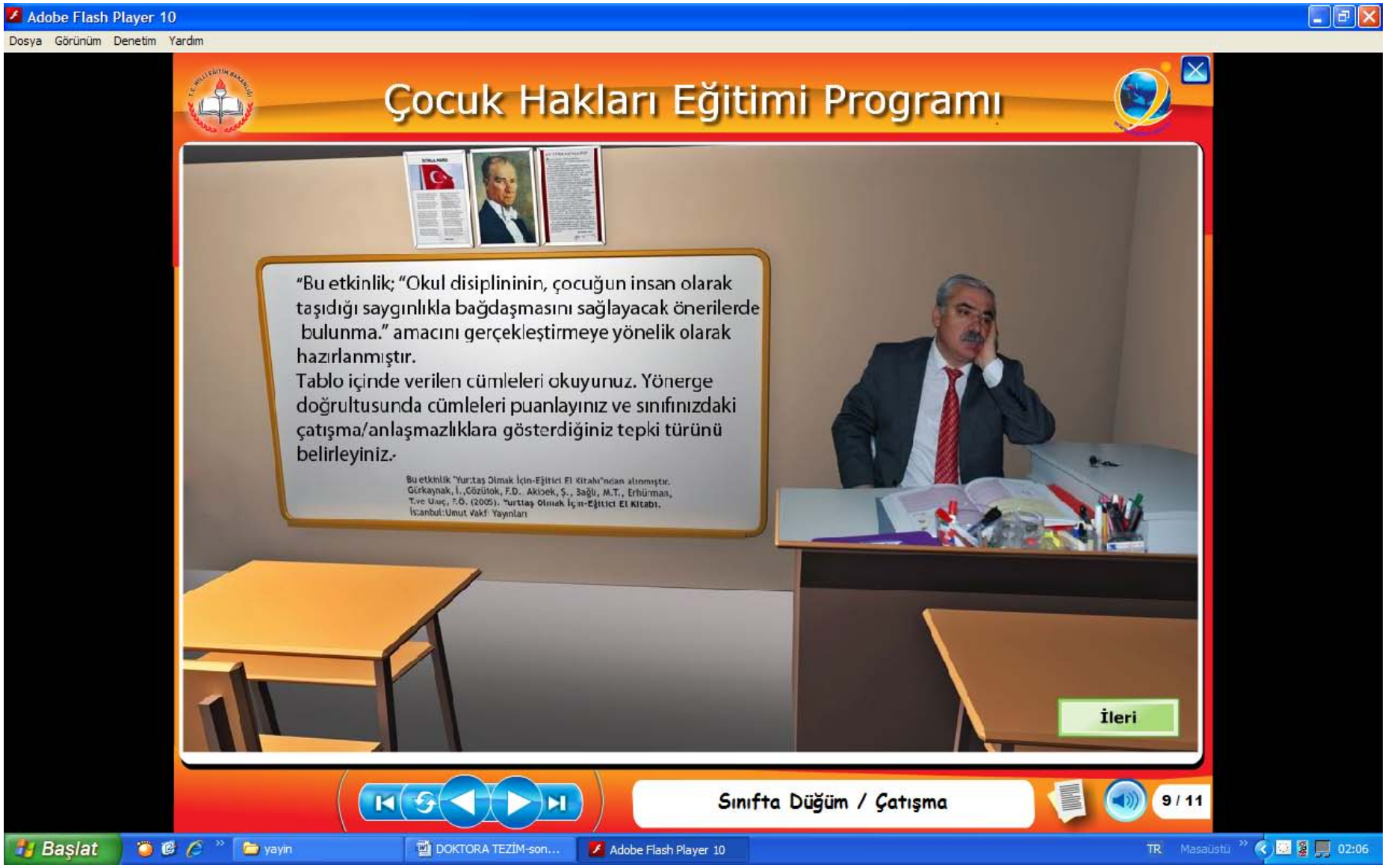

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
İzleyeceğiniz etkinlik; "Bir eğitim kurumunda çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi ve iletmesini sağlayacak ortamları tasarlama" amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.
Bu etkinlikte bir okulun araç gereç odasındaki eşyaları göreceksiniz. Bu eşyalardan çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi ve iletmesini sağlayacak olan dört tanesini belirleyiniz. Seçtiğiniz eşyaların üzerine tıklayarak açılan yeni sayfaya bu eşyayı yukarıda belirtilen amaca uygun olarak nasıl kullanabileceğinizi yazınız.
Kalan Araç Sayısı:
4
Çimlere Basmayınız.
OY SANDIĞI
Başla
Etkinliği Bitir
Eğitim Kurumlarını Düzenleme
4 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:01

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
DUYURULAR
Tıkla
GAZETE
Özel Durumlar
5 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:03

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
DUYURULAR
Sorulara Geçiniz
Eğitim Hakkının Kullanımı
6 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:04

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
Ayşe
Emel
Ali
Etkinliği bitir
Eğitim Hakkının Kullanımı
7 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:05

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
Eğitsel ve Mesleki Rehberlik
8 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:06

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
"Bu etkinlik; "Okul disiplininin, çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşmasını sağlayacak önerilerde bulunma." amacını gerçekleştirmeye yönelik olarak hazırlanmıştır.
Tablo içinde verilen cümleleri okuyunuz. Yönerge doğrultusunda cümleleri puanlayınız ve sınıfınızdaki çatışma/anlaşmazlıklara gösterdiğiniz tepki türünü belirleyiniz.-
Bu etkinlik "Yurttaş Olmak İçin-Eğitici El Kitabı"ndan alınmıştır.
Gürkaynak, İ.,Gözütok, F.D. Akbek, Ş., Bağlı, M.T., Erbilirman, T.ve Uuç, F.Ö. (2005). Yurttaş Olmak İçin-Eğitici El Kitabı. İs:anbul:Umut Vakf Yayınları
İleri
Sınıfta Düğüm / Çatışma
9 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:06

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
Tıkla
DUYURULAR
GAZETE
SÖZLÜK
Uluslararası Çalışmalar
10 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:07

Adobe Flash Player 10
Dosya Görünüm Denetim Yardım
Çocuk Hakları Eğitimi Programı
Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre çocuklar "eğitim" ve "düşüncelerini özgürce ifade etme" haklarına sahiptirler.
Türkiye'de çocukların sahip oldukları "eğitim haklarını" kullanmaları ve eğitim kurumlarında "düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri" için yapılabilecek çalışmaların neler olduğunu düşününüz.
Bulgularınızı dunal@meb.gov.tr adresine elektronik posta aracılığı ile gönderiniz.
Tamam
Değerlendirme
11 / 11
Başlat
yayin
DOKTORA TEZİM-son...
Adobe Flash Player 10
TR
Masaüstü
02:07

Eğitim programının değerlendirme ögesi

Değerlendirme

"Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre çocuklar "eğitim" ve "düşüncelerini özgürce ifade etme" haklarına sahiptirler. Türkiye'de çocukların sahip oldukları "eğitim haklarını" kullanmaları ve eğitim kurumlarında "düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri" için yapılabilecek çalışmaların neler olduğunu düşününüz. Düşündüklerinizi dunal@meb.gov.tr adresine elektronik posta aracılığı ile gönderiniz."

Amaç

Çalışmada genel amaç; ilköğretim sınıf öğretmenleri (1-5.sınıf) için, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı tasarlamak, bu programı web tabanlı olarak sunmak, sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüşlerine göre eğitim programını ve web tabanlı uygulamasını değerlendirmek, değerlendirme sonuçlarına göre belirlenen düzeltmeleri yaparak programı geliştirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıtlar aranmıştır:

Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının;

1. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?
3. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının etkililiğine yönelik görüşleri nelerdir?
4. Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programı kapsamında hazırlanan başarı testinden aldıkları puanlar arasında fark var mıdır?
5. Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ve "eğitim hakkı" konusundaki görüşleri arasında fark var mıdır?
6. "Eğitim Programları ve Öğretimi" bölümü öğretim üyelerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının amaç,

içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögelerine yönelik görüşleri nelerdir?

7. “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi” bölümü öğretim üyelerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?
8. “Sınıf Öğretmenliği” bölümü öğretim üyelerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının içeriğine yönelik görüşleri nelerdir?

Önem

Öğretmen davranış ve tutumlarının öğrenciler üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Özellikle çocuğun küçük yaşlarda karşılaştığı ilköğretim öğretmeni çocuklarda derin izler bırakmaktadır. Öğretmenlerin çocukların düşüncelerini özgürce ifade etme ve eğitim hakları konularında bilgi sahibi olmaları çocukların kendilerini bir birey olarak değerli hissetmeleri konusunda büyük öneme sahiptir. Değerli olduklarını hisseden çocuklar, toplumun yaratıcı ve aktif bir üyesi olarak toplumsal yaşama katılabilecek, sorunların çözümünde düzeylerine uygun olarak rol alabileceklerdir. Toplumsal yaşama katılma konusunda küçük yaşlarda aktif rol alan çocuklar, yetişkin olduklarında da sorunlara yönelik çözümler üretebilecek, haklarını bilen, koruyan, düşüncelerini özgürce ifade eden bireyler olacaklardır.

Hızla gelişen teknolojik araçlar yaşamın her alanında olduğu gibi eğitimde de yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu teknolojik araçlardan birisi olan bilgisayarlardan öğretmenlere yönelik eğitim programlarının hazırlanmasında ve sunulmasında etkin olarak yararlanılmaktadır. Eğitim programlarının internet ağı üzerinden iletilmesi ile “web tabanlı eğitim programları” uygulamaları yaygınlaşmıştır. Web tabanlı eğitim programlarında öğretmenler istedikleri yerde ve istedikleri zamanda eğitim programlarına katılabilmekte, eğitim-öğretim görevlerini aksatmadan kendilerini yenileme olanağı bulmaktadırlar. Ayrıca web tabanlı eğitim programları ile öğretmenler bilgiye hızlı ve kolay biçimde erişebilmekte, öğrenme hızlarına göre eğitim programında ilerlemekte, görsel ve işitsel ögelerle zenginleştirilen içerikle öğrenmede kalıcılık artmaktadır. Web tabanlı eğitim programlarının eğitime katılan kişiler yanında eğitim programını hazırlayan kişilere de sağladığı kolaylıklar

bulunmaktadır. Bir kez hazırlanan içerikle sınırsız sayıda kişiye ulaşılabilmesi, eğitimin maliyetinin daha düşük olması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi, eğitim programına katılan kişilere anında dönüt ve düzeltme verilmesi bu kolaylıklardan bazılarıdır.

Türkiye'de Web tabanlı eğitim programlarının geliştirilmesi ile ilgili bir çalışmanın olmadığı görülmüştür. Pek çok alanda kullanılan Web tabanlı eğitim uygulamaları, eğitim programı geliştirme ilkelerine uygun olarak gerçekleştirildiğinde bu durum hazırlanan programların başarısını olumlu etkileyecektir. Özellikle Milli Eğitim Bakanlığına uygulanması için teklif edilen web tabanlı eğitim programlarında, öğretilecek konuların isimlerinin alt alta yazıldığı, öğretimde hedef alınan kitlenin yaşı, eğitim düzeyi, sahip olması gereken hazır bulunuşluk düzeyi gibi özelliklerinin program hazırlamada dikkate alınmadığı, amaçların programın başında belirtilmediği, değerlendirme ögesine yer verilmediği görülmektedir. Bu kapsamda Web tabanlı eğitim ve program geliştirme konularının bütünleştirilmesi ile çocuk hakları öğretimine yönelik örnek bir program hazırlanması ve daha sonraki çalışmalara örnek oluşturması amaçlanmıştır. Bu çalışma ile; ilköğretim öğretmenlerinin çocukların düşüncelerini özgürce ifade etme ve eğitim hakları ile ilgili bilgi sahibi olmaları, Web tabanlı eğitim programlarına örnek bir çalışmanın oluşturulması, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin diğer maddelerinin de web tabanlı eğitim programlarının hazırlanmasına model oluşturması ümit edilmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırma;

- Toplam 54 maddeden oluşan "Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme"nin çocukların düşüncelerini özgürce ifade etme hakkı ile ilgili olan 13. maddesi ve eğitim hakkı ile ilgili olan 28. maddesiyle,

-2009-2010 eğitim-öğretim yılında, ilköğretim okullarının 1-2-3-4 ve 5. sınıflarında görev yapan, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen temel bilgisayar okur-yazarlık belgesine sahip, evinde ve okulunda bilgisayar ile İnternet bağlantısı bulunan 47 (kırkyedi) sınıf öğretmeninin verdiği yanıtlarla;

-Ankara/Çankaya ilçesinde bulunan iki devlet okulunda çalışan ve eğitim programına katılmayan sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlarla;

-Eğitim programının ve programın web tabanlı uygulamasının değerlendirilmesi, eğitim programına katılmayı kabul eden öğretim üyelerinin yanıtları ile sınırlıdır.

Sayıltılar

Araştırma grubunda yer alan ve eğitim programına katılan sınıf öğretmenleri Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nde yer alan bilgisayar laboratuvarlarında eğitim programına katılmışlardır. Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'ndeki internet bağlantı hızının eğitim programının izlenmesinde bir etki oluşturmayacağı varsayılmıştır.

Tanımlar

Web tabanlı eğitim: Eğitimin zaman ve mekândan bağımsız olarak yürütüldüğü, öğrenme sürecinde katılımcıların bilgi ve iletişim teknolojilerini kullandıkları bir eğitim modeli.
Çocuk hakları: 18 yaşına kadar olan bütün insanların doğuştan sahip oldukları hakları tanımlamakta kullanılan kavram.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları ve verilerin toplanmasına ilişkin bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma "gelişimsel araştırma"ya uygun olarak tasarlanmıştır. Gelişimsel araştırma; öğretim programları, süreçler ve ürünlerin tasarlanması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesine ilişkin sistematik bir çalışma olarak tanımlanabilir. Gelişimsel araştırmada öğretim programları ve ürünler tasarlanmakta, geliştirilmekte ve değerlendirilmekte, bütün bu çalışmalar eğitim programının ya da ürünün son kullanıcıları ile birlikte yapılmaktadır. Gelişimsel araştırma, kuramı oluşturma ve uygulamayı bir arada gerçekleştirmektedir. (Amiel, Reeves, 2008, McKenney, Akker, 2005, Reeves, 2000). Bu çalışmada da araştırmacı tarafından hazırlanan eğitim programı, grafik ve yazılım uzmanları tarafından web tabanlı hale getirilmiş; program, sınıf öğretmenlerine ve üniversitelerin ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerine uygulanmış, değerlendirilmiş ve değerlendirme sonuçları araştırmacı tarafından programa yansıtılmıştır.

Araştırma sorularına yanıt vermeyi sağlayacak araştırma modeli "Karma yöntem" olarak belirlenmiştir. Karma yöntem nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması ile araştırma sorularına yanıt vermeye dayanmaktadır.

Creswell ve Clark (2007, s.59) tarafından sınıflandırması yapılan karma yöntem dört ayrı tasarım biçiminde uygulanmaktadır. Bu tasarım modelleri; "Üçgenleme tasarım" (Triangulation design), "Gömülü Tasarım" (Embedded Design), "Açıklayıcı tasarım" (Explanatory Design) ve "Keşfedici tasarım" (Exploratory Design)dır.

Bu araştırma modeli, sıralanan modellerden "Üçgenleme tasarım" modeline uygundur. Creswell ve Clark'ın (2007, s.62) Morse'dan (1991, s.122) yaptığı alıntıda üçgenleme tasarımın amacı; "Araştırma problemini en iyi şekilde anlayabilmek için, aynı konuda farklı ama birbirini tamamlayan veriler toplamak" olarak açıklanmıştır. Üçgenleme tasarım; yakınsama, veri transferi, nicel verinin doğrulanması ve

çokludüzey modellerinden oluşmaktadır. Yakınsama modelinde; aynı konudaki nitel ve nicel veriler ayrı ayrı toplanmakta, değerlendirilmekte, verilerin benzer ve farklı yönleri belirlenmekte, karşılaştırılmakta ve sonuçlar yorumlanmaktadır. Bu çalışmada yakınsama modele uygun olarak veriler toplanmış ve değerlendirilmiştir. Web tabanlı çocuk hakları eğitimi çalışmasında nitel ve nicel araştırma yöntemleri kullanılarak ilgililerden görüşler alınmış, eğitim programın ögeleri ve web tabanlı sunumuna yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini ilköğretim birinci kademede 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenleri ve Ankara'daki devlet üniversitelerinin ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyeleri oluşturmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından yayınlanan "Milli Eğitim İstatistikleri 2009-2010" verilerine göre Türkiye'de ilköğretim kademesinde 458.046 (resmi) öğretmen görev yapmaktadır. (Milli Eğitim Bakanlığı) Bu öğretmen sayısının branşlara göre dağılımı ayrıntılı olarak belirtilmediği, evrenin tümüne ulaşmak olanaklı ve gerçekçi olmadığı için; çalışma kapsamında sınıf öğretmenlerinden oluşan bir araştırma grubu oluşturulmuştur. Ankara'daki devlet üniversitelerinin Eğitim Programları Bölümü, İlköğretim Bölümü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde görev yapmakta olan öğretim üyeleri de araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu evrenin tümüne ulaşmak olanaklı olmadığı için ikinci araştırma grubu oluşturulmuştur.

İlk araştırma grubu; Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilen temel bilgisayar okur-yazarlığı belgesine sahip, evinde ya da okulunda bilgisayar ve İnternet bağlantısı bulunan toplam 47 ilköğretim (1-2-3-4-5.) sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Bu grupta yer alan sınıf öğretmenlerinin isim-soy isimlerinin ilk harfleri ile görev yaptıkları okulların isimleri Ek-3'de verilmiştir.

İkinci araştırma grubu Ankara'da bulunan devlet üniversitelerinde;

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi; Eğitim Programları Bölümü, İlköğretim Bölümü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde;

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi; Eğitim Bilimleri Bölümü, İlköğretim Bölümü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde;

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi; Eğitim Bilimleri Bölümü, İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde;

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi; Eğitim Bilimleri Bölümü ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde görev yapmakta olan ve eğitim programı ile web tabanlı sunumu hakkında görüş belirtmeyi kabul eden öğretim üyeleri ile sınırlıdır.

Adı geçen üniversitelerin ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerinin sayıları ve sanları Ek-4'te verilmiştir. "Eğitim Programları ve Öğretimi" bölümündeki 30 öğretim üyesinin 10'u; "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri" bölümündeki 26 öğretim üyesinin 10'u; "Sınıf Öğretmenliği" bölümündeki 24 öğretim üyesinin 2'si ikinci araştırma grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Web tabanlı eğitim programı kapsamında nitel ve nicel veriler toplanmıştır. Nitel veriler; görüşme, örnek olay inceleme ve doküman inceleme, nicel veriler ise anket ve başarı testi ile elde edilmiştir. Aşağıdaki tabloda araştırma soruları, bu sorulara yanıt bulmada kullanılan yöntemler ve veri toplama araçları açıklanmıştır.

Çizelge 4: Veri Toplama Araçları Ve Yöntemleri

Araştırma Sorusu	**Veri Toplama Yöntemi**	**Veri Toplama Aracı**
Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının; 1-Amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?	Anket	5'li Likerte göre hazırlanmış toplam 35 madde
2-Web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?	Anket	5'li Likerte göre hazırlanmış toplam 42 madde
3-Etkililiğine yönelik görüşleri nelerdir?	Görüşme	Yarı yapılandırılmış 6 soru
4-Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programı kapsamında	Başarı Testi	8 soru (Çoktan seçmeli, açık uçlu, D-Y testi)

hazırlanan başarı testinden aldıkları puanlar arasında fark var mıdır?		
5-Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ve "eğitim hakkı" konusundaki görüşleri arasında fark var mıdır?	Örnek Olay İnceleme	Senaryo tabanlı değerlendirme sorusu
6-Eğitim programları ve öğretimi bölümü alan uzmanlarının Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının; amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögelerine ilişkin görüşleri nelerdir?	Anket	5'li Likert'e göre hazırlanmış, toplam 35 madde
7-Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyelerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?	Anket	5'li Likerte göre hazırlanmış toplam 42 madde
8-Sınıf öğretmenliği bölümü alan uzmanlarının Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının içeriğine yönelik görüşleri nelerdir?	Anket	Yapılandırılmış 7 soru

Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi ve Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi

Araştırma kapsamında iki anket kullanılmıştır. Bunlardan ilki eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin ve araştırma grubunda yer alan "Eğitim Programları ve Öğretimi" bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögelerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu ankette 35 ifade yer almaktadır. (Ek-5) İkinci anket eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin ve araştırma grubunda yer alan "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri" bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu ankette ise toplam 42 ifade bulunmaktadır. (Ek-6) Her iki ankette de sınıf öğretmenlerinin ve

“Eğitim Programları ve Öğretimi” bölümü ile “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri” bölümü öğretim üyelerinin katıldıkları eğitim programını ankette yer alan ifadeleri karşılama düzeyine göre derecelemeleri istenmiştir. Her iki ankette de ifadeleri değerlendirmek için beş derece yer almaktadır. Bu dereceler; “Çok yüksek” (5), “Ortanın biraz üstünde” (4), “Orta” (3), “Ortanın biraz altında” (2) ve “Çok düşük” (1)’dir.

Anketler oluşturulurken alanyazın taraması yapılmış, “bir eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögeleri hangi niteliklere sahip olmalıdır?” ve “web tabanlı bir eğitim programının sunumu hangi nitelikleri taşımalıdır?” sorularına yanıt aranmıştır. Belirlenen nitelikler listelenmiş ve taslak anketler oluşturulmuştur. Taslak anketler “Eğitim Bilimleri” ve “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri” uzmanları ile paylaşılmış, uzman görüşlerine göre anketlerde gerekli düzenlemeler yapılmış ve anketler deneme uygulamasına hazır hale gelmiştir. Anketler denenmek üzere 20 öğretmene uygulanmış ve geçerlilik-güvenilirlik analizleri için veriler toplanmıştır.

Anketlerin deneme uygulamaları sonunda eğitim programını değerlendirme anketinin Cronbach alfa katsayısı .992, eğitim programının web tabanlı uygulamasının değerlendirilmesi anketinin Cronbach alfa katsayısı ise .932 bulunmuştur. Bu veriler ölçeklerin güvenilir olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Anketler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen bir hizmetiçi eğitim uygulamasına katılan 47 kişilik sınıf öğretmeni grubuna uygulanmıştır. Uygulamada öğretmenlerin hazırlanan web tabanlı programa katılmaları istenmiştir. Ortalama 60 dakika süren bu uygulamayı 47 sınıf öğretmeni de tamamlamıştır. İzleyen aşamada sınıf öğretmenlerine “Çocuk Hakları Eğitim Programını Değerlendirme Anketi” uygulanmıştır. Ankette yer alan ifadelerin derecelenmesi için öğretmenlere ortalama 30 dakika süre verilmiştir. Bu süre içinde web tabanlı programın bazı bölümlerini hatırlamak için tekrar izlemek isteyen sınıf öğretmenlerine yardımcı olunmuştur. “Çocuk Hakları Eğitim Programını Değerlendirme Anketi”ni tamamlayan 47 öğretmenden anketler toplanmış, “Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi” dağıtılmıştır. Bu ankette yer alan ifadelerin derecelenmesi için de sınıf öğretmenlerine ortalama 30 dakika süre verilmiştir. Anketi doldurmayı tamamlayan 47 öğretmenden anketler toplanmıştır. Anketlerin doldurulması sırasında sınıf öğretmenlerine, birbirlerinden görüş almalarına gerek olmadığı, kendi görüşlerini yansıtmalarının ve sormak istedikleri soruları

araştırmacıya yöneltmelerinin çalışmanın kalitesini artırmada etkili olacağı vurgulanmıştır.

"Eğitim Programları ve Öğretimi" ile "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri" bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerinin eğitim programına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla da hazırlanan anketler kullanılmıştır. Ankara'daki dört devlet üniversitesinin (Ankara, Gazi, Hacettepe ve Ortadoğu Teknik Üniversitesi) Eğitim Bilimleri ile Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümlerinde görev yapan öğretim üyelerine elektronik posta aracılığı ile yapılan çalışma hakkında kısa bilgi verilmiş, eğitim programına katılma ve ilgili anketi doldurma yönünde görüşleri sorulmuştur. Olumlu görüş bildiren diğer bir deyişle eğitim programına katılabileceğini ve anketi doldurabileceğini bildiren öğretim üyelerinden randevu istenmiştir. Araştırma grubunda "Eğitim Programları ve Öğretimi" bölümünde 30; "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri" bölümünde 26 öğretim üyesi olmasına karşın her gruptan 10'ar, toplam 20 öğretim üyesinden randevu alınabilmiştir. Öğretim üyeleri tarafından belirlenen yer, gün ve saatte anketlerin doldurulması işlemi gerçekleştirilmiştir.

Sınıf Öğretmeni Görüşme Formu

Eğitim programının değerlendirilmesinde görüşme; anketlerle belirlenemeyen görüşleri, yorumları, düşünceleri ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmıştır. Görüşme araştırma grubunu oluşturan sınıf öğretmenlerinin eğitim programının etkililiğine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Sınıf öğretmenleri için taslak olarak hazırlanan görüşme formu deneme uygulaması amacıyla beş öğretmene uygulanmış, sorularda ifade değişikliği yapılmasına gerek olmadığı görülmüştür. Ayrıca görüşme formu nitel araştırma konusunda deneyimli bir uzmanla paylaşılmış, görüşme formuna son şekli verilmiştir. Sınıf öğretmenleri için hazırlanan görüşme formu altı sorudan oluşmaktadır. (Ek-7).

Eğitim programına katılan 47 sınıf öğretmeni içinden seçilen altı öğretmenle görüşme yapılmıştır. Bu altı öğretmenin seçiminde öğretmenlerin eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögeleri ile programın web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri yani sınıf öğretmenlerinin "Çocuk Hakları Eğitim Programını Değerlendirme Anketi"ne ve "Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi"ne verdikleri yanıtlar belirleyici olmuştur.

Sınıf öğretmenlerinin "Çocuk Hakları Eğitim Programını Değerlendirme Anketi"nin ifadelerine verdikleri puanlar 105 ile 174; sınıf öğretmenlerinin "Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi"nin ifadelerine verdikleri puanlar ise 179 ile 193 arasında değişmektedir Öğretmenlerin verdikleri bu puanlar herbir anket için ayrı ayrı küçükten büyüğe doğru sıralanmış, en küçük puanı veren 1'er, ortanca değerde puan veren 1'er ve en büyük puanı veren 1'er öğretmen belirlenmiştir. Belirlenen toplam 6 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Seçilen öğretmenlere, eğitim programı hakkında daha ayrıntılı bilgi edinmek için kendileri ile görüşme yapılmaya gereksinim duyulduğu belirtilmiştir. Ayrıca yapılacak görüşmenin amacı, yaklaşık süresi ve görüşme yapılacak yer hakkında da bilgi verilmiştir.

Belirlenen sınıf öğretmenleri ile Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'ndeki bir şube müdürü odasında görüşme gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 15 dakika sürmüştür. Görüşme süresince web tabanlı programın bazı bölümlerini hatırlamak için tekrar izlemek isteyen sınıf öğretmenlerine yardımcı olunmuştur.

Başarı testi

Başarı testi, eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programı kapsamında hazırlanan başarı testinden aldıkları puanlar arasında fark var mıdır? sorusuna yanıt bulmak için hazırlanmıştır. Testin hazırlanmasında ilk aşamada belirtke tablosu hazırlanmıştır (Ek-8). Belirtke tablosunda amaçların yer aldığı alanın alt basamakları da yer almaktadır. Bu alt basamaklara göre her bir amacı ölçecek sorular hazırlanmıştır.

Eğitim programındaki amaçlar Bloom taksonomisine göre bilişsel alanın;

a- "Bilgi" (2., 4. 5.ve 12 amaçlar),

b- "Sentez" (3. 6., 7. 8., 9., 10.ve 11. amaçlar), ve

c- "Değerlendirme" (1. amaç) basamağında olduğu görülmüştür.

Tablodaki 12 amaca yönelik toplam 8 soru hazırlanmıştır. Hazırlanan test uzman görüşü alınarak deneme formu haline getirilmiştir.

Başarı testinin geçerliliği yüzey geçerliliği ve içerik geçerliliği yapılarak belirlenmiştir. Yüzey geçerliliğinde hazırlanan sorular 20 uzmanın görüşü alınarak düzenlenmiştir. Uzmanlara başarı testinde yer alan ifadelerin ve soruların; sınıf öğretmenlerinin eğitim, kültür ve bilgi düzeylerine uygunluğu, soru köklerinin

anlaşılırlığı, kök ve seçeneklerin açıklığı ve netliği, seçeneklerin anlaşılırlığı, ölçeğin uzunluğu, kolay okunma durumu, yazıların punto büyüklüğü, satırların rahat görünmesi, soruları yanıtlarken sıkılıp sıkılmadıkları ile ilgili sorular sorulmuştur. Uzmanlardan gelen yanıtlar değerlendirilmiş ve başarı testine son şekli verilmiştir (Ek-9).

Hazırlanan başarı testi eğitim programına katılan 47 sınıf öğretmenine eğitim programı tamamlandığında uygulanmıştır. Aynı başarı testi web tabanlı eğitim programına katılmayan 47 sınıf öğretmenine de uygulanmıştır. Başarı testinin uygulanması için her iki gruba da 60 dakika süre verilmiştir.

Senaryo

Eğitim programına katılan ve katılmayan öğretmenlerin "çocukların eğitim hakkı" ve "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri hakkı" arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla "örnek olaya dayalı değerlendirme" yapılmıştır. Bu değerlendirmede gerçekleşmesi olası bir problem durumu eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerine verilmiş, bu problem durumuna yönelik çözüm önerileri oluşturmaları istenmiştir. Oluşturulan senaryoda eğitim programının içeriğinde yer alan iki temel hakkın kullanımı ile ilgili örnek bir problem durumu yer almaktadır. Bu senaryonun yazımında Gürkaynak ve diğerleri (2005) tarafından hazırlanan "Yurttaş Olmak İçin…" kitap dizisinde yer alan örnek durumlardan yararlanılarak Ali adındaki bir karakterin içinde bulunduğu problem durumu tanımlanmıştır. Oluşturulan senaryo uzman görüşü alınarak düzenlenmiş, senaryonun sonunda sınıf öğretmenlerinin belirtilen problem durumuna yönelik çözümler üretmeleri istenmiştir. (Ek-10).

Deneme uygulamasının gerçekleşmesi ve puanlamanın nasıl yapılacağının belirlenmesi amacıyla, senaryo 15 öğretmene uygulanmıştır. Bu uygulamada, öğretmenlerin verilen örnek durumu okumaları ve çözüm için öneriler üretmeleri istenmiştir. Bu işlem için öğretmenlere yaklaşık 1 saat süre verilmiştir. Öğretmenlere; senaryoda kullanılan ifadelerin sınıf öğretmenlerinin eğitim, kültür ve bilgi düzeylerine uygunluğu, sorunun anlaşılırlığı, anlamın açıklığı ve netliğine yönelik görüşleri sorulmuştur. Öğretmenler tarafından belirtilen görüş ve öneriler senaryoya yansıtılmış, senaryoya son şekli verilmiş ve senaryonun nasıl değerlendirileceği de belirlenmiştir.

Son şekli verilen senaryo eğitim programına katılan 47 ve eğitim programına katılmayan 47 sınıf öğretmenine uygulanmıştır.

Anket

Sınıf öğretmenliği bölümü öğretim üyelerinin eğitim programına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan bir form hazırlanmıştır. Bu form nitel araştırma konusunda deneyimli bir uzmanın görüşleri ile düzenlenmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Sınıf öğretmenliği bölümü öğretim üyeleri için hazırlanan form yedi sorudan oluşmaktadır (Ek-11).

Hazırlanan formun Ankara'daki devlet üniversitelerinin sınıf öğretmenliği bölümlerinde görevli 25 öğretim üyesine uygulanabileceği belirlenmiştir. Üniversitelerin web sayfalarından 25 öğretim üyesinin özgeçmişleri incelenmiş, lisans ve lisansüstü düzeyde biyoloji, kimya, tarih, rehberlik ve psikolojik danışma, okulöncesi eğitim, eğitim yönetimi ve planlaması alanlarında çalışmalar yapmış ya da yapmakta olan öğretim üyeleri dışında kalan; "materyal geliştirme", "çocuk hakları", "eğitim programları ve öğretim" konularında uzman olan 10 öğretim üyesinin görüşünün alınabileceği görülmüştür. Bu 10 öğretim üyesine elektronik posta aracılığı ile ulaşılmıştır. Elektronik postada sınıf öğretmenliği bölümü alan uzmanlarına konu hakkında kısa bilgi verilmiş, web tabanlı uygulamayı izleyip görüşlerini belirtmek isteyip istemeyecekleri sorulmuştur. Yalnızca 3 öğretim üyesi görüş belirtebileceğini bildirmiş ve görüşmenin gerçekleşmesi için randevu vermiştir. Bu 3 üyeden birisi daha sonra randevuyu iptal etmiş, görüşme için zaman ayıramayacağını bildirmiştir. Görüşme yalnızca 2 öğretim üyesi ile gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler öğretim üyelerinin görev yaptıkları fakültelerdeki odalarında gerçekleşmiştir. Görüşme öncesinde öğretim üyelerinin web tabanlı uygulamayı izlemesi sağlanmıştır. Yaklaşık 30 dakika süren izleme sonunda öğretim üyelerinin kendilerine verilen formu doldurmaları istenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 13 ve 28. maddelerinin ilköğretim sınıf öğretmenlerine öğretilmesi amacıyla hazırlanan eğitim programını, www.egitim.gov.tr web sayfasından izlemeleri sağlanmıştır. Adı geçen sayfada öğretmen, öğrenci, veli ve okul yöneticilerine yönelik elektronik içerikler yer almaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel

Müdürlüğü Bilişim Hizmetleri Dairesi Başkanlığı e-Eğitim ve Eğitim Portalı Şubesi çalışanları tarafından hazırlanan bu içerikler bir ekip (araştırmacının da 4 Ekim 2010 tarihine kadar içinde bulunduğu) tarafından değerlendirilmekte ve yayına sunulmaktadır. Öğretmenler için hazırlanan "Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı" adı geçen sayfada yayınlanmıştır. Sınıf öğretmenlerinin web sayfasına ulaşmaları T.C. Kimlik numaraları ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından kendilerine verilen bir şifre yardımı ile gerçekleşmiştir. Sınıf öğretmenleri için hazırlanan anketler, başarı testi ve senaryo eğitim programını tamamlayan sınıf öğretmenlerine dağıtılmış, geleneksel yöntemle doldurmaları sağlanmıştır.

Öğretim üyelerinin eğitim programını izlemeleri araştırmacının sahip olduğu dizüstü bilgisayar aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. Öğretim üyelerinin www.egitim.gov.tr sayfasına girişleri için gerekli düzenlemeler (şifre alma, kullanıcı adı belirleme, vb.) gerçekleştirilememiştir. Öğretim üyeleri için hazırlanan veri toplama araçlarının da geleneksel yöntemle doldurulması sağlanmıştır.

Araştırma kapsamında yer alan sorular, bu sorulara yanıt vermek için kullanılan veri toplama araçları ve veri toplama araçlarının uygulandığı araştırma grubu üyeleri aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Çizelge 5: Araştırma Sorusu, Veri Toplama Aracı Ve Uygulama Grubu

Araştırma Sorusu	**Veri Toplama Aracı**	**Uygulama grubu**
Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının; 1-Amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?	Anket	47 Sınıf Öğretmeni
2-Web tabanlı olarak sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?	Anket	47 Sınıf Öğretmeni
3-Etkililiğine yönelik görüşleri nelerdir?	Görüşme formu	6 Sınıf Öğretmeni
4-Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk	Başarı testi	Eğitim programına katılan 47, katılmayan 47

Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programı kapsamında hazırlanan başarı testinden aldıkları puanlar arasında fark var mıdır?		sınıf öğretmeni
5-Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ve "eğitim hakkı" konusundaki görüşleri arasında fark var mıdır?	Senaryo	Eğitim programına katılan 47, katılmayan 47 sınıf öğretmeni
6- Eğitim programları ve öğretimi bölümü alan uzmanlarının Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının; amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögelerine ilişkin görüşleri nelerdir?	Anket	10 öğretim üyesi
7-Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyelerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının web tabanlı olarak uygulanmasına yönelik görüşleri nelerdir?	Anket	10 öğretim üyesi
8-Sınıf öğretmenliği bölümü alan uzmanlarının Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının içeriğine yönelik görüşleri nelerdir?	Anket	2 öğretim üyesi

Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi ve Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi

Sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin anketlere verdikleri yanıtların analizinde frekans değerleri alınmıştır. Sınıf öğretmenleri tarafından her bir maddeye verilen puanlar toplanmıştır. Toplanan puanların ortalaması alınmış ve bu puan;
0 ve 1.00 arasında ise o ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyinin "çok düşük";

1.01 ve 2.00 arasında ise o ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyinin "ortanın biraz altında";
2.01 ve 3.00 arasında ise o ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyinin "orta";
3.01 ve 4.00 arasında ise o ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyinin "ortanın biraz üstünde";
4.01 ve 5.00 arasında ise o ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyinin "çok yüksek" olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Sınıf Öğretmeni Görüşme Formu

Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşme verilerinin analizi betimsel analiz yapılarak incelenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler, görüşme sürecinde kullanılan sorular temel alınarak sunulmuştur. Görüşme yapılan bireylerin görüşleri doğrudan alıntılarla aktarılmıştır. Betimsel analiz sürecinde sorulara doğrudan yanıt vermeyen bazı veriler değerlendirme dışında bırakılmıştır. (Örn: "Bu program "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız? Sorusuna "Evde kızımın pek çok konuda fikrini söylemesine izin veriyorum.." vb şeklinde verilen yanıtlar). Yapılan betimsel analizin iç güvenilirliği ölçme ve değerlendirme alanında uzman olan bir araştırmacının aynı verileri aynı biçimde analiz etmesi ile sağlanmıştır.

Başarı testi

SPSS programı aracılığı ile analiz edilen başarı testinden bütün soruları doğru yanıtlayan bir öğretmenin 30 puan alması beklenmektedir.

Başarı testindeki soruların tipleri ve puan cetveli aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Çizelge 6: Başarı Testi Soru Tipleri Ve Puan Cetveli

Soru numarası	Kazanım numarası	Soru tipi	Puanlama
1	1	Çoktan seçmeli + Açık uçlu	Doğru seçenek+doğru açıklama 1, Doğru seçenek+yanlış açıklama 0, Yanlış seçenek + doğru açıklama 0, Yanlış seçenek +yanlış açıklama 0 puan
2	2	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan
3	3	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan
4	4	Doğru-Yanlış testi	6 ifade- Her doğru 1, yanlış 0 puan

			Toplam 6 puan
5	5	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan
6	6-7-8-9-10	Duyuşsal davranışı ölçmek için hazırlanan sınama durumu	Toplam 8 sınama durumu; 1-2-3-4-5.sınama durumları 2'şer puan; 6 ve 7.sınama durumları 1'er puan, 8.sınama durumu 3 puan. Toplam 15 puan.
7	11	Senaryo tabanlı değerlendirme	Toplam 4 sınama durumu; Her bir durum 1 puan.
8	12	Çoktan seçmeli	Doğru yanıt 1, çeldiriciler 0 puan.

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı puanları arasındaki farka bakılmış ve programın sınıf öğretmenleri üzerindeki etkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

Senaryo

Senaryonun değerlendirilmesinde deneme uygulamasına katılan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar iki gruba ayrılmıştır. İlk grupta öğretmenlerin verdikleri yanıtlar Ali'nin eğitim hakkını kullanmasını ya da çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlamayan ifadelerden oluşmuştur (Bu ifadelere örnek; Ali durumu kurtarmak için….., Ali iki tarafı da mağdur etmemek için …, Ali Amerikalıların kullandığı win-win yöntemini kullanmalıdır…, vb.). İkinci gruptaki öğretmenler ise Ali'nin eğitim hakkını kullanmasını ya da çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlayacak yanıtlar vermişlerdir (Bu ifadelere örnek; Ali eğitim hakkını kullanmak için kendisine verilen görevi yerine getirmelidir, Ali çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlamalıdır, vb.) Bu haklardan hangisine önem verildiği araştırma kapsamında önem taşımamaktadır. Öğretmenlerden bu haklardan herhangi birisine önem veren bir çözüm üretmeleri ya da etik ilkelere uygun, gerçekleştirilebilir öneriler oluşturmaları beklenmiştir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlara dayalı olarak ilk gruptaki öğretmenlere 0 (sıfır), ikinci gruptaki öğretmenlere ise 1 (bir) puan verilmiştir.

Anket

Sınıf öğretmenliği bölümü öğretim üyelerinin eğitim programına yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla açık uçlu sorulardan oluşan bir form hazırlanmış,

öğretim üyelerinin bu forma verdikleri yanıtlar betimsel analiz yapılarak incelenmiştir. Öğretim üyelerinin görüşleri doğrudan alıntılarla aktarılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMLAR

İlköğretim sınıf öğretmenleri (1-5.sınıf) için geliştirilen web tabanlı çocuk hakları eğitimi programının ve programın web tabanlı sunumunun değerlendirilmesi için kullanılan veri toplama araçları ile ilgili istatistiksel sonuçlar ve sonuçlarla ilgili yorumlar çalışmanın bu bölümünde yer almaktadır.

Eğitim programına ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögelerine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla toplam 35 ifadeden oluşan bir anketten yararlanılmıştır. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerine eğitim programını tamamladıklarında "Çocuk Hakları Eğitim Programını Değerlendirme Anketi" dağıtılmış ve öğretmenlerin anketleri geleneksel yöntemle doldurmaları istenmiştir. Anketlerin yorumlanmasında frekans değerlerine bakılmıştır. Öğretmenlerin her bir ifadeye verdikleri yanıtların ortalama puanı (X) ve bu ortalama puanın standart sapma değeri aşağıdaki çizelgede görülmektedir.

Çizelge 7: Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Programına Yönelik Görüşleri

S. N	EĞİTİM PROGRAMININ	N	X	S
	AMAÇLARI ile ilgili ifadeler			
1	1.Her bir amacın bir öğrenme ürününü kapsaması	47	4.81	.449
2	2.Eğitim açısından istenen davranışları kazandıracak nitelikte olması	47	4.94	.323
3	3.Kendi içinde mantıksal açıdan tutarlı olması	47	4.94	.323
4	4. Sınıf öğretmenleri düzeyine uygun olması	47	4.94	.323
5	5. Anlaşılır dille yazılması	47	4.94	.323
6	6.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması	47	4.55	.544
	İÇERİĞİ ile ilgili ifadeler			
7	1.Amaçları gerçekleştirecek kapsamda olması	47	4.94	.323
8	2.Kendi içinde tutarlı olması	47	4.94	.323
9	3.Bilimsel bilgilerle uyumlu olması	47	4.94	.323
10	4.Yansız olması	47	4.72	.498
11	5.Yakın çevreden örnekler içermesi	47	4.94	.323
12	6.Kültürel değerlere uygun olması	47	4.94	.323
13	7.Sıralanışının öğrenmeyi kolaylaştırması	47	4.55	.686
14	8.Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	47	4.94	.323

15	9.Sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olması	47	3.89	.699
16	10.Anlaşılır dille yazılması	47	4.94	.323
17	11.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması	47	4.94	.323
	ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ ile ilgili ifadeler			
18	1.Belirlenen amaçları gerçekleştirecek nitelikte olması	47	4.62	.677
19	2.Yaratıcı düşünme becerisini geliştirmesi	47	4.23	.729
20	3.Eleştirel düşünme becerisini geliştirmesi	47	4.72	.540
21	4.İlgi çekici olması	47	4.60	.577
22	5.İçeriğinde birden fazla yöntemin yer alması	47	4.94	.323
23	6.Kapsamında pekiştireçlerin yer alması	47	4.94	.323
24	7.Kapsamında dönütlerin yer alması	47	4.94	.323
25	8.Sayıca yeterli olması	47	4.77	.476
26	9.Sınıf öğretmenlerinin konuyla ilgili yeni öğrenmelerini motive etmesi	47	4.55	.653
27	10.Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	47	4.77	.520
28	11. Kendi içinde tutarlı olması	47	4.94	.323
29	12.Anlaşılır dille yazılması	47	4.94	.323
30	13.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması	47	4.94	.323
	DEĞERLENDİRME ile ilgili ifadeler			
31	1.Değerlendirme sorusunun amaçlarla ilişkili olması	47	4.94	.323
32	2.Değerlendirmenin amacının belli olması	47	4.00	1.16
33	3.Değerlendirme sorusunun sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	47	4.94	.323
34	4. Anlaşılır dille yazılması	47	4.94	.323
35	5.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması	47	4.94	.323

Öğretmenler eğitim programını değerlendirdiklerinde bu programda en yüksek değeri 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11, 12, 16, 17, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35. ifadelere vermişlerdir. Bu ifadelerin aritmetik ortalaması 5 üzerinden 4.94'tür. Sınıf öğretmenleri eğitim programının amaçlar, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögeleri ile ilgili toplam 35 ifadenin 21'inin eğitim programında karşılanma düzeyinin "çok yüksek" olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri eğitim programında amaçların; eğitim açısından istenen nitelikleri kazandıracak nitelikte, kendi içinde mantıksal açıdan tutarlı, sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu ve anlaşılır dille yazıldığını belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 4.94'tür. Sınıf öğretmenleri amaçların yazımında "yazım, noktalama hataları bulunmaması" ifadesine ortalamada 4.55 puan vermişlerdir. Bu puan amaçlar başlığında en düşük puandır.

Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan içeriğin; amaçları gerçekleştirecek kapsamda, kendi içinde tutarlı, bilimsel bilgilerle uyumlu, kültürel değerlere ve sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu, yakın çevreden örnekler içerdiğini, anlaşılır dille yazıldığını, yazım, noktalama hataları olmadığını

belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların ortalaması 4,94'tür. Sınıf öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyinin "çok yüksek" olduğunu belirtmişlerdir. İçerik öğesinde en düşük aritmetik ortalama 3.89 puanla eğitim programının içeriğinin "sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olması" ifadesine verilmiştir. Sınıf öğretmenleri bu ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyini "ortanın biraz üzerinde" olduğunu belirtmişlerdir

Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan öğrenme etkinliklerinin; içeriğinde birden fazla yöntemin yer aldığını, pekiştireçlerin ve dönütlerin yer aldığını, kendi içinde tutarlı olduğunu, anlaşılır dille yazıldığını, yazım, noktalama hataları olmadığını belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması; 4.94'tür. Sınıf öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyini "çok yüksek" olarak tanımlamışlardır. Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan öğrenme etkinlikleri için en düşük puanı 4.23 ortalama ile "yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesi" ifadesine vermişlerdir. Bu puan amaçlar öğesinde en düşük puan olmasına karşın, eğitim programında karşılanma düzeyi "çok yüksek"dir.

Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan değerlendirme sorusunun; amaçlarla ilişkili olduğunu, sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu, anlaşılır dille yazıldığını ve yazım, noktalama hatalarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 4.94'tür. Sınıf öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyini "çok yüksek" olarak tanımlamışlardır. Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan değerlendirme sorusunun "amacının belli olması" ifadesine ortalama 4.00 puan vermişlerdir. Bu puan değerlendirme ögesinde en düşük puan olmasına karşın eğitim programında karşılanma düzeyi "ortanın biraz üstünde"dir.

Bu veriler incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin eğitim programında yer alan amaçlar, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögelerini "anlaşılır bir dille yazılmış" olarak değerlendirdikleri söylenebilir. Sınıf öğretmenleri eğitim programının amaçlar, içerik ve değerlendirme ögelerinin "sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu" belirtmelerine karşın öğrenme etkinliklerinin "sınıf öğretmenlerine uygun olması" ifadesine daha düşük puan vermişlerdir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin eğitim programının değerlendirme sorusunun amacını yeterince anlamadıkları söylenebilir. Eğitim programında değerlendirme açık uçlu bir soru ile gerçekleştirilmeye çalışılmış, değerlendirme sorusunun her bir amaçta ayrıntılı olarak sorulan sorulardan farklı olması ve sınıf öğretmenlerine düşündüklerini özgürce ifade etmelerini sağlaması

amaçlanmıştır. Ancak bu sorunun sınıf öğretmenlerinin tamamı tarafından yeterince anlaşılamadığı görülmüştür.

Sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlardan öğretmenlerin eğitim programı ile ilgili görüşlerinin genelde olumlu olduğu sonucu çıkarılabilir. Sınıf öğretmenlerinin en az puanı verdikleri ifadenin aritmetik ortalaması 3.89'dur. Her bir ifadenin alabileceği en yüksek puanın 5.00 ve en düşük puanın 1.00 olacağı düşünüldüğünde 3.89; 5.00 ve 1.00 puanlarının aritmetik ortalamasının oldukça üzerindedir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ifadelerine verdikleri puanların aritmetik ortalaması 5.00 üzerinden 4.78 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama puan oldukça yüksektir.

Eğitim programının web tabanlı sunumuna ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenlerinin eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla toplam 42 ifadeden oluşan bir anketten yararlanılmıştır. Öğretmenlerin her bir ifadeye verdikleri yanıtlar aşağıdaki çizelgede görülmektedir. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerine "Çocuk Hakları Eğitim Programını Değerlendirme Anketi"nden sonra "Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi" dağıtılmış ve öğretmenlerin anketleri geleneksel yöntemle doldurmaları istenmiştir. Anketlerin yorumlanmasında frekans değerlerine bakılmıştır. Öğretmenlerin her bir ifadeye verdikleri yanıtların ortalama puanı (X) ve bu ortalama puanın standart sapması aşağıdaki çizelgede görülmektedir.

Çizelge 8: Sınıf Öğretmenlerinin Eğitim Programının Web Tabanlı Sunumuna Yönelik Görüşleri

S. N	PROGRAMLAMA UYGUNLUĞU /TEKNİK ÖZELLİKLER	N	X	S
1	1.Eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan teknik özelliklerin belirtilmesi	47	2.49	.505
2	2.Eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan donanımın belirtilmesi	47	2.49	.505
3	3.Kolay ulaşılabilmesi	47	4.87	.337
4	4.Çabuk açılması	47	5.00	.000
5	5.Hatasız çalışması	47	5.00	.000
6	6. Ekran görünümüne ilişkin ayarların yapılabilmesi	47	4.62	.491
7	7. Metin ve sesin uyumlu olması	47	5.00	.000
8	8. Kullanıcıya istediği anda istediği etkinliğe ulaşma olanağı sağlaması	47	5.00	.000
9	9.Kullanıcıya istediği zaman yazılımdan çıkma olanağı verilmesi	47	5.00	.000

10	10. Sesinin ayarlanabilmesi	47	5.00	.000
11	11. Sesinin net olarak anlaşılması	47	5.00	.000
12	12. Ekran görüntüleri arasındaki geçişlerin kesintisiz olması	47	5.00	.000
13	13. Yazılım içinde kullanıcının nerede olduğunu bilmesi	47	3.28	.452
	YAZILIMIN ÖZELLİKLERİ			
14	1.Kullanım yönergesinin yeterliliği	47	2.83	.380
15	2.Yazılımın hedef kitlesinin belli olması	47	2.83	.380
16	3.Yazılımın amacının açık olarak belirtilmesi	47	5.00	.000
17	4.Sistematik yapısının açıklanması	47	4.47	.718
18	5.Yazılımda yer alan bilgilerin güvenilirliği	47	5.00	.000
19	6.Öğretimi farklı biçimlerde (animasyon, sunu, metin, vb.) sunması	47	4.91	2.82
20	7.Yazılımın uzunluğunun kullanıcıyı sıkmaması	47	4.00	.860
21	8.Yazılımın kullanıcıların düzeyine uygun olması	47	5.00	.000
22	9.Kullanıcıya geri bildirim verilmesi	47	5.00	.000
23	10.Kullanıcıya verilen geri bildirimlerin hedef kitle düzeyine uygun olması	47	5.00	.000
24	11.Programın web tabanlı sunumunda çıktı alma olanağının bulunması	47	4.19	.851
25	12.Kullanıcılara konuyla ilgili ek etkinlikler yapma olanağı sağlaması	47	5.00	.000
26	13.Ayrıntılı bilgi almak isteyen kullanıcıları linklerle yönlendirmesi	47	5.00	.000
27	14.Yazılımı hazırlayanlara ulaşmayı sağlayacak elektronik posta adresinin belli olması	47	5.00	.000
28	15.Yazılımın konuyla ilgili yeni öğrenmeleri motive etmesi	47	4.21	.750
29	16.Yazılımın içinde teknik destek linkinin olması	47	1.81	.711
	GÖRSEL ÖZELLİKLER			
30	1.Renklerin uyumlu olması	47	5.00	.000
31	2.Ekran tasarımının gözü yormaması	47	3.96	.806
32	3.Yazı tipinin kolay okunması	47	4.83	.380
33	4.Yazı büyüklüğünün okumayı kolaylaştırması	47	4.83	.380
34	5.Yazılımda yazı tipi bütünlüğünün sağlanması	47	3.81	.770
35	6.Yazım hatası bulunmaması	47	5.00	.000
36	7. Kullanılan çizimlerin kolayca anlaşılması	47	5.00	.000
37	8. Kullanılan çizimlerin içerikle uyumlu olması	47	5.00	.000
38	9. Giriş ekranının konu hakkında genel bilgi veren bir yapıda tasarlanması	47	4.77	5.98
39	10.Sayfa tasarımlarının özgün olması	47	5.00	.000
40	11.Sayfa tasarımlarında tutarlılık olması	47	5.00	.000
41	12. Kullanılan ekran zemin renginin okumayı kolaylaştırması	47	5.00	.000
42	13. Linklerin kolayca ayırt edilebilmesi	47	4.09	.830

Öğretmenler web tabanlı eğitim programını değerlendirdiklerinde; 4, 5, 7, 8, 9,10, 11, 12, 16, 18, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 30, 35, 36, 37, 39, 40, 41. ifadelere tam puan vermişlerdir. Bu ifadelerin aritmetik ortalaması 5.00'tir. Öğretmenler bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyinin "çok yüksek" olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri eğitim programının web tabanlı sunumunun programlama uygunluğu/teknik özellikler başlığında; çabuk açıldığını, hatasız çalıştığını, metin ve sesin uyumlu olduğunu, kullanıcıya istediği anda istediği etkinliğe ulaşma olanağı

sağladığını, kullanıcıya istediği zaman yazılımdan çıkma olanağı verildiğini, sesinin ayarlanabildiğini, sesinin net olarak anlaşıldığını ve ekran görüntüleri arasındaki geçişlerin kesintisiz olduğunu belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin bu ifadelere verdikleri puanların aritmetik ortalaması 5.00'dır. Sınıf öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyini "çok yüksek" olarak tanımlamışlardır. Sınıf öğretmenleri eğitim programının web tabanlı sunumunun programlama uygunluğu/teknik özellikler başlığında en düşük puanı 2.49 ile "eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan teknik özelliklerin belirtilmesi" ve "eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan donanımın belirtilmesi" ifadelerine vermişlerdir. Bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyi "orta" olarak belirlenmiştir. Bu aritmetik ortalama ile eğitim programının izlenmesi için gereksinim duyulan teknik özelliklerin ve donanımın belirtilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Sınıf öğretmenleri eğitim programının web tabanlı sunumunun "Yazılımın Özellikleri" başlığında; yazılımın amacının açık olarak belirtildiğini, yazılımda yer alan bilgilerin güvenilir olduğunu, yazılımın kullanıcıların düzeyine uygun olduğunu, kullanıcıya geri bildirim verildiğini, kullanıcıya verilen geri bildirimlerin hedef kitle düzeyine uygun olduğunu, kullanıcılara konuyla ilgili ek etkinlikler yapma olanağı sağlandığını, ayrıntılı bilgi almak isteyen kullanıcıları linklerle yönlendirildiğini, yazılımı hazırlayanlara ulaşmayı sağlayacak e-mail adresinin belli olduğunu belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 5.00'dır. Sınıf öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyini "çok yüksek" olarak tanımlamışlardır. Sınıf öğretmenleri bu başlık altında; "yazılımın içinde teknik destek linkinin olması" ifadesine oldukça düşük puan vermişlerdir. Bu ifadeye verilen puanın aritmetik ortalaması 1.81'dir. Sınıf öğretmenleri bu ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyini "ortanın biraz altında" olarak değerlendirmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri eğitim programının web tabanlı sunumunun "Görsel özellikler" başlığında; renklerin uyumlu olduğunu, sayfa tasarımlarının özgün olduğunu, sayfa tasarımlarında tutarlılık olduğunu, kullanılan ekran zemin renginin okumayı kolaylaştırdığını, yazım hatası bulunmadığını, kullanılan çizimlerin kolayca anlaşıldığını ve kullanılan çizimlerin içerikle uyumlu olduğunu belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 5.00'tir. Sınıf öğretmenleri bu ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyini "çok yüksek" olarak tanımlamışlardır. Sınıf öğretmenleri eğitim programının web tabanlı sunumunun "Görsel özellikler" başlığında en düşü puanı 3.81 aritmetik ortalama ile "Yazılımda

yazı tipi bütünlüğünün sağlanması" ifadesine vermişlerdir. Bu ifadenin eğitim programında karşılanma düzeyinin "ortanın biraz üstünde" olduğunu belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlardan eğitim programının web tabanlı sunumu ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğu sonucu çıkarılabilir. Sınıf öğretmenlerinin web tabanlı sunumla ilgili ifadelere verdikleri puanların aritmetik ortalaması 4.48 (çok yüksek) olarak hesaplanmıştır.

Eğitim programının etkililiğine yönelik bulgular

Eğitim programının etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla eğitim programına katılan sınıf öğretmenleri arasından seçilen altı öğretmenle görüşme yapılmıştır. Görüşme sırasında toplam altı soru sorulmuştur.

Sınıf öğretmenleri ile yapılan görüşme bulguları betimsel analiz yapılarak değerlendirilmiştir. Betimsel analizde her bir soru için bir çerçeve oluşturulmuştur. Birinci soruda sınıf öğretmenlerinin katıldıkları eğitim programını çok genel olarak birkaç sözcükle değerlendirmeleri istenmiştir. 2., 3., 4. ve 5. sorularda eğitim programı ile ilgili daha ayrıntılı bilgiler istenmiş, sınıf öğretmenlerinin soruları yanıtlamak yanında önerilerini de belirtmeleri istenmiştir. Son soruda da sınıf öğretmenlerinin eğitim programı ile ilgili önerilerini hiçbir sınırlama olmadan ifade etmelerini sağlamaya yönelik bir soru sorulmuştur.

Katıldığınız eğitim programını çok genel olarak birkaç sözcükle değerlendirir misiniz? Genel olarak nasıl buldunuz? (ilginizi çekti mi, izlerken sıkıldınız mı, öğretici buldunuz mu, vb.) sorusuna sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar; "zevkli, sıkılmadım", "ilgi çekici, yararlanılabilir", "hoş bir çalışma", "iyi tasarlanmış", "yapı olarak iyi", "dolu dolu ama biraz uzun" olarak sıralanmıştır. Verilen yanıtlardan sınıf öğretmenlerinin eğitim programı ile ilgili genel görüşlerinin olumlu olduğu söylenebilir.

Katıldığınız eğitim programında gereksiz gördüğünüz etkinlik var mıydı? Neden? sorusuna görüşme yapılan altı sınıf öğretmeninden ikisi değerlendirme etkinliğini gereksiz gördüğünü belirtmiştir. Değerlendirme etkinliğini gereksiz gördüğünü belirten ilk öğretmen görüşünü; "Değerlendirme etkinliğine verilecek yanıtlar çok geniş bir yelpazedeydi, nereden başlayacağımı bilemedim, zaten programın sonuna gelmiştim, yorulmuştum, bana bir şey katacağına inanmadım" şeklinde ifade etmiştir. Değerlendirme etkinliğini gereksiz gördüğünü belirten ikinci öğretmen ise görüşünü; "Eğitim programının sonunda mutlaka değerlendirme sorusu olmalı ama farklı

biçimde sorulabilirdi, internet üzerinden test yapılabilirdi, anında sonuçları öğrenmemiz sağlanabilirdi, internetten yararlanılabilirdi" şeklinde ifade etmiştir.
Görüşme yapılan diğer dört öğretmen de her bir etkinliğin bir amaca hizmet ettiğini, hiçbir amacın dışarıda bırakılmadığını, gereksiz etkinlik bulunmadığını belirtmişlerdir.

Katıldığınız eğitim programının en zayıf yanı sizce nedir? Bu zayıf konunun-etkinliğin, vb. nasıl düzenlenmesi durumunda etkili olacağını düşünüyorsunuz? sorusuna verilen yanıtta görüşme yapılan ilk sınıf öğretmeni; "ilk etkinliği zayıf bulduğunu" belirtmiş, görüşlerini "Bu etkinlikte seçmem için iki seçenek verilmiş, ben bu seçeneklerden hiç birisini seçmek istemedim ama programda ilerlemek için seçmek zorundaydım. İki seçenek de bana uygun olmadığı halde birisini işaretledim. Etkinliğin sonunda bana verilen geri bildirimin bana uygun olmadığını, gerçek "ben"i yansıtmadığını düşünüyorum. Ayrıca görüşlerini aldığınız bu kadar çok öğretmeni 6 duruma verdikleri bir seçenekle etiketlemenizin, haklarında kesin yargılarda bulunmanızın doğru ve geçerli bir sonuç olmadığını düşünüyorum" şeklinde ifade etmiştir. İlk öğretmen bu etkinliğin düzenlenmesi gereken biçimi; "Öğrenci/öğrenciler tarafından belirtilen durumlar aynen kalabilir ancak öğretmene yanıt vermesi için iki seçenek verilmez, öğretmene yanıtını yazması için boş bir satır bırakılır. Siz buraya yazılan yanıtı okursunuz ve değerlendirme yaparsınız, öğretmenin yanıtı yanlışsa bu yanlış yanıtın altında yatan gerekçeyi araştırırsınız, öğretmene özel bilgiler ve dönütler verirsiniz" şeklinde açıklamıştır. İlk öğretmen ayrıca konferans salonu etkinliğinin amacını tam olarak gerçekleştirmediğini, eğitim kademelerini temsil eden çocuklar yerine eğitim kademelerinin isimlerinin yazılmasının daha anlaşılır olacağını, bu etkinliği biraz karışık bulduğunu belirtmiştir.

Görüşme yapılan ikinci öğretmen görüşünü "Zayıf bir yön yoktu ama ben adı çocuk hakları olan bir eğitim programında daha fazla bilgi görmek, daha çok etkinlik yapmak istedim. Evet sınırlılıklarınız var, iki madde seçmişsiniz ama ben daha çok bilgi ve etkinlik görmek istedim, keşke tüm maddeler burada canlandırılsaydı ve keşke programa ses eklenseydi." şeklinde ifade etmiştir.

Görüşme yapılan üçüncü öğretmen "Programa mutlaka ses eklerdim, onun dışında her şey güzel olmuş."; görüşme yapılan beşinci öğretmen de "Programa ses eklerdim, daha ilgi çekici olurdu konuşma balonu içindeki yazıları ve yönergeleri sesli verirdim" şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. .

Görüşme yapılan dördüncü öğretmen; "Bu eğitim programının kendilerini geliştirmeyi sevmeyen biz öğretmenlere yararlı olacağını sanmıyorum. Keşke okusak,

araştırsak, bilgilerimizi güncellesek... Evet güzel bir çalışma olmuş, elinize, aklınıza sağlık ama biz okumayız, okumaktan sıkılmışız, programı izlerken bile "yönergeler uzun olmuş" diye fısıldadıklarını duydum, şu yönergeleri bile okumaya üşeniyorlar, üşeniyoruz… Keşke başka bir grup için hazırlasaydınız bu programı ya da mutlaka öğretmenlere yapacaksanız hep video kullansaydınız, izleyip geçselerdi..." şeklinde görüşlerini dile getirmiştir.

Görüşme yapılan altıncı öğretmen "Zayıf yön olduğunu düşünmüyorum, keşke daha çok zamanımız olsaydı, daha ayrıntılı baksaydık" şeklinde görüşünü ifade etmiştir. Eğitim programına katılmaları için sınıf öğretmenlerine ortalama 60 dakika süre verilmiştir. Bu süre sınıf öğretmenlerinin okuma hızlarına ve programı incelemeye gösterdikleri özene bağlı olarak bazı öğretmenlere yetmemiş, bazı öğretmenlerin ise programı tamamlayarak beklemelerine ve sıkılmalarına neden olmuştur.

Görüşme yapılan altı öğretmenin dördü eğitim programına ses eklenebileceğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenler daha çok video, bilgi ve etkinlik eklenebileceğini, ilk etkinliğin ve konferans salonu etkinliğinin yeniden düzenlenebileceğini belirtmişlerdir.

Bu program "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız? sorusuna yanıt veren altı öğretmenin altısı da "Düşüncelerimde değişiklik oluşturmadı" yanıtını vermiştir. Ancak bir öğretmen "Sınıfta gerçekleştirdiğim uygulamalarda, sergilediğim davranışlarda farkında olmadan yaptığım bazı şeyler olduğunu fark ettim, bunları görmek güzeldi, yararlı oldu", bir öğretmen de "Düşüncelerimde değişiklik olmadı, zaten çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri gerektiğini biliyor ve buna uygun uygulamalar yapıyorum, eğitim programları da bunu destekliyor ama ben Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılması gereken çok şey olduğunu fark ettim, Bakanlığa yönelik görüşlerimde değişiklik oldu" şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

Bu program "çocukların eğitim hakkı" ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız? sorusuna öğretmenlerin hepsi "Düşüncelerimde değişiklik oluşturmadı" yanıtını vermiştir. Görüşme yapılan bir öğretmen "Bu soruyu öğretmenlere sormayın, ayıp oluyor bize. Biz zaten eğitim hakkını gerçekleştirmek için buradayız." yanıtını vermiştir.

Bu eğitim programını siz hazırlasaydınız neleri nasıl değiştirirdiniz? sorusuna görüşme yapılan ilk öğretmen "Mutlaka ses eklerdim" yanıtını vermiştir. Görüşme yapılan ikinci öğretmen "Hiçbir şey değiştirmezdim, ben de böyle bir şey yapardım." yanıtını vermiştir. Üçüncü öğretmen "Mutlaka daha az yazı ve daha çok ses kullanırdım, programın etkinliklerini hazırlarken sınıf öğretmenlerini de yanıma alırdım" yanıtını vermiştir. Dördüncü öğretmen; "Çocuk haklarını daha geniş çerçevede ele alırdım, programı hazırlarken mutlaka bir hukukçudan danışmanlık hizmeti alırdım, ayrıca programın amaçlarını, etkinlikleri anladım ama bunları toparlayamıyorum, programın sonunda net bir şey oluşturamadım." yanıtını vermiştir. Beşinci ve altıncı öğretmenler "bir değişiklik yapmazdım" yanıtını vermişlerdir.

Öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Çizelge 9: Sınıf Öğretmenlerinin Görüşme Sorularına Verdikleri Yanıtlar

	1. öğrt.	2.öğrt.	3.öğrt.	4.öğrt.	5.öğrt.	6.öğrt.
1.Katıldığınız eğitim programını çok genel olarak birkaç sözcükle değerlendirir misiniz? Genel olarak nasıl buldunuz? (ilginizi çekti mi, izlerken sıkıldınız mı, öğretici buldunuz mu, vb.)	Zevkli, sıkılmadım	İlgi çekici, yararlanılabilir	Hoş bir çalışma	İyi tasarlanmış	Dolu dolu ama uzun	Yapı olarak iyi
2.Katıldığınız eğitim programında gereksiz gördüğünüz etkinlik var mıydı? Neden?			Değerlendirme etkinliği gereksiz		Değerlendirme etkinliği gereksiz	
3.Katıldığınız eğitim programının en zayıf yanı sizce nedir? Bu zayıf konunun-etkinliğin, vb. nasıl düzenlenmesi durumunda etkili olacağını düşünüyorsunuz?	Daha çok bilgi ve etkinlik eklenebilir	Ses eklenebilir	1.etkinlik zayıf, konferans salonu etkinliği amacı gerçekleştirmiyor	Daha çok video eklenebilir	Ses eklenebilir	Zayıf yanı yok
4.Bu program "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız?	Hayır	Hayır	Hayır, sınıftaki uygulamalarda farkındalık yarattı	Hayır	Hayır, sınıftaki uygulamalarda farkındalık yarattı	Hayır

5.Bu program "çocukların eğitim hakkı" ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır, bu soruyu öğretmen lere sormayın ayıp oluyor.	Hayır	Hayır
6.Bu eğitim programını siz hazırlasaydınız neleri nasıl değiştirirdiniz?	Daha geniş çerçeve ,hukuk çu desteği, progra mın sonun da toparla ma	Ses eklerdim	Hiçbir şey eklemez dim	Az yazı, çok ses, sınıf öğretmeni desteği alırdım	Hiçbir şey eklemezdim	Hiçbir şey eklemez dim

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin başarı puanları arasındaki farka ilişkin bulgular

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programı kapsamında hazırlanan başarı testinden aldıkları puanlar arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla eğitim programına katılan 47 ve katılmayan 47 sınıf öğretmenine 8 soruluk bir başarı testi uygulanmıştır.

Eğitim programına katılan ve katılmayan öğretmenlerin her bir soruya verdikleri yanıtın ortalaması aşağıdaki tabloda sunulmuştur:

Çizelge 10: Başarı Testi Soruları Aritmetik Ortalamaları

Soru numarası	**Katılan Öğretmen Puanları Aritmetik Ortalaması**	**Katılmayan Öğretmen Puanları Aritmetik Ortalaması**
1.soru	1	0.38
2. soru	1	0.27
3. soru	1	1
4. soru	5.44	2.61
5. soru	0.93	0.63
6.soru	10.61	7.29
7.soru	3.29	1.65
8.soru	0.82	0.44

Tablodan da anlaşılacağı gibi; eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin hepsi ilk üç soruya doğru yanıt vermiştir. Birinci soru; "Seçeneklerde bulundukları durumlar verilen çocukların hangileri sizce düşüncelerini özgürce açıklayabilme haklarını kullanabilmelidir? Neden?"'dir. Dört seçenekli olan bu soruya eğitim programına katılan 47 öğretmenin hepsi doğru yanıt vermiştir. Doğru yanıt veren sınıf öğretmenlerinin "Neden?" sorusuna verdikleri yanıtlar da doğru kabul edilebilir. Bu yanıtlardan seçilen bazıları; "İnsanlar hangi şartlarda olursa olsun bir düşünceye sahiptirler. Bu nedenle düşüncelerini ifade etmek herkesin hakkıdır.", "Çünkü çocuklar hür fikirlerini ve becerilerini yayma, söyleme, gösterme hakkına sahiptirler.", "Herkes ne olursa olsun düşüncesini özgürce ifade edebilme hakkına sahiptir.", "Bir çocuğun ne olursa olsun düşünce özgürlüğü elinden alınmamalıdır.", "Her çocuğun her durumda kendini özgürce ifade etme hakkı vardır.".

Eğitim programına katılmayan 47 öğretmenden yalnızca 18 öğretmen bu soruya doğru yanıt vermiştir ancak bu öğretmenler yani eğitim programına katılmayan ve doğru yanıt veren sınıf öğretmenleri "Neden?" soruna yanıt vermemişlerdir. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin birinci soruya verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması 1, eğitim programına katılmayan sınıf öğretmenlerinin birinci soruya verdikleri yanıtların ortalaması 0.38'dir. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

İkinci soru; "Aşağıdaki durumlardan hangisi "çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkının içeriği"ne uygundur?". Dört seçenekli olan bu soruya eğitim programına katılan 47 öğretmenin hepsi doğru yanıt vermiştir. Eğitim programına katılmayan öğretmenlerden yalnızca 13'ü soruyu doğru yanıtlamıştır. Eğitim programına katılan öğretmenlerin ikinci soruya verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması 1 iken eğitim programına katılmayan öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması 0.27 olarak hesaplanmıştır. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Eğitim programına katılan ve katılmayan öğretmenlerin hepsi üçüncü soruya doğru yanıt vermiştir. Bu soru; "Görev yaptığınız okulda çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi ve iletmesini sağlayacak ortamları oluşturmak için yapılabilecek düzenlemelerden birisini yazınız."dır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu "Öğrencilerin bilgisayar ve kütüphaneyi kullanmasını sağlamak" ortak yanıtını vermiştir. Bu yanıt doğru kabul edilmiştir.

Başarı testinde yer alan dördüncü soruda sınıf öğretmenlerine 6 tane cümle verilmiş, sınıf öğretmenlerinin bu cümleleri okumaları ve doğru olanların başına D, yanlış olanların başına Y harfi koymaları istenmiştir. Bütün cümlelere doğru harf koyan bir öğretmenin bu sorudan alacağı en yüksek puan 6'dır. Eğitim programına katılan 47 sınıf öğretmeninin 29'u bütün cümlelere doğru harfleri yazmışlardır. Tam puan alamayan 18 öğretmenin hepsi "Anne ve babalar, çocukların düşüncelerini özgürce açıklamalarını sınırlandırma hakkına sahiptirler." cümlesine "Doğru" yanıtını vermişlerdir. Bu yanıttan eğitim programı kapsamında bu konuya yer verilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin dördüncü soruya verdikleri yanıtın ortalaması 5.44 iken eğitim programına katılmayan sınıf öğretmenlerinin bu soruya verdikleri yanıtların ortalaması 2.61'dir. Eğitim programına katılmayan 47 öğretmenden bütün cümlelere doğru harf yazan öğretmen bulunmamaktadır. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Beşinci soru; "Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, annenin eğitim düzeyinin düşük olması anne ve çocuk ölümlerinin önde gelen nedenlerinden birisidir. Aynı araştırmalara göre kız çocukların okullaşma oranlarındaki on puanlık bir artış sonucunda bebek ölüm hızı da binde dört azalmaktadır. Bu bulgulardan yola çıkarak çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkı ile aşağıdaki seçeneklerden hangisi arasında ilişki olduğu söylenebilir? (Akyüz, 2009)" şeklindedir. Sorunun yanıtlanması için sınıf öğretmenlerine dört seçenek verilmiştir. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin 44'ü soruya doğru yanıt vermiş, eğitim programına katılmayan 30 öğretmen bu soruya doğru yanıt vermiştir. Eğitim programına katılan ancak soruya yanlış yanıt veren 3 öğretmen de "Sağlık" seçeneğini işaretlemiştir. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin beşinci soruya verdikleri yanıtın aritmetik ortalaması 0.93'tür. Ancak eğitim programına katılmayan sınıf öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtın aritmetik ortalaması 0.63'tür. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Başarı testinde yer alan altıncı soru iki aşamalı bir sorudur. Bu soruda öncelikle öğretmenlere çeşitli gerekçelerle eğitim hakkını kullanamayan beş öğrencin durumu verilmiştir. Öğretmenlerin her bir öğrencinin eğitim hakkını kullanabilmesi için yapılabilecek çalışmalardan iki tanesini belirlemeleri istenmiştir. Sorunun ikinci aşamasında öğretmenlerin yapılabileceğini düşündükleri ve yazdıkları çalışmalardan bir tanesini seçmeleri ve bu çalışmayı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından

yürütülebilecek bir proje taslağı haline getirmeleri istenmiştir. Öğretmenlerden projenin yalnızca adını, hedef grubunu ve işlem basamaklarını yazmaları istenmiştir. Her iki aşamayı da eksiksiz yapan ve doğru olarak yanıtlayan öğretmenlere 15 tam puan verilmiştir. Eğitim programına katılan 47 öğretmenin yalnızca 8'i 15 tam puan almıştır. Eğitim programına katılan öğretmenlerin altıncı soruya verdikleri yanıtın ortalaması 10.61 iken eğitim programına katılmayan öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtın ortalaması 7.29'dur. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır. Eğitim programına katılan ve katılmayan öğretmenler çoğunlukla altıncı soruda yer alan "proje taslağı oluşturma" aşamasını yanıtlamamışlardır.

Eğitim programında yedinci soru çoktan seçmeli bir sorudur. Sınıf öğretmenlerine Ali isimli bir karakterle ilgili senaryo verilmiş, senaryoda yer alan duruma yönelik çözüm önerileri oluşturmaları istenmiştir. Eğitim programına katılan öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtların ortalaması 3.29 iken eğitim programına katılmayan öğretmenlerin verdikleri yanıtların ortalaması 1.652tir. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Başarı testinde yer alan sekizinci soruda sınıf öğretmenlerine çoktan seçmeli bir soru sorulmuştur. Eğitim programına katılan öğretmenlerin 39'u bu soruyu doğru yanıtlamıştır. Programa katılan öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtın ortalaması 0.82'dir. Eğitim programına katılmayan öğretmenlerin ancak 21'i bu soruya doğru yanıt vermiştir. Programa katılmayan öğretmenlerin sekizinci soruya verdikleri yanıtın ortalaması 0.44'tür. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Eğitim programına katılmayan 47 öğretmene uygulanan başarı testinden sınıf öğretmenlerinin aldıkları puanların ortalaması 14.21; eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin aldıkları puanların ortalaması ise 24,12 olarak hesaplanmıştır. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenleri ile programa katılmayan sınıf öğretmenleri başarı puanları arasındaki bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ve "eğitim hakkı" konusundaki görüşleri arasındaki farka ilişkin bulgular

Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ve "eğitim hakkı" konusundaki görüşleri

arasındaki farkı belirlemek amacıyla öğretmenlere bir senaryo verilmiştir. Bu senaryoda sınıf öğretmenlerine bir problem durumu verilmiş, öğretmenlerin problemin çözümüne yönelik öneriler geliştirmeleri istenmiştir. Oluşturulan çözüm önerileri incelenmiş, senaryoya uygun biçimde senaryo karakterinin (Ali'nin) eğitim hakkını kullanmasını sağlayacak; mahalledeki çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmelerini sağlayacak ya da bu hakların her ikisinin birden kullanılmasını sağlayacak, etik ilkelere uygun, gerçekleştirilebilir öneriler oluşturan öğretmenlere bir puan verilmiş, diğer yanıtlara sıfır puan verilmiştir. Eğitim programına katılmayan 47 öğretmenin 12'sinin bu soruya hiç yanıt vermediği görülmüştür. Bu durum problem durumunun yanıtlanması, çözüm önerilerinin oluşturulması için yeterli süre verilen ve uygun şartlar oluşturulan öğretmenlerin çözüm üretemedikleri şeklinde yorumlanmıştır. Bu nedenle bu durumda olan öğretmenlere de sıfır puan verilmiştir.

Eğitim programına katılan 47 öğretmenin hepsi doğru kabul edilebilecek yanıtlar vermişlerdir. Bu yanıtlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır.

"Ali afişleri asan çocuklarla, çocukların devam ettiği okulun okul aile birliği ya da sınıf öğretmenleri ile görüşmeli ve çocukların gereksinimlerini karşılayacak çözüm önerilerini birlikte üretmeliler. Ali belediyede kendisine bu işi teklif eden yetkili ile görüşüp çocukların gereksinimlerini yetkiliye anlatmalı ve onunla birlikte çözüm üretmeliler. Mahalledeki çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri kesinlikle çok doğru ancak bunu sahipsizce yaptıkları için çözüm bulmaları neredeyse olanaksız. Çocuklar büyükleri ya da yardım dernekleri ile konuşarak çözüm bulmalılar."

"Ali afişleri sökmemelidir. Çünkü sonuçta kendisinin de yararlanabileceği toplumsal bir çıkarın gerçekleşmesi durumu söz konusudur. Zaten Ali'nin eğitim giderlerini karşılamak gibi kaygı taşıması da gereksizdir. Eğitim hakkı; vazgeçilemez, devredilemez bir insan hakkıdır. Devlet, Ali'nin bu kaygısını giderecek çözüm önerileri oluşturmalıdır."

"1-Ali ilanları yırtmadan toplamalı, çocuklara ulaştırmalı ve ilan asmanın yasak olmadığı bir yere asmalarını söylemeli. 2-Ali çocukların düşüncelerini yazılı olarak değil sesli olarak ifade edebileceklerini söylemeli. 3- Mahalle halkını kullanarak duyuruların dilden dile dolaşmasını sağlayacak önerilerde bulunmalı. 4-İlan asmak için çocuklara, insanların toplu halde bulundukları mekânları kullanmalarını önerebilir."

“Ali afişleri sökmemelidir. Çünkü mahalledeki çocukların toplamaya çalıştıkları kitaplar hem o çocukların eğitimlerine katkı sağlayacak hem de çocukların özgür düşünceli, düşüncelerini özgürce ifade eden bireyler olmalarını sağlayacaktır.”

“Ali afişleri sökmemeli ve eğitim giderlerini karşılayacak başka bir kaynak bulmalıdır. Senaryoda net olarak belirtilmemiş ama acaba Ali kaç yaşında? Bu yaştaki bir çocuğun çalıştırılması doğru değil!”

“Ali afişleri yırtarsa çok haklıdır çünkü para kazanmalı ve eğitimini sürdürmelidir. Ama bence Ali bu afişleri yırtmasın, bu afişlerde yazanlarla çocuklar isteklerini gerçekleştirecekler, kendilerine güvenecekler, başarma duygusunu tadacaklardır. Ali çocukların yazdıklarının dışındaki ilanları yırtmalıdır.”

“Ali’nin eğitim hakkı Anayasa ile güvence altında olduğundan Devlet Ali’nin tüm eğitim giderlerini karşılamalıdır. Ali’nin ailesi, maddi durumu iyi olmayan öğrencilere yardım yapan kuruluşlar aracılığı ile yardım aramalı, resmi ve özel kuruluşlardan burs araştırılmalı, Ali’nin öğretmenleri ve okul yöneticileri Ali’ye destek olmalıdır.”

Eğitim programına katılmayan 47 öğretmenin 12’si senaryo ile ilgili soruyu yanıtlamadığı için toplam 35 yanıt değerlendirilmiştir. Bu 35 yanıtın 31’i doğru kabul edilmiştir. Ancak doğru olarak kabul edilen bu yanıtlar eğitim programına katılan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar gibi ayrıntılı olarak açıklanmamıştır. Eğitim programına katılmayan öğretmenlerin verdikleri yanıtlar tek cümleden oluşmaktadır. “Ali yırtmamalıdır.”, “Ali afişleri toplamamalıdır.” “Ali eğitim giderlerini karşılayacak başka bir kaynak bulmalıdır.”, “Ali kendisine işveren kişiye durumu anlatmalıdır.”; eğitim programına katılmayan öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan bazılarıdır. Eğitim programına katılmayan öğretmenlerin verdikleri ve yanlış olarak kabul edilen 4 yanıt aşağıda verilmiştir.(Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar aynen aktarılmıştır.)

“Ali kendisine bu işi teklif eden kişinin yanına gitmeli, durumu anlatmalı ve o kişi ne derse onu yapmalıdır.”

“Ali belediye görevlisi onu izliyorsa yani yaptığı işi kontrol ediyorsa ilanların yarısını yırtmalı yarısını yırtmamalıdır.”

“Ali eğitim ile ilgili olan ilanları toplamamalı, ticari içerik taşıyan ilanları toplamalıdır.”

“Hükümetler başka işlerle o kadar meşguller ki Anayasa’nın uygulanmasını görmezden geliyorlar. Ali’nin eğitim hakkını sağlayabilen bir devlet kurumu olmadığına göre Ali afişleri yırtmaya devam edecek, çocuklar da afiş yapıştırmaya

devam edecek. Çocuklar başka araçları kullanırlarsa zannımca daha başarılı olurlar. Bu çocuklar ilanları yapıştırmazlarsa, sökmek için Ali olmayacak ve eğitim hakkını kullanamayacaktır. Olaya bu açıdan bakmak gerekir."

Eğitim programına katılan 47 öğretmenin hepsi senaryo kapsamında doğru yanıt verirken, eğitim programına katılmayan öğretmenlerin 31'i doğru yanıt vermişlerdir. Doğru yanıt sayıları arasındaki fark çok fazla olmasa da (16) bu fark eğitim programının etkisi olarak yorumlanmıştır.

Eğitim programları ve öğretimi bölümü öğretim üyelerinin eğitim programına ilişkin görüşlerine yönelik bulgular

Eğitim programları ve öğretimi bölümü alan uzmanlarının eğitim programına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla 35 ifadeden oluşan beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır. Anketlerin yorumlanmasında frekans değerlerine bakılmıştır. 10 öğretim üyesinin eğitim programına yönelik görüşleri aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Çizelge 11: Öğretim Üyelerinin Eğitim Programına Yönelik Görüşleri

S. N	EĞİTİM PROGRAMININ	N	X	S
	AMAÇLARI ile ilgili ifadeler			
1	1.Her bir amacın bir öğrenme ürününü kapsaması	10	4.50	.527
2	2.Eğitim açısından istenen davranışları kazandıracak nitelikte olması	10	4.60	.516
3	3.Kendi içinde mantıksal açıdan tutarlı olması	10	4.50	.527
4	4. Sınıf öğretmenleri düzeyine uygun olması	10	4.20	.422
5	5. Anlaşılır dille yazılması	10	4.70	.483
6	6.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması	10	4.70	.483
	İÇERİĞİ ile ilgili ifadeler			
7	1.Amaçları gerçekleştirecek kapsamda olması	10	4.70	.483
8	2.Kendi içinde tutarlı olması	10	4.60	.516
9	3.Bilimsel bilgilerle uyumlu olması	10	4.70	.483
10	4.Yansız olması	10	4.70	.483
11	5.Yakın çevreden örnekler içermesi	10	4.70	.483
12	6.Kültürel değerlere uygun olması	10	4.70	.483
13	7.Sıralanışının öğrenmeyi kolaylaştırması	10	4.60	.516
14	8.Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	10	4.70	.483
15	9.Sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olması	10	4.10	.568
16	10.Anlaşılır dille yazılması	10	4.70	.483
17	11.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması		4.70	.483

	ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ ile ilgili ifadeler			
18	1.Belirlenen amaçları gerçekleştirecek nitelikte olması	10	4.40	.516
19	2.Yaratıcı düşünme becerisini geliştirmesi	10	4.60	.516
20	3.Eleştirel düşünme becerisini geliştirmesi	10	4.50	.527
21	4.İlgi çekici olması	10	4.20	.422
22	5.İçeriğinde birden fazla yöntemin yer alması	10	4.70	.483
23	6.Kapsamında pekiştireçlerin yer alması	10	4.70	.483
24	7.Kapsamında dönütlerin yer alması	10	4.70	.483
25	8.Sayıca yeterli olması	10	4.30	.483
26	9.Sınıf öğretmenlerinin konuyla ilgili yeni öğrenmelerini motive etmesi	10	4.20	.422
27	10.Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	10	4.00	.667
28	11. Kendi içinde tutarlı olması	10	4.60	.516
29	12.Anlaşılır dille yazılması	10	4.70	.483
30	13.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması	10	4.70	.483
	DEĞERLENDİRME maddeleri ile ilgili ifadeler			
31	1.Değerlendirme sorusunun amaçlarla ilişkili olması	10	4.70	.483
32	2.Değerlendirmenin amacının belli olması	10	4.70	.483
33	3.Değerlendirme sorusunun sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	10	4.70	.483
34	4. Anlaşılır dille yazılması	10	4.70	.483
35	5.Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması	10	4.70	.483

Eğitim programları ve öğretimi bölümü alan uzmanları eğitim programını değerlendirdiklerinde bu programda en yüksek değeri 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 22, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35. ifadelere vermişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 5 üzerinden 4.70'dir. Eğitim programları ve öğretimi bölümü alan uzmanları bu veri ile eğitim programının amaçlarının anlaşılır bir dille yazıldığını ve yazım, noktalama hatalarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu veri sınıf öğretmenlerinin eğitim programının amaçlarına yönelik görüşleri ile karşılaştırıldığında birbirini desteklemeyen bulgulara ulaşılmıştır. Sınıf öğretmenleri eğitim programının amaçlarında "Yazım, noktalama hatalarının bulunmaması" ifadesine en düşük (4.55) puanı vermişlerdir ancak bu ifade öğretim üyeleri tarafından amaçlar ögesinde en yüksek puanı almıştır. Bu bulgu sınıf öğretmenlerinin yazım ve noktalama konusunda bilgi eksiklikleri olduğunu göstermektedir. Öğretim üyeleri eğitim programının amaçlar ögesinde en düşük puan 4.20 ile "Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması" ifadesine verilmiştir.

Eğitim programları ve öğretimi bölümü alan uzmanları eğitim programının içeriğinin; amaçları gerçekleştirecek kapsamda, bilimsel bilgilerle uyumlu, yansız

olduğunu, yakın çevreden örnekler içerdiğini, kültürel değerlere ve sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu, anlaşılır bir dille yazıldığını ve yazım, noktalama hatalarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 4.70'dir. Öğretim üyeleri içerik ögesinde en düşük puanı (4.10) "Sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olması" ifadesine vermişlerdir. Bu ifade sınıf öğretmenlerinin de içerik ögesinde en düşük puan verdikleri ifadedir.

Eğitim programları ve öğretimi bölümü öğretim üyeleri eğitim programının öğrenme etkinliklerinin; içeriğinde birden fazla yöntemin yer aldığını, kapsamında pekiştireçlerin ve dönütlerin yer aldığını, anlaşılır bir dille yazıldığını, yazım, noktalama hatalarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 4.70'tir. Bu ifadeler sınıf öğretmenleri tarafından da en yüksek puanı almışlardır. Öğretim üyeleri öğrenme etkinlikleri ögesinde en düşük puanı "Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması" ifadesine vermişlerdir. Bu ifadeye verilen puanların aritmetik ortalaması 4.00'tür.

Eğitim programları ve öğretimi bölümü öğretim üyeleri eğitim programının değerlendirme ögesinde; değerlendirme sorusunun amaçlarla ilişkili olduğunu, değerlendirmenin amacının belli olduğunu, değerlendirme sorusunun sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olduğunu, anlaşılır bir dille yazıldığını ve yazım, noktalama hatalarının bulunmadığını belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 4.70'dir. Sınıf öğretmenleri tarafından amacı anlaşılmayan değerlendirme etkinliğinin öğretim üyeleri tarafından anlaşıldığı görülmektedir.

Eğitim programları ve öğretimi bölümünde görev yapan öğretim üyelerinin ankete verdikleri puanların aritmetik ortalaması 4.54 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalamadan yola çıkarak ankette yer alan ifadelerin eğitim programında karşılanma düzeyinin "çok yüksek" olduğu söylenebilir.

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının web tabanlı sunumuna ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla 42 maddeden oluşan beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır. 10 öğretim üyesinin eğitim programına yönelik görüşleri aşağıdaki tabloda sıralanmıştır.

Çizelge 12: Öğretim Üyelerinin Programın Web Tabanlı Sunumuna Yönelik Görüşleri

S. N	PROGRAMLAMA UYGUNLUĞU /TEKNİK ÖZELLİKLER	N	X	S
1	1.Eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan teknik özelliklerin belirtilmesi	10	1.90	.738
2	2.Eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan donanımın belirtilmesi	10	1.90	.738
3	3.Kolay ulaşılabilmesi	10	4.20	1.135
4	4.Çabuk açılması	10	4.30	1.160
5	5.Hatasız çalışması	10	3.60	.966
6	6. Ekran görünümüne ilişkin ayarların yapılabilmesi	10	3.20	.632
7	7. Metin ve sesin uyumlu olması	10	3.90	1.101
8	8. Kullanıcıya istediği anda istediği etkinliğe ulaşma olanağı sağlaması	10	4.30	1.160
9	9.Kullanıcıya istediği zaman yazılımdan çıkma olanağı verilmesi	10	4.30	1.160
10	10. Sesinin ayarlanabilmesi	10	3.70	1.059
11	11. Sesinin net olarak anlaşılması	10	4.00	1.155
12	12. Ekran görüntüleri arasındaki geçişlerin kesintisiz olması	10	3.20	1.033
13	13. Yazılım içinde kullanıcının nerede olduğunu bilmesi	10	3.10	.738
	YAZILIMIN ÖZELLİKLERİ			
14	1.Kullanım yönergesinin yeterliliği	10	2.50	.527
15	2.Yazılımın hedef kitlesinin belli olması	10	2.90	.568
16	3.Yazılımın amacının açık olarak belirtilmesi	10	4.00	1.054
17	4.Sistematik yapısının açıklanması	10	3.60	.843
18	5.Yazılımda yer alan bilgilerin güvenilirliği	10	4.30	1.160
19	6.Öğretimi farklı biçimlerde (animasyon, sunu, metin, vb) sunması	10	4.10	1.101
20	7.Yazılımın uzunluğunun kullanıcıyı sıkmaması	10	3.70	1.059
21	8.Yazılımın kullanıcıların düzeyine uygun olması	10	3.60	1.174
22	9.Kullanıcıya geri bildirim verilmesi	10	4.10	1.101
23	10.Kullanıcıya verilen geri bildirimlerin hedef kitle düzeyine uygun olması	10	3.80	1.033
24	11.Programın web tabanlı sunumunda çıktı alma olanağının bulunması	10	3.40	1.174
25	12.Kullnıcılara konuyla ilgili ek etkinlikler yapma olanağı sağlaması	10	4.20	1.135
26	13.Ayrıntılı bilgi almak isteyen kullanıcıları linklerle yönlendirmesi	10	4.30	1.160
27	14.Yazılımı hazırlayanlara ulaşmayı sağlayacak e-mail adresinin belli olması	10	4.30	1.160
28	15.Yazılımın konuyla ilgili yeni öğrenmeleri motive etmesi	10	3.10	.876

29	16.Yazılımın içinde teknik destek linkinin olması	10	2.40	.516
	GÖRSEL ÖZELLİKLER			
30	1.Renklerin uyumlu olması	10	3.50	.850
31	2.Ekran tasarımının gözü yormaması	10	3.80	.919
32	3.Yazı tipinin kolay okunması	10	3.60	.966
33	4.Yazı büyüklüğünün okumayı kolaylaştırması	10	3.60	.966
34	5.Yazılımda yazı tipi bütünlüğünün sağlanması	10	2.90	.738
35	6.Yazım hatası bulunmaması	10	4.20	1.135
36	7. Kullanılan çizimlerin kolayca anlaşılması	10	4.20	1.135
37	8. Kullanılan çizimlerin içerikle uyumlu olması	10	4.20	1.135
38	9. Giriş ekranının konu hakkında genel bilgi veren bir yapıda tasarlanması	10	3.60	1.174
39	10.Sayfa tasarımlarının özgün olması	10	4.00	1.054
40	11.Sayfa tasarımlarında tutarlılık olması	10	4.00	1.054
41	12. Kullanılan ekran zemin renginin okumayı kolaylaştırması	10	3.70	1.059
42	13. Linklerin kolayca ayırt edilebilmesi	10	2.90	1.101

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyeleri, eğitim programının web tabanlı sunumunu değerlendirdiklerinde bu programda en yüksek değeri; 4, 8, 9, 18, 26 ve 27. ifadelere vermişlerdir. Bu ifadelerin aritmetik ortalaması 5 üzerinden 4.30'dur. Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyeleri bu veri ile eğitim programının web tabanlı sunumunun programlama uygunluğu/teknik özellikler başlığında; çabuk açıldığını, kullanıcıya istediği anda istediği etkinliğe ulaşma olanağı sağladığını, kullanıcıya istediği zaman yazılımdan çıkma olanağı verdiğini belirtmişlerdir. Bu ifadeler sınıf öğretmenleri tarafından da belirtilmiştir. Bu başlık altında en düşük değeri; 1.90 aritmetik ortalama ile "eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan teknik özelliklerin belirtilmesi" ve "eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan donanımın belirtilmesi" ifadeleri almıştır.

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyeleri eğitim programının web tabanlı sunumunun yazılımın özellikleri başlığında; yazılımda yer alan bilgilerin güvenilir olduğunu, ayrıntılı bilgi almak isteyen kullanıcıları linklere yönlendirdiğini ve yazılımı hazırlayanlara ulaşmayı sağlayacak e-mail adreslerinin belli olduğunu belirtmişlerdir. Bu ifadelere verilen puanların aritmetik ortalaması 4.30'dur. Bu ifadeler sınıf öğretmenleri tarafından da belirtilmiştir. Öğretim üyeleri bu başlık altında en düşük puanı 2.40 ile "teknik destek linkinin olması" ifadesine vermişlerdir. Bu ifade sınıf öğretmenleri tarafından en düşük puanı alan ifadedir. Eğitim programının web tabanlı sunumuna teknik destek linkinin eklenmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyeleri eğitim programının web tabanlı sunumunun görsel özellikler başlığında; 4.20 aritmetik ortalama ile en yüksek puanı; eğitim programının yazım hatası bulunmaması, kullanılan çizimlerin kolayca anlaşılması ve kullanılan çizimlerin içerikle ilgili olması ifadelerine vermişlerdir. Bu ifadeler sınıf öğretmenleri tarafından da belirtilmiştir. Öğretim üyeleri görsel özellikler başlığında en düşük aritmetik ortalamayı 2.90 ile yazılımda yazı tipi bütünlüğünün sağlanması ve linklerin kolayca ayırt edilmesi ifadelerine vermişlerdir.

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri bölümü öğretim üyelerinin verdikleri yanıtlardan eğitim programının web tabanlı sunumu ile ilgili görüşlerinin olumlu olduğu sonucu çıkarılabilir. Öğretim üyelerinin ankete verdikleri puanların aritmetik ortalaması 3.92 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalamadan yola çıkarak ankette yer alan ifadelerin eğitim programının web tabanlı sunumunda karşılanma düzeyinin "ortanın biraz üstünde" olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenliği bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının içeriğine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Sınıf öğretmenliği bölümü öğretim üyelerinin eğitim programının içeriğine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla açık uçlu 6 sorudan oluşan bir form kullanılmıştır. Bu forma yalnızca 2 alan uzmanı yanıt vermiştir. İlk soru;

Eğitim programının amaçlarının gerçekleştirilebilir olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusudur. Bu soruya yanıt veren ilk uzman "Programın amaçları gerçekleştirilebilir ancak geliştirilmeli" diğeri de "amaçlar öğretmenlerde farkındalık yaratmak için kullanılırsa gerçekleştirilebilir" yanıtını vermişlerdir.

"Eğitim programında yer alan etkinliklerin amaçlara ulaşmada etkili olacağını düşünüyor musunuz?" sorusuna verilen yanıtlar; "etkinlik sayısının çoğaltılması gerektiğini düşünüyorum", "etkinliklerin içeriğine dikkat çekiciler eklenirse etkinliklerin amaçlara ulaşmada etkili olacağını düşünüyorum."olarak verilmiştir.

Üçüncü soru; "Eğitim programında yer alan değerlendirme etkinliğinin hazırlanış amacını gerçekleştirdiğini/değerlendirme amacına uygun olarak hazırlandığını düşünüyor musunuz? Açıklayınız."dır. Bu soruya ilk uzman "her bir amaca uygun değerlendirme soru hazırlanabilirdi ancak bu durum kullanıcılarda yani sınıf öğretmenlerinde soruları yanıtlamada isteksizlik yaratabilirdi, tek sorunun olması iyi olmuş ancak bu sorunun da ayrıntılı olarak tanımlanmasında yarar var. Yani

“eğitim hakkı kapsamında okula devam, ilköğretime devamın sağlanması, yükseköğretime geçişte herkese olanakların sağlanması, okul disiplini ile ilgili başlıklar”.. şeklinde ayrıntılı açıklama yapılması yararlı olurdu” şeklinde yanıt vermiştir. İkinci uzman da “değerlendirme sorusu yeterli ancak öğretmenle birlikte öğrencilerin de görüşleri alınmalı” yanıtını vermiştir.

Dördüncü soru; “Eğitim programının sınıf öğretmenlerinin sınıf içi eğitim-öğretim uygulamalarında bir değişiklik yaratacağını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.”dır. İlk uzman “hazırlanan eğitim programı ara disiplinlerin öğretiminde etkili ve yararlı olarak kullanılabilecek bir kaynaktır, ancak öğretmenin öğrenciye nasıl öğreteceğini de anlatan bir bölüm olsaydı daha etkili olabilirdi” yanıtını vermiştir. İkinci uzman da “Sınıf öğretmenlerinin sınıf içi eğitim-öğretim uygulamalarında bir değişiklik yaratacağını, öğretmeni daha etkili ve verimli kılacağını düşünüyorum” yanıtını vermiştir.

Beşinci soru; “Hazırlanan eğitim programının sınıf öğretmenleri üzerinde etkili olacağını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.” şeklindedir. İlk uzman “ öğretmenlerin bakış açılarını gözden geçirmelerini sağlayacaktır” şeklinde yanıt vermiştir. İkinci uzman da “etkinliklerin içeriğine dikkat çekiciler (Unutmayınız, Hatırlayınız, Dikkat, Önemli, Kritik davranış, vb.”) eklenirse etkili olacağını düşünüyorum” yanıtını vermişlerdir.

Altıncı soru; “Eğitim programını siz hazırlasaydınız neleri nasıl düzenlerdiniz? Açıklayınız.” olarak düzenlenmiştir. İlk uzman; “web tabanlı uygulamaya ses, hareket, işaret ve logolar eklerdim, her bir amaçla ilgili anahtar kavramı daha belirgin yapardım” yanıtını vermiştir. İkinci uzman da “etkinliklerin içeriğine dikkat çekiciler eklerdim sonuna “Bunu dikkate alınız” şeklinde uyarıcılar yazardım.” yanıtını vermiştir.

Bu verilerden sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin eğitim programı ile ilgili görüşlerinin genelde olumlu olduğu sonucu çıkarılabilir. Anketlere yanıt veren ve nitel veri toplama araçları ile görüşlerini belirten sınıf öğretmenleri ve öğretim üyeleri eğitim programında ve programın web sunumunda bazı düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin anketlere verdikleri puanların aritmetik ortalamasının öğretim üyelerinin anketlere verdikleri puanların aritmetik ortalamasından daha yüksek olduğu görülmüştür. Özellikle eğitim programının web sunumunun değerlendirilmesi anketinde bu fark daha belirgindir.

BÖLÜM IV

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu başlık altında araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar ve sonuçlara dayalı olarak oluşturulan öneriler yer almaktadır.

Çalışmada genel amaç; ilköğretim sınıf öğretmenleri (1-5.sınıf) için, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan bir eğitim programı tasarlamak, bu programı web tabanlı olarak sunmak, sınıf öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin görüşlerine göre web tabanlı eğitim programı uygulamasını değerlendirmek, değerlendirme sonuçlarını dikkate alarak programı geliştirmek olarak belirlenmiştir. Bu amaçla uygulanan anketlerle ulaşılan bulgular aşağıda sıralanmıştır:

"Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme öğelerine ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna sınıf öğretmenleri genelde olumlu görüş belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri içeriğin ve değerlendirme sorusunun yeniden düzenlenmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri eğitim programında yer alan öğrenme etkinliklerinde en düşük puanı "yaratıcı düşünme becerisinin geliştirilmesi" ifadesine vermişlerdir. Öğrenme etkinliklerinde yer alan açık uçlu sorularla öğretmenlerin yeni fikirler geliştirmeleri ve farklı çözümler üretmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak bu uygulamanın sınıf öğretmenleri tarafından yeterince anlaşılmadığı görülmüştür.

"Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının; web tabanlı sunumuna yönelik görüşleri nelerdir?"sorusuna sınıf öğretmenleri genelde olumlu görüş belirtmişlerdir.

"Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının etkililiğine yönelik görüşleri nelerdir?" sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; görüşme yapılan altı öğretmenin ikisi değerlendirme etkinliğinin gereksiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca sınıf öğretmenleri "ilk etkinlik düzenlenmeli, öğretmenlere açık uçlu sorular verilmeli, her öğretmenin verdiği yanıt incelenmeli ve öğretmenlere özel dönütler verilmeli", "konferans salonu etkinliğinde çocuklar yerine

eğitim kurumlarının isimleri yazılmalı", "daha çok bilgi ve etkinlik eklenmeli", "ses eklenmeli", "etkinlikler video temelli gerçekleştirilmeli", "programı izlemek için daha çok zaman verilmeli", "sınıf öğretmenlerinden destek alınmalı", "hukukçudan danışmanlık desteği alınmalı" önerilerini de sıralamışlardır.

"Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin eğitim programının amaçlarına ulaşma puanları arasında fark var mıdır?" sorusuna yanıt bulmak için hazırlanan başarı testi verileri incelendiğinde eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin başarı testi puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum eğitim programının etkisi olarak değerlendirilmiştir.

"Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ve "eğitim hakkı" konusundaki görüşleri arasında fark var mıdır?" sorusuna yanıt bulmak için gerçekleştirilen senaryo incelemesinde eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtların gerçekleştirilebilir, etik ilkelere uygun ve bir "hak" kullanımını destekleyen önerilerden oluştuğu görülmüştür. Bu durum eğitim programının etkisi olarak değerlendirilmiştir.

"Eğitim programları ve öğretimi bölümü alan uzmanlarının Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının; amaç, içerik, öğrenme etkinlikleri ve değerlendirme ögelerine ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna verilen yanıtlardan öğretim üyelerinin eğitim programına yönelik görüşlerinin genelde olumlu olduğu sonucu çıkarılmıştır. Öğretim üyeleri eğitim programında; amaçların sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması, içeriğin sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmesi, öğrenme etkinliklerinin sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretim üyelerinin Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının web tabanlı olarak uygulanmasına yönelik görüşleri nelerdir? sorusuna verilen yanıtlardan öğretim üyelerinin eğitim programının web tabanlı sunumuna yönelik görüşlerinin genelde olumlu olduğu sonucu çıkarılmıştır. Öğretim üyeleri eğitim programının web tabanlı sunumunda; programı izlemek için gereksinim duyulan teknik özelliklerin ve donanımın belirtilmesi, programa teknik destek linkinin eklenmesi, sınıf öğretmenleri tarafından da belirtilen programda yazı

tipi bütünlüğünün sağlanması ile linklerin kolayca ayırt edilebilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir.

Sınıf öğretmenliği bölümü alan uzmanlarının Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 13. ve 28. maddelerinin öğretimini amaçlayan eğitim programının içeriğine yönelik görüşleri nelerdir? sorusuna verilen yanıtlardan; eğitim programının amaçlarının gerçekleştirilebilir, etkinliklerin yeniden düzenlenmesi durumunda amaçlara ulaşmada etkili olacağı, değerlendirme sorusunun daha ayrıntılı yazılması gerektiği, sınıf öğretmenlerinin sınıf içi eğitim-öğretim etkinliklerinde değişiklik yaratacak, öğretmenler üzerinde etkili olacağı yönünde görüş belirtilmiştir.

Nitel bulgulardan eğitim programına yönelik görüşlerin olumlu, nicel verilerden de eğitim programının etkili olduğu söylenebilir. Nitel ve nicel veri toplama araçları ile ulaşılan bulgular yani eğitim programında yapılması gereken düzeltilmeler aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Eğitim programının amaçları geliştirilmelidir.
- Eğitim programının içeriği sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak biçimde yeniden düzenlenmelidir. Bu içeriğin hazırlanmasında sınıf öğretmenlerinden ve hukukçulardan destek alınmalıdır.
- Sınıf öğretmenlerinin bir eğitim programında yer alması gereken "yaratıcı düşünme" becerileri konusundaki beklentileri belirlenmeli ve bu beklentileri karşılayacak şekilde eğitim programında yeni düzenlemeler yapılmalıdır.
- Eğitim programında yer alan etkinlik sayısı çoğaltılmalı ve bu etkinliklere dikkat çekici işaretler, logolar, anahtar kavramlar eklenmelidir.
- Eğitim programında yer alan ilk etkinlikte öğretmenlere iki seçenek verilmemeli, öğretmen sınırlandırılmamalı, öğretmenin verdiği yanıta özgü dönüt ve ek bilgiler verilmelidir.
- Konferans salonu etkinliğinde eğitim kurumları yerine kullanılan çocuk fotoğrafları kaldırılmalı yerine eğitim kurumlarının isimleri yazılmalıdır.
- Eğitim programının içeriğine daha çok bilgi ve öğrenme etkiliği eklenmelidir.
- Eğitim programının değerlendirme ögesinde yer alan soru daha ayrıntılı olarak yazılmalıdır.

- Bu hakların öğrenciler tarafından da öğrenilmesini sağlayacak bir eğitim program hazırlanmalıdır.
- Eğitim programına ses eklenmelidir.
- Eğitim programının web sunumuna daha çok video, daha az yazılı yönerge eklenmelidir.
- Eğitim programının web sunumuna katılmak için gereksinim duyulan teknik destek özellikleri ve donanım belirtilmelidir.
- Eğitim programının web sunumunda yer alan "Ayrıntılı bilgi için tıklayınız" linkleri daha belirgin olmalıdır.
- Eğitim programının web sunumunda yazı tipi bütünlüğü sağlanmalıdır.

Ulaşılan bu sonuçlara dayalı olarak oluşturulan öneriler;

1. Eğitim programına katılan sınıf öğretmenlerinden birisinin "adı çocuk hakları olan bir eğitim programında daha fazla bilgi görmek, daha çok etkinlik yapmak istedim" beklentisini karşılamak amacıyla www.egitim.gov.tr web sayfasının teknik sınırlılıkları olmaksızın web tabanlı eğitim programı geliştirilmelidir.
2. Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinin "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etme hakları vardır" bilgisine sahip olmaları sağlanmalıdır.
3. Eğitim programına katılan ve katılmayan sınıf öğretmenlerinden bazıları "Anne ve babalar, çocukların düşüncelerini özgürce açıklamalarını sınırlandırma hakkına sahiptirler." görüşünü "Doğru" bulmaktadırlar. Sınıf öğretmenlerinin bu yanlış görüşünün düzeltilmesi için eğitim programları hazırlanmalıdır.
4. Başarı testi sonuçları incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin (eğitim programına katılan ve katılmayan) "eğitim hakkı ve diğer haklarla ilişkisi" konusunda bilgi sahibi olmaları gerektiği sonucu çıkarılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin bu konuda bilgi sahibi olması sağlanmalıdır.
5. Sınıf öğretmenleri eğitim programının "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etme" ve "çocukların eğitim hakkı" ile ilgili görüşlerinde değişiklik oluşturmadığı belirtmişlerdir. Açık uçlu bir soruya verilen yanıtla ulaşılan bu bulgunun farklı ölçme araçları ile yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

6. Başarı testi sonuçları incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin proje hazırlama ile ilgili soruyu yanıtlamadığı görülmüştür. Sınıf öğretmenlerine proje ya da proje taslağı hazırlama konusunda bilgi verilmelidir.
7. Sınıf öğretmenlerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen projeler konusunda bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen projelerin tanıtımı için çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
8. Eğitim programında yer alan senaryonun ön deneme çalışmasına katılan ve eğitim programına katılmayan sınıf öğretmenlerinin senaryo sorularına verdikleri yanıtların incelenmesinden elde edilen bulgulara göre; sınıf öğretmenlerinin sahip oldukları görüşleri özgürce ifade etmelerini sağlayacak ortamlar oluşturulmalı, "düşüncenin özgürce ifade edilmesinin" bireysel ve toplumsal yararları sınıf öğretmenleri tarafından öğrenilmelidir. Sınıf öğretmenlerinin "Çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri hakkı"ndan önce "Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır." bilgisine sahip olmaları sağlanmalıdır.
9. Sivil toplum örgütleri tarafından öğrencilere ve gençlere ulaşmanın en kolay yolu olan web tabanlı eğitim içerikleri konusunda çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Akarslan, M. (1998). *Ana Hatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı.* İstanbul: Alfa Basım, Yayım, Dağıtım.

Akbank, Eğitim Reformu Girişimi, Milli Eğitim Bakanlığı. (2009). *Düşünen Sınıf İçin Öğretme ve Öğrenme Yöntemleri.* İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.

Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslar Arası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması.* Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Akyüz, E. (2009). Eğitim Hakkı., M. Ünal, V. Başpınar, H.S. Ozanoğlu, S. Yılmaz (Editörler). *Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan*. Ankara Seçkin Yayıncılık, ss.1031-1075'deki makale.

Akyüz, E. (2010). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara: Pegem Akademi.

Alper, N. (2004). "Ben İnsanım ilköğretim için insan hakları eğitimi dizisinin Başkent Kolej Ayşeabla Okullarında uygulanması." Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı.* Sakarya: Sakarya Kitabevi

Altunya, N. (2003). *Anayasa Hukuku Açısından Türkiye'de Eğitim ve Öğrenim Hakkı.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Amiel, T., Reeves, T.C. (2008). Design-Based research and Educational Technology: Rethinking Technology and the Reserch Agenda. *Educational Technology & Society,* 11(4), 29-40.

Anadolu Üniversitesi. E-Sertifika Programı. Web: http://e-sertifika.anadolu.edu.tr/ adresinden 30 Mayıs 2010'da alınmıştır.

Anar, E. (2000). *İnsan Hakları Tarihi.* 2. Baskı. İstanbul:Çiviyazıları

Ankara Üniversitesi. Sertifika Programları. Web: http://uzes.ankara.edu.tr/Pro_Dip.aspx adresinden 30 Mayıs 2010'da alınmıştır.

Arslan, M. (2004). Eğitim Sistemimizin Kapanmayan Yarası-Yükseköğretime Geçiş. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:16 Yıl:2004/1 (37-51s) http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_16/05_aslan.pdf adresinden alınmıştır.

Atıcı, B. ve Gürol, M. (2000). "Nesnelci öğretim yaklaşımlarından oluşturmacı öğrenme yaklaşımlarına doğru internet tabanlı uzaktan eğitime yönelik gelişimsel bir model önerisi." *Bilişim Teknolojileri Işığında Eğitim (BITE) Bildiri Kitabı*. Ankara, 3-5 Mayıs 2001, s.177-183.

Aydın, B. (2001). İlköğretim Okullarında Sınıf Disiplininin Sağlanması. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Bolu

BBC World Service. http://www.bbc.co.uk/worldservice/peope/features/childrensrights/teaching/index.shtml. adresinden 31 Ocak 2010'da alınmıştır.

Baran, F. (2008). Milli Eğitim Bakanlığı'nın Uzaktan Hizmetiçi Eğitim Yöntemiyle Bilgisayar Eğitimi Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüş ve Önerileri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baş, T. (2001). *Anket-Anket Nasıl Hazırlanır? Anket Nasıl Uygulanır? Anket Nasıl Değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayınları

Başar, H. (1999). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

Bayacan, P. (2006). Mesleki Teknik Ortaöğretimde Kalite Arayışı: Yeni Yaklaşımlar, Öneriler. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Bento, R. F., ve Bento, A. M.(2000). Using the Web to Extend and Support Classroom Learning. College Student Journal, Web: http://findarticles.com/p/articles/mi_m0FCR/is_4_34/ai_69750213/pg_2/?tag=content;col1 adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Bloom, B.S. (Edt). (1956). *Taxonomy of Educational Objectives – The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain*. New York: David McKay Company, Inc.

Bowell, T. ve Kemp, G. (2005). *Critical Thinking. A Concise Guide.* NY: British Library.

Burden, R. ve Williams, M. (Edt.). *Thinking Through The Curriculum*. London, USA ve Canada: Routledge.

Chou, C. ve Tsai, C-C. (2001). *Developing Web-based Curricula:issues and challenges. Computers and Learning Vol: 3 Web:* http://faculty.ed.uiuc.edu/westbury/JCS/Vol34/CHOU.HTM *adresinden 20 Ekim 2008'de alınmıştır.*

Covell, K. (2004). It's time for Children's Rights Education. *Voices for children*. Web: http://www.voicesforchildren.ca/report-Nov2004-1.htm adresinden 17 Ocak 2008'de alınmıştır.

Creswell, J.W. ve Clark, P.L. V. (2007). *Designing and Conducting Mixed Methods Research.* USA: Sage Publications

CRIN. www.crin.org adresinden 31 Ocak 2010'da alınmıştır.

Çukurova Üniversitesi Genel Bilgiler-Eğitim Öğretim. Web: www.cukurova.edu.tr adresinden 31 Ağustos 2010'da alınmıştır.

(Çınar) Özdemir, S. (2006). Üniversiteye Giriş Sınavının Üniversite Sınavına Giren Öğrenciler Üzerindeki Etkileri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ.

Çınkır, Ş. (1996). Okul büyüklüğünün öğrenci başarısı ile ilişkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü.

De Bono, E. (2007). *Kendine Düşünmeyi Öğret.* (Çeviren: Sebahattin Arıbaş). İstanbul: Remzi Kitabevi. (Eserin orijinali 1995'de yayımlandı).

De Bono, E. (2008). *Altı Şapkalı Düşünme Tekniği.* (Çeviren Erol Tuzcular) 7. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi. (Eserin orijinali 1985'de yayımlandı).

Demirel, Ö. (2007). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme.* Ankara: Pegem A Yayıncılık

Dick, W., Carey, L. Ve Carey, O. J. The Systematic Design of Instruction. Web: http://www.netwerkopenhogeschool.org adresinden 26 Kasım 2010'da alınmıştır.

Dilli, C. (2006). Zorunlu Eğitim Çağında Bulunan Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri (Şırnak ili örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Elazığ

Eğitim Reformu Girişimi (2009). *İlköğretimde Haklarımız Var!. İlköğretimde Haklar ve Hak Arama Yolları.* İstanbul:Eğitim Reformu Girişimi.

Eyicil, A. (1982). Türkiye'de Eğitim Hakkı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Fazlıoğlu, Z. (2007). Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer alan "Çocuk Hakları" Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gazi Üniversitesi Uzaktan Eğitim. Web: www.gazi.edu.tr adresinden 31 Ağustos 20102da alınmıştır.

Geçer, A. K. (2002). Öğretmen Yakınlığının Öğrencilerin Başarıları, Tutumları ve Güdülenme Düzeyleri üzerindeki etkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Gözütok, F. D. (2004). *Öğretmenliğimi Geliştiriyorum*. Ankara: Siyasal Basın Yayın Dağıtım.

Gözütok, F. D. (2006). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Basın Yayın Dağıtım.

Gözütok, F.D., Gülbahar, Y., Köse, F. (2007). E-Öğrenme Yöntemi ile Öğretmenlerin İnsan Hakları Eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 40 (1).* Sayfa: 135-156.

Gülbahar, Y. (2009). *E-Öğrenme*. Ankara: Pegem Akademi

Gürkaynak, İ, Gözütok, F.D., Akipek, Ş., Erhürman, T., Bağlı, M.T., Uluç, F.Ö. (2002). *"Ben İnsanım" İlköğretim İçin İnsan Hakları Eğitimi Dizisi*. Ankara: Ünal Ofset.

Gürkaynak,İ., Gözütok,F. D., Akipek,Ş., Erhürman, T., Bağlı, M.T. ve Uluç, F.Ö. (2002). *Ben İnsanım: Eğitim Benim Hakkım* Ankara: Ünal Ofset Ltd. Şti.

Gürkaynak, İ., Gözütok, F.D., Akipek, Ş., Bağlı, M.T., Erhürman, T. Ve Uluç, F.Ö.(2005). *Yurttaş Olmak İçin… Eğitici El Kitabı…* İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.

Güvenç, M. (2001). Okullardaki Rehberlik Faaliyetlerinin Yürütülmesinde Karşılaşılan Güçlükler. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Harris, G.L., Shurn, T., Heibien, S. (1996). Web based curriculum development: a case study of laboratory safety. Web: http://www.computer.org/portal/web/csdl/doi/10.1109/FIE.1996.568516 adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Horton, W. (2000). *Designing web-based Training-How to teach anyone anything anywhere anytime.* USA: John Wiley Sons, Inc.

Howe, B.R. ve Covell, K. (2005) *Empowering Children: Children's Rights Education as a Pathway to Citizenship.* Canada: University of Toronto Press.

Humphreys, T. (1999). *Disiplin Nedir? Ne Değildir?.* (Çev. Berat Çelik). Epsilon Yayıncılık Hiz. Tic. San. Ltd. Şti. (Eserin orijinali 1998'de yayımlandı).

İBG (2008). *Pusula-Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu,* Nisan 2008. (No:198). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi. Web: http://www.amnesty.org.tr/ adre*sinden 23 Ağustos 2009'da alınmıştır.*

İşler, H. (2006). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'deki Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Sisteminin Avrupa Birliğine Uygunluğu. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Johnny, L. (2006). Reconceptualising childhood: Children's rights and youth participation in schools. *International Education Journal*, 7(1), s.17-25. Web: http://iej.cjb.net adresinden 30 Ocak 2010'da alınmıştır.

Kalet, A. L., Mukherjee D., Felix, K., Steinberg, S.E., Nachbar, M., Lee, A., Changrani, J. ve Gany, F. (2005). Can a web-based curriculum improve students'

knowledge of, and attitudes about, the interpreted medical interview? Web: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/16191140 adresinden 4 Temmuz 2010'da alımıştır.

Karaman, S. (2007). Ders Web Sayfaları: Özellikleri, Hazırlanması, Kullanımı ve Öğretim Elemanlarının Tutumu. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* C.7, S.13.(s.47-68) Web: http://web.inonu.edu.tr/~efdergi/sayi13/04.pdf adresinden 2 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Karataş, Ş. (?). İlköğretimde Sürekli Devamsız Öğrenciler Sorunu ve Çözüm Önerileri. Web: http://ggurses2.tripod.com/ogretmenler1/dev_ogr.htm adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Kepenekçi, Karaman, Y. (1993). Türkiye'de Ortaöğretim Kurumlarında İnsan Hakları Eğitimi. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kepenekçi, Karaman, Y. (2000). *İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kürüm, D. (2002). Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Gücü. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Learning-Theories.com. Knowledge Base and Webliography. Web: http://www.learning-theories.com/ adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Lever-Duffy, J., McDonald, J.B. ve Mizell, A.P. (2003) *Teaching and Learning with Technology.* USA: Pearson Education, Inc.

McKenney, S. Ve Akker van der, J. (2005) Computer-Based Support for Curriculum Designers: A Case of Developmental Research*. Educational Technology Research & Development*, 53 (2). s 41-66. Web: http://doc.utwente.nl/58621/ adresinden 31 Ocak 2010'da alınmıştır.

Mengüşoğlu, T.(1988). *Felsefeye Giriş.* 4. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Milli Eğitim Bakanlığı (2008). *İlköğretim Düşünme Eğitimi (6-8. sınıflar) Öğretmen Kılavuz Kitabı.* Ankara: MEB

Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü. Okuma Yazma Çalışmaları. Web: http://cygm.meb.gov.tr/halkegtim/okumayazmakurslr.html adresinden 18 Kasım 2008'de alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü. Web: http://mtao.meb.gov.tr adresinden 30 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü Web: www.etogm2.meb.gov.tr adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı(a). Web: http://hedb.meb.gov.tr/tanitim.html adresinden 30 Mayıs 2010'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı(b). Web: http://hedb.meb.gov.tr/istatistik.html adresinden 30 Mayıs 2010'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Hizmetiçi Eğitim Dairesi Başkanlığı(c). Web: http://hedb.meb.gov.tr/net/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=48&Itemid=73 adresinden 30 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü Web: www.ktogm.meb.gov.tr adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası. İlköğretim ve Eğitim Kanunu Web: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24.html adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası. Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği. Web: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/24804_0.html adresinden 12 Şubat 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı (2010). Milli Eğitim İstatistikleri 2009-2010. Web: http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_orgun_egitim_2009_2010.pdf adresinden 30 Mayıs 2010'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası Milli Eğitim Temel Kanunu. Web: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html adresinden 3 Eylül 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Mevzuat Bankası Okul Aile Birliği Yönetmeliği. Web: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25831_0.html adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğrenim Burs ve Yurtlar Dairesi Başkanlığı. Atatürk-Atatürk'ün Eğitimle İlgili Söyledikleri. Web: http://obydb.meb.gov.tr/ataturk.html adresinden 3 Ekim 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Web: http://orgm.meb.gov.tr/ adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı. Web: http://projeler.meb.gov.tr/ adresinden 18 Kasım 2008'de alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2007) İlköğretim Düşünme Eğitimi Dersi (6, 7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programı. Web: http://ttkb.meb.gov.tr adresinden 3 Ekim 2009'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı Yayımlar Dairesi Başkanlığı. (2000). Milli Eğitim İle İlgili Mevzuat 1. İlköğretim ve Eğitim Kanunu. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Moallem, M. (2001). Applying Constructivist and Objectivist Learning Theories in the Design of A Web-Based Course: Implications for Practice. *Educational Technology and Society 4(3).* Web: http://www.ifets.info/journals/4_3/moallem.html. adresinden 18 Şubat 2008'de alınmıştır.

Moore, B.N ve Parker, R. (2004). *Critical Thinking.* Seventh Edition. NY: McGraw Hill.

Morrison, G. R., Ross, S. M., Kemp, J. E. (2004). Designing Effective Instruction. 4. Basım. New Jersey: ABD.

Mursal, E. (2002). İlköğretim 1. Kademe 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlar Göstermesine Neden Olan Öğretmen Davranışlarına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nosich, M. G. (2005). *Learning to Think Things Through-A Guide to Critical Thinking Across the Curriculum.* New Jersey: Pearson.

OECD. (1991). *LEARNING TO think: thinking TO LEARN The Proceedings of the 1989 OECD Conference Organized by the Centre for Educational Research and Innovation.* USA: Pergamon Press.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi Uzaktan Eğitim programları. Web: www.metu.edu.tr adresinden 31 Ağustos 2010'da alınmıştır.

Özsoy, C. (2007). Türkiye'de Mesleki ve Teknik Eğitimin İktisadi Kalkınmadaki Yeri ve Önemi. Yayımlanmamış doktora tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pehlivan, Z. (2006). Resmi Genel Liselerde Öğrenci Devamsızlığı ve Buna Dönük Okul Yönetimi Politikaları (Ankara İli Örneği). Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Reeves, T. C. (2000). Enhancing the Worth of Instructional Technology Research through "Design Experiments" and Other Development Research Strategies. İnternational Perspectives on Instructional Technology Research fort he 21 st. Century New Orleans'ta sunuldu. 27 Nisan 2000. Web: http://www.elearning-reviews.org/topics/pedagogy/learning-ware/educational-simulations/2000-reeves-instructional-technology-research-development-research-design-experiments/ adresinden 31 Ocak 2010'da alındı.

Richey, R. C., Klein, J. D., (2005). Developmental Research Methods: Creating Knowledge from Instructional Design and Development Practice. Journal of Computing Higher Education. 16 (2). s.23-38. Web: http://www.springerlink.com/content/h56x575171h72714/ adresinden 31 Ocak 2010'da alınmıştır.

Ruggiero, V.R. (1988). *Teaching Thinking Across the Curriculum*. NY: Harper and Row.

Saban, A. (2004). *Öğrenme Öğretme Süreci.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Sakarya Üniversitesi Uzaktan Eğitim. Web: www.uzem.sakarya.edu.tr adresinden 31 Ağustos 2010'da alınmıştır.

Sebetci, Ö. (2008). Birden fazla kazaya karışmış/kural ihlali yapmış sürücülerin web tabanlı uzaktan eğitim ile yeniden eğitilmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

SHÇEK (1999). *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Ulusal ilk Rapor.* Ankara: Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.

SHÇEK (2001). *BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME ULUSAL İLK RAPOR'UN EKLERİ VE B.M. Çocuk Hakları Komitesi'nin SONUÇ GÖZLEMLERİ.* Ankara: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu.

SHÇEK (2007a). Çocuk Hakları Sözleşmesi Konusunda Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Tarafından Yapılan Çalışmalar. Yayınlanmamış Bilgi Notu.

SHÇEK (2007b). Çocuk Haklarına Yönelik Çalışmalar. Yayınlanmamış Bilgi Notu

Shivers-Davidson, G.V. ve Rasmusen, K.L. (2006). *Web-Based Learning Design, Implementation and Evaluation.* USA: Pearson

Simpson, L., ve Dallas, L.(2001). Web-Enhanced Teaching: Advantages of Integrating Technology into the Large Lecture Course. 6. Annual Mid-South Instructional Technology Conference Murfreesboro, Tennessee'de sunuldu. 8-10 Nisan 2001. Web: http://frank.mtsu.edu/~itconf/proceed01/26.pdf adresinden 2 Temmuz 2010'da alındı.

Slattery, P. (2006). *Curriculum Development in the Postmodern Era.* Second Edition. USA: Taylor ve Francis Group.

Stephenson, J. (Edt.). (2002). *Teaching and Learning Online Pedagogies for New Technologies.* British Library.

Şenyuva, E. (2007). Hemşirelik Eğitiminde Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Uygulaması: "Hasta Eğitimi Dersi Örneği". Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Taylor, L. (?). Educational Theories and Instructional Design Models. Their Place in Simulation. Web: www.siaa.asn.au/get/2396672209.pdf adresinden 4 Temmuz 2010'de alınmıştır.

Tezcan, M. (1992). *Eğitim Sosyolojisi.* Ankara:Zirve Ofset.

The Clipper Project. A Web-Based Curriculum Research and Development Initiative. Final Report. (2005). Web: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_&ERICExtSearch_SearchValue_0=ED494298&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED494298 adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır.

Topçu, A. (2006).Collaborative Aspect of an Undergraduate Web-Enhanced Course, 2.Uluslararası Açık ve Uzaktan Eğitim (IODL) Sempozyumunda sunuldu 13-15 Eylül 2006. Eskişehir, Türkiye.

Türkoğlu, R. (2003). İnternet tabanlı uzaktan eğitim programı geliştirme süreci. TOJET, Vol:2, Issue 3. Web: www.tojet.net adresinden 26 Kasım 2010'da alınmıştır.

T.C. Anayasası. (2005). *T.C. Anayasası-İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi-İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi.* Ankara: Seçkin Yayınevi.

T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü. Web: http://www.sydgm.gov.tr/tr/html/265/Sartli+Nakit+Transferi/ adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

T.C. Başbakanlık TUİK Türkiye İstatistik Kurumu. Eğitim Kurumlarının Kademelere Göre Okul, Öğrenci, Öğretmen ve Derslik Sayısı. Web: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5 adresinden 3 Ekim 2009'da alınmıştır.

T.C. Başbakanlık TUİK Türkiye İstatistik Kurumu. Öğretim Yılı ve Eğitim (8 yıllık zorunlu eğitim) Seviyesine Göre Okullaşma Oranları. Web: http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5 adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Tutkun, Ö.F. (2001) Okullardaki Rehberlik Faaliyetlerinin Yürütülmesinde Karşılaşılan Güçlükler. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde:Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (1924). Anayasa. Web: http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm adresinden 31 Ağustos 2009'da alınmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (1961). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1961). Web: http://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm adresinden 31 Ağustos 2009'da alınmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). Web: http://www.anayasa.gov.tr/ adresinden 31 Ağustos 2009'da alınmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. Kütüphane-Uluslar arası Antlaşmalar. Web: http://ua.mfa.gov.tr/ adresinden 18 Kasım 2009'da alınmıştır.

Türkçe Sözlük. Web: www.tdk.gov.tr

Uluç, F.Ö. (2008). İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uluslararası Çocuk Merkezi. Web: http://www.icc.org.tr/tr/content.php?id=72 adresinden 30 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

UNICEF. (2002). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı*. UNICEF.

UNICEF. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Web: http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23b.html adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır.

UNICEF. Web: http://www.unicef.org/crcartoons adresinden 30 Ocak 2010'da alınmıştır.

Uzun, A. (2008). Eğitim Fakültelerinde Bilgisayar okur-Yazarlığının İnternet Tabanlı Öğretim Tasarımı ile Desteklenmesi. Yayımlanmamış doktora tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme – Teori ve Teknikler.* İstanbul: Alkım Yayınları.

Varış, F. (Edt). (1998). *Eğitim Bilimine Giriş.* İstanbul: Alkım Yayınları.

Wang, Q. (2009). Designing a web based constructivist learning environment. *Interactive Learning Environment. 17 (1).* s. 1-13

Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri-Gelişimsel Yaklaşım.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası Öğretim Kavramı ve

Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 12*. sayfa: 89-94

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Beşinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.

Yiğit, Y., Yıldırım, S., ve Özden M.Y. (2000). Web Tabanlı İnternet Öğreticisi: Bir Durum Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.* 19. sayfa: 166-176

Yükseköğretim Kurulu. Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi Web: http://www.yok.gov.tr/content/view/557/238/lang,tr_TR/ adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Yükseköğretim Kurulu. Üniversiteler. Web: http://www.yok.gov.tr/content/view/527/222/lang,tr_TR/ adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Yükseköğretim Kurulu. Yükseköğretim Kanunu (2547). Web: http://www.yok.gov.tr/content/view/435/183/lang,tr/ adresinden 1 Ekim 2009'da alınmıştır.

Yüksek Öğrenimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı. ÇOHAP Çocuk Hakları Bilinç Geliştirme Projesi. Web: http://www.yoret.org.tr/projeler_yururlukte.asp?AltBolum=145 adresinden 30 Mayıs 2010 tarihinde alınmıştır.

Yükseköğretim Kurulu. Web: http://www.yok.gov.tr/content/view/527/222/ adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır.

EKLER

Ek-1

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

ÖNSÖZ

Bu Sözleşmeye Taraf Devletler:

Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerinin, doğuştan varlıklarına özgü bulunan haysiyetle birlikte eşit ve devredilemez haklara sahip olmalarının tanınmasının, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu düşünerek,

Birleşmiş Milletler halklarının, insanın temel haklarına ve bireyin, insan olarak taşıdığı haysiyet ve değere olan kesin inançlarını Birleşmiş Milletler Andlaşmasında bir kez daha doğrulamış olduklarını ve daha geniş bir özgürlük ortamında toplumsal ilerleme ve daha iyi bir yaşam düzeyi sağlama yolundaki kararlılıklarını hatırda tutarak,

Birleşmiş Milletlerin, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmelerinde herkesin, bu metinlerde yeralan hak ve özgürlüklerden ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka görüş, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuştan veya başka durumdan kaynaklanan ayırımlar dahil, hiçbir ayırım gözetilmeksizin yararlanma hakkına sahip olduklarını benimsediklerini ve ilân ettiklerini kabul ederek,

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu ilân ettiğini anımsayarak,

Toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış olarak,

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havasının içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliğini kabul ederek,

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini gözönünde bulundurarak,

Çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin,1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları Bildirisinde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde (özellikle 23 ve 24 üncü maddelerinde) ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmede (özellikle 10 uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığını hatırda tutarak,

Çocuk Hakları Bildirisinde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu"nu hatırda tutarak,

Ulusal ve uluslararası düzeyde çocukları aile yanına yerleştirme ve evlât edinmeye de özel atıfta bulunan Çocuğun Korunması ve Esenliğine İlişkin Toplumsal ve Hukuksal İlkeler Bildirisi; Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları (Pekin Kuralları) ve Acil Durumlarda ve Silâhlı Çatışma Halinde Kadınların ve Çocukların Korunmasına İlişkin Bildirinin hükümlerini anımsayarak,

Dünyadaki ülkelerin tümünde çok güç koşullar altında yaşayan ve bu nedenle özel bir ilgiye gereksinimi olan çocukların bulunduğu bilinci içinde,

Çocuğun korunması ve uyumlu gelişmesi bakımından her halkın kendine özgü geleneklerinin ve kültürel değerlerinin taşıdığı önemi gözönünde tutarak,

Her ülkedeki, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki çocukların yaşama koşullarının iyileştirilmesi için uluslararası işbirliğinin taşıdığı önemin bilincinde olarak,

Aşağıdaki kurallar üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

I. KISIM

Madde 1

Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 2

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken,

mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayrım gözetmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırıma veya cezaya tâbi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alırlar.

Madde 3

1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde, çocuğun yararı temel düşüncedir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de gözönünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik,sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

Madde 4

Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakların uygulanması amacıyla gereken her türlü yasal, idari ve diğer önlemleri alırlar. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak, Taraf Devletler eldeki kaynaklarını olabildiğince geniş tutarak, gerekirse uluslararası işbirliği çerçevesinde bu tür önlemler alırlar.

Madde 5

Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun yeteneklerinin geliştirilmesi ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda ana-babanın, yerel gelenekler öngörüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu öteki kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.

Madde 6

1. Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7

1. Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler, özellikle çocuğun tabiiyetsiz kalması sözkonusu olduğunda kendi ulusal hukuklarına ve ilgili uluslararası belgeler çerçevesinde üstlendikleri yükümlülüklerine uygun olarak bu hakların işlerlik kazanmasını taahhüt ederler.

Madde 8

1. Taraf Devletler, yasanın tanıdığı şekliyle çocuğun kimliğini; tabiiyeti, ismi ve aile bağları dahil, koruma hakkına saygı göstermeyi ve bu konuda yasa dışı müdahalelerde bulunmamayı taahhüt ederler.

2. Çocuğun kimliğinin unsurlarının bazılarından veya tümünden yasaya aykırı olarak yoksun bırakılması halinde, Taraf Devletler çocuğun kimliğine süratle yeniden kavuşturulması amacıyla gerekli yardım ve korumada bulunurlar.

Madde 9

1. Yetkili makamlar uygulanabilir yasa ve usullere göre ve temyiz yolu açık olarak, ayrılığın çocuğun yüksek yararına olduğu yolunda karar vermedikçe, Taraf Devletler, çocuğun; ana-babasından, onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına alırlar. Ancak, ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında ya da ana-babanın birbirinden ayrı yaşaması nedeniyle çocuğun ikametgâhının belirlenmesi amacıyla karara varılması gerektiğinde, bu tür bir ayrılık kararı verilebilir.

2. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca girişilen her işlemde, ilgili bütün taraflara işleme katılma ve görüşlerini bildirme olanağı tanınır.

3. Taraf Devletler, ana-babasından veya bunlardan birinden ayrılmasına karar verilen çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça, anababanın ikisiyle de düzenli bir biçimde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkına saygı gösterirler.

4. Böyle bir ayrılık, bir Taraf Devlet tarafından girişilen ve çocuğun kendisinin ana veya babasının veya her ikisinin birden tutuklanmasını, hapsini, sürgün, sınırdışı edilmesini veya ölümünü (ki buna devletin gözetimi altında iken nedeni ne olursa olsun meydana gelen ölüm dahildir) tevlit eden herhangi benzer bir işlem sonucu olmuşsa, bu Taraf Devlet, istek üzerine ve çocuğun esenliğine zarar vermemek koşulu ile; ana-babaya, çocuğa veya uygun olursa, ailenin bir başka üyesine, sözkonusu aile bireyinin ya da bireylerinin bulunduğu yer hakkında gereken bilgiyi

verecektir. Taraf Devletler, böyle bir istemin başlı başına sunulmasının ilgili kişi veya kişiler bakımından aleyhe hiç bir sonuç yaratmamasını ayrıca taahhüt ederler.

Madde 10

1. 9 uncu Maddenin 1 inci fıkrası uyarınca Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, çocuk veya ana-babası tarafından, ailenin birleşmesi amaçlarıyla yapılan bir Taraf Devlet ülkesine girme ya da onu terketme konusundaki her başvuru, Taraf Devletlerce olumlu, insani ve ivedi bir tutumla ele alınacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir başvuru yapılmasının başvuru sahipleri veya aile üyeleri aleyhine sonuçlar yaratmamasını taahhüt ederler.

2. Ana-babası, ayrı devletlerde oturan bir çocuk olağanüstü durumlar hariç, hem ana hem de babası ile düzenli biçimde kişisel ilişkiler kurma ve doğrudan görüşme hakkına sahiptir. Bu nedenle ve 9 uncu maddenin 1 inci fıkrasına göre Taraf Devletlere düşen sorumluluğa uygun olarak, Taraf Devletler çocuğun ve ana-babasının Taraf Devletlerin ülkeleri dahil herhangi bir ülkeyi terketmeye ve kendi ülkelerine dönme hakkına saygı gösterirler. Herhangi bir ülkeyi terketme hakkı, yalnızca yasada öngörüldüğü gibi ve ulusal güvenliği, kamu düzenini, kamu sağlığı ve ahlak veya başkalarının hak ve özgürlüklerini korumak amacı ile ve işbu Sözleşme ile tanınan öteki haklarla bağdaştığı ölçüde kısıtlamalara konu olabilir.

Madde 11

1. Taraf Devletler, çocukların yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılıp geri döndürülmemesi halleriyle mücadele için önlemler alırlar.

2. Bu amaçla Taraf Devletler iki ya da çok taraflı anlaşmalar yapılmasını ya da mevcut anlaşmalara katılmayı teşvik ederler.

Madde 12

1. Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

2. Bu amaçla, çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır.

Madde 13

1. Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

2. Bu hakkın kullanılması yalnızca:

a) Başkasının haklarına ve itibarına saygı,

b) Milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığı ve ahlakın korunması nedenleriyle ve kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yapılan sınırlamalara konu olabilir.

Madde 14

1. Taraf Devletler, çocuğun düşünce, vicdan ve din özgürlükleri hakkına saygı gösterirler.

2. Taraf Devletler, ana-babanın ve gerekiyorsa yasal vasilerin; çocuğun yeteneklerinin gelişmesiyle bağdaşır biçimde haklarının kullanılmasında çocuğa yol gösterme konusundaki hak ve ödevlerine, saygı gösterirler.

3. Bir kimsenin dinini ve inançlarını açıklama özgürlüğü kanunla öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla yalnızca kamu güvenliği, düzeni, sağlık ya da ahlâki ya da başkalarının temel hakları ve özgürlüklerini korumak gibi amaçlarla sınırlandırılabilir.

Madde 15

1. Taraf Devletler, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüklerine ilişkin haklarını kabul ederler.

2. Bu hakların kullanılması, ancak yasayla zorunlu kılınan ve demokratik bir toplumda gerekli olan ulusal güvenlik, kamu güvenliği, kamu düzeni yararına olarak ya da kamu sağlığı ve ahlâkın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla yapılan sınırlamalardan başkalarıyla kısıtlandırılamaz.

Madde 16

1. Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz.

2. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 17

Taraf Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar.

Bu amaçla Taraf Devletler:

a) Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29 uncu maddenin ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;

b) Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;

c) Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;

d) Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;

e) 13 ve 18 inci maddelerde yeralan kurallar gözönünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler.

Madde 18

1. Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesinde ve gelişmesinin sağlanmasında ana-babanın birlikte sorumluluk taşıdıkları ilkesinin tanınması için her türlü çabayı gösterirler. Çocuğun yetiştirilmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu ilk önce ana-babaya ya da durum gerektiriyorsa yasal vasilere düşer. Bu kişiler herşeyden önce çocuğun yüksek yararını gözönünde tutarak hareket ederler.

2. Bu Sözleşmede belirtilen hakların güvence altına alınması ve geliştirilmesi için Taraf Devletler, çocuğun yetiştirilmesi konusundaki sorumluluklarını kullanmada ana-baba ve yasal vasilerin durumlarına uygun yardım yapar ve çocukların bakımı ile görevli kuruluşların, faaliyetlerin ve hizmetlerin gelişmesini sağlarlar.

3. Taraf Devletler, çalışan ana-babanın, çocuk bakım hizmet ve tesislerinden, çocuklarının da bu hizmet ve tesislerden yararlanma hakkını sağlamak için uygun olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 19

1. Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.

2. Bu tür koruyucu önlemler; burada tanımlanmış olan çocuklara kötü muamele olaylarının önlenmesi, belirlenmesi, bildirilmesi, yetkili makama havale edilmesi, soruşturulması, tedavisi ve izlenmesi için gerekli başkaca yöntemleri ve uygun olduğu takdirde adliyenin işe el koyması olduğu kadar durumun gereklerine göre çocuğa ve onun bakımını üstlenen kişilere, gereken desteği sağlamak amacı ile sosyal programların düzenlenmesi için etkin usulleri de içermelidir.

Madde 20

1. Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacaktır.

2. Taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklardır.

3. Bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında. bakıcı aile yanına verme, slâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir.

Madde 21

Evlât edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarının temel düşünce olduğunu kabul edecek ve aşağıdaki ilkeleri gerçekleştireceklerdir:

a) Bir çocuğun evlât edinilmesine ancak yetkili makam karar verir. Bu makam uygulanabilir yasa ve usullere göre ve güvenilir tüm bilgilerin ışığında; çocuğun, ana-babası, yakınları ve yasal vasisine göre durumunu gözönüne alarak ve gereken durumlarda tüm ilgililerle yapılacak görüşme sonucu onların da evlât edinme konusundaki onaylarını alma zorunluluğuna uyarak, kararını verir.

b) Çocuğun kendi ülkesinde elverişli biçimde bakılması mümkün olmadığı veya evlât edinecek veya yanına yerleştirilecek aile bulunmadığı taktirde, ülkelerarası evlât edinmenin çocuk bakımından uygun bir çözüm olduğunu kabul ederler.

c) Başka bir ülkede evlât edinilmesi düşünülen çocuğun, kendi ülkesinde mevcut evlât edinme durumuyla eşdeğer olan güvence ve ölçülerden yararlanmasını sağlarlar.

d) Ülkelerarası evlât edinmede, yerleştirmenin ilgililer bakımından yasadışı para kazanma konusu olmaması için gereken bütün önlemleri alırlar.

e) Bu maddedeki amàçları, uygun olduğu ölçüde, ikili ya da çok taraflı düzenleme veya anlaşmalarla teşvik ederler ve bu çerçevede, çocuğun başka bir ülkede yerleştirilmesinin yetkili makam veya organlar tarafından yürütülmesini güvenceye almak için çaba gösterirler.

Madde 22

1. Taraf Devletler, ister tek başına olsun isterse ana babası veya herhangi bir başka kimse ile birlikte bulunsun, mülteci statüsü kazanmaya çalışan ya da uluslararası veya iç hukuk kural ve usulleri uyarınca mülteci sayılan bir çocuğun, bu Sözleşmede ve insan haklarına veya insani konulara ilişkin ve sözkonusu Devletlerin taraf oldukları diğer Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve bu duruma uygulanabilir nitelikte bulunan hakları kullanması amacıyla koruma ve insani yardımdan yararlanması için gerekli bütün önlemleri alırlar.

2. Bu nedenle, Taraf Devletler, uygun gördükleri ölçüde, Birleşmiş Milletler Teşkilatı ve onunla işbirliği yapan hükümetlerarası ve hükümetdışı yetkili başka kuruluşlarla bu durumda olan bir çocuğu korumak, ona yardım etmek, herhangi bir mülteci çocuğun ailesi ile yeniden biraraya gelebilmesi için ana-babası veya ailesinin başka üyeleri hakkında bilgi toplamak amacıyla işbirliğinde bulunurlar. Herhangi bir nedenle kendi aile çevresinden sürekli ya da geçici olarak ayrı düşmüş bir çocuğa bu Sözleşmeye göre tanınan koruma, aynı esaslar içinde, ana-babası ya da ailesinin başkaca üyelerinden hiçbirisi bulunmayan çocuğa da tanınacaktır.

Madde 23

1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde bulundukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları gözönüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme

hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve mesleki eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgiden yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle gözönüne alınır.

Madde 24

1. Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. Taraf Devletler, bu hakkın tam olarak uygulanmasını takip ederler ve özellikle:

a) Bebek ve çocuk ölüm oranlarının düşürülmesi;

b) Bütün çocuklara gerekli tıbbi yardımın ve tıbbi bakımın; temel sağlık hizmetlerinin geliştirilmesine önem verilerek sağlanması;

c) Temel sağlık hizmetleri çerçevesinde ve başka olanakların yanısıra, kolayca bulunabilen tekniklerin kullanılması ve besleyici yiyecekler ve temiz içme suyu sağlanması yoluyla ve çevre kirlenmesinin tehlike ve zararlarını gözönüne alarak, hastalık ve yetersiz beslenmeye karşı mücadele edilmesi:

d) Anneye doğum öncesi ve sonrası uygun bakımın sağlanması;

e) Bütün toplum kesimlerinin özellikle ana-babalar ve çocukların, çocuk sağlığı ve beslenmesi, anne sütü ile beslenmenin yararları, toplum ve çevre sağlığı ve kazaların önlenmesi konusunda temel bilgileri elde etmeleri ve bu bilgileri kullanmalarına yardımcı olunması;

f) Koruyucu sağlık bakımlarının, ana-babaya rehberliğini, aile planlanması eğitimi ve hizmetlerinin geliştirilmesi; amaçlarıyla uygun önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların sağlığı için zararlı geleneksel uygulamaların kaldırılması amacıyla uygun ve etkili her türlü önlemi alırlar.

4. Taraf Devletler, bu maddede tanınan hakkın tam olarak gerçekleştirilmesini tedricen sağlamak amacıyla uluslararası işbirliğinin geliştirilmesi ve teşviki konusunda karşılıklı olarak söz verirler. Bu konuda gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 25

Taraf Devletler, yetkili makamlarca korunma ve bakım altına alma, bedensel ya da ruhsal tedavi amaçlarıyla hakkında bir yerleştirme tedbiri uygulanan çocuğun, gördüğü tedaviyi ve yerleştirilmesine bağlı diğer tüm şartları belli aralıklarla gözden geçirme hakkına sahip olduğunu kabul ederler.

Madde 26

1. Taraf Devletler, her çocuğun, sosyal sigorta dahil, sosyal güvenlikten yararlanma hakkını tanır ve bu hakkın tam olarak gerçekleşmesini sağlamak için ulusal hukuklarına uygun, gerekli önlemleri alırlar. 2. Sosyal Güvenlik, çocuğun ve çocuğun bakımından sorumlu olanların kaynakları ve koşulları gözönüne alınarak ve çocuk tarafından ya da onun adına yapılan sosyal güvenlikten yararlanma başvurusuna ilişkin başkaca durumlar da gözönünde tutularak sağlanır.

Madde 27

1. Taraf Devletler, her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ve toplumsal gelişmesini sağlayacak yeterli bir hayat seviyesine hakkı olduğunu kabul ederler.

2. Çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğu; sahip oldukları imkânlar ve mali güçleri çerçevesinde öncelikle çocuğun ana-babasına veya çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere düşer.

3. Taraf Devletler, ulusal durumlarına göre ve olanakları ölçüsünde, anababaya ve çocuğun bakımını üstlenen diğer kişilere, çocuğun bu hakkının uygulanmasında yardımcı olmak amacıyla gerekli önlemleri alır ve gereksinim olduğu takdirde özellikle beslenme, giyim ve barınma konularında maddi yardım ve destek programları uygularlar.

4. Taraf Devletler, Taraf Devlet ülkesinde veya başka ülkede bulunsun; ana-babası veya çocuğa karşı mali sorumluluğu bulunan diğer kişiler tarafından, çocuğun bakım giderlerinin karşılanmasını sağlamak amacıyla her türlü uygun önlemi alırlar. Özellikle çocuğa karşı mali sorumluluğu olan kişinin, çocuğun ülkesinden başka bir ülkede yaşaması halinde, Taraf Devletler bu konuya ilişkin uluslararası anlaşmalara katılmayı veya bu tür anlaşmalar akdinin yanısıra başkaca uygun düzenlemelerin yapılmasını teşvik ederler.

Madde 28

1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

a) İlköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;

b) Orta öğretim sistemlerinin genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;

c) Uygun bütün araçları kullanarak, yüksek öğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;

d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;

e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terketme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle gözönünde tutulur.

Madde 29

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

e) Doğal çevreye saygısının geliştirilmesi,

2. Bu maddenin veya 28 inci maddenin hiçbir hükmü gerçek ve tüzel kişilerin öğretim kurumları kurmak ve yönetmek özgürlüğüne, bu maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen ilkelere saygı gösterilmesi ve bu kurumlarda yapılan eğitimin Devlet tarafından konulmuş olan asgari kurallara uygun olması koşuluyla, aykırı sayılacak biçimde yorumlanmayacaktır.

Madde 30

Soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu Devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 31

1. Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.

2. Taraf Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.

Madde 32

1. Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâksal ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, bu maddenin uygulamaya konulmasını sağlamak için yasal, idari, toplumsal ve eğitsel her önlemi alırlar. Bu amaçlar ve öteki uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz önünde tutularak, Taraf Devletler özellikle şu önlemleri alırlar:

a) İşe kabul için bir ya da birden çok asgari yaş sınırı tesbit ederler;

b) Çalışmanın saat olarak süresi ve koşullarına ilişkin uygun düzenlemeleri yaparlar.

c) Bu maddenin etkili biçimde uygulanmasını sağlamak için ceza veya başka uygun yaptırımlar öngörürler.

Madde 33

Taraf Devletler, çocukların uluslararası anlaşmalarda tanımladığı biçimde uyuşturucu ve psikotrop maddelerin yasadışı kullanımına karşı korunması ve çocukların bu tür

maddelerin yasadışı üretimi ve kaçakçılığı alanında kullanılmasını önlemek amacıyla, yasal, sosyal ve eğitsel niteliktekiler de dahil olmak üzere, her türlü uygun önlemleri alırlar.

Madde 34

Taraf Devletler, çocuğu, her türlü cinsel sömürüye ve cinsel suistimale karşı koruma güvencesi verirler. Bu amaçla Taraf Devletler özellikle:

a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını;

b) Çocukların, fuhuş, ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurularak sömürülmesini;

c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini, önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar.

Madde 35

Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.

Madde 36

Taraf Devletler, esenliğine herhangi bir biçimde zarar verebilecek başka her türlü sömürüye karşı çocuğu korurlar.

Madde 37

Taraf Devletler aşağıdaki hususları sağlarlar:

a) Hiçbir çocuk, işkence veya diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezaya tâbi tutulmayacaktır. Onsekiz yaşından küçük olanlara, işledikleri suçlar nedeniyle idam cezası verilemeyeceği gibi salıverilme koşulu bulunmayan ömür boyu hapis cezası da verilmeyecektir.

b) Hiçbir çocuk yasadışı ya da keyfi biçimde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacaktır. Bir çocuğun tutuklanması, alıkonulması veya hapsi yasa gereği olacak ve ancak en son başvurulacak bir önlem olarak düşünülüp, uygun olabilecek en kısa süre ile sınırlı tutulacaktır.

c) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuğa insancıl biçimde ve insan kişiliğinin özünde bulunan saygınlık ve kendi yaşındaki kişilerin gereksinimleri gözönünde tutularak davranılacaktır. Özgürlüğünden yoksun olan her çocuk, kendi yüksek yararı

aksini gerektirmedikçe, özellikle yetişkinlerden ayrı tutulacak ve olağanüstü durumlar dışında ailesi ile yazışma ve görüşme yoluyla ilişki kurma hakkına sahip olacaktır.

d) Özgürlüğünden yoksun bırakılan her çocuk, kısa zamanda yasal ve uygun olan diğer yardımlardan yararlanma hakkına sahip olacağı gibi özgürlüğünden yoksun bırakılmasının yasaya aykırılığını bir mahkeme veya diğer yetkili, bağımsız ve tarafsız makam önünde iddia etme ve böylesi bir işlemle ilgili olarak ivedi karar verílmesini isteme hakkına da sahip olacaktır.

Madde 38

1. Taraf Devletler, silahlı çatışma halinde kendilerine uygulanabilir olan uluslararası hukukun, çocukları da kapsayan insani kurallarına uymak ve uyulmasını sağlamak yükümlülüğünü üstlenirler.

2. Taraf Devletler, onbeş yaşından küçüklerin çatışmalara doğrudan katılmaması için uygun olan bütün önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, özellikle onbeş yaşına gelmemiş çocukları askere almaktan kaçınırlar. Taraf Devletler, onbeş ile onsekiz yaş arasındaki çocukların silah altına alınmaları gereken durumlarda, önceliği yaşça büyük olanlara vermek için çaba gösterirler.

4. Silahlı çatışmalarda sivil halkın korunmasına ilişkin uluslararası insani hukuk kuralları tarafından öngörülen yükümlülüklerine uygun olarak, Taraf Devletler, silahlı çatışmadan etkilenen çocuklara koruma ve bakım sağlamak amacıyla mümkün olan her türlü önlemi alırlar.

Madde 39

Taraf Devletler, her türlü ihmal, sömürü ya da suistimal, işkence ya da her türlü zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ya da ceza uygulaması ya da silahlı çatışma mağduru olan bir çocuğun, bedensel ve ruhsal bakımdan sağlığına yeniden kavuşması ve yeniden toplumla bütünleşebilmesini temin için uygun olan tüm önlemleri alırlar. Bu tür sağlığa kavuşturma ve toplumla bütünleştirme, çocuğun sağlığını, özgüvenini ve saygınlığını geliştirici bir ortamda gerçekleştirilir.

Madde 40

1. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddia edilen ve bu nedenle itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul edilen her çocuğun; çocuğun yaşı ve yeniden topluma kazandırılmasının ve toplumda yapıcı rol üstlenmesinin arzu edilir olduğu hususları gözönünde bulundurularak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve

başkalarının da insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını pekiştirecek nitelikte muamele görme hakkını kabul ederler.

2. Bu amaçla ve uluslararası belgelerin ilgili hükümleri göz-önünde tutularak Taraf Devletler özellikle, şunları sağlarlar:

a) İşlendiği zaman ulusal ya da uluslararası hukukça yasaklanmamış bir eylem ya da ihmâl nedeniyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ya da ithamı öne sürülemeyeceği gibi böyle bir ihlâlde bulunduğu da kabul edilmeyecektir.

b) Hakkında ceza kanununu ihlâl iddiası veya ithamı bulunan her çocuk aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

i) Haklarındaki suçlama yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılmak;

ii) Haklarındaki suçlamalardan kendilerinin hemen ve doğrudan doğruya; ya da uygun düşen durumlarda ana-babaları ya da yasal vasileri kanalı ile haberli kılınmak ve savunmalarının hazırlanıp sunulmasında gerekli yasal ya da uygun olan başka yardımdan yararlanmak;

iii) Yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde adli ya da başkaca uygun yardımdan yararlanarak ve özellikle çocuğun yaşı ve durumu gözönüne alınmak suretiyle kendisinin yüksek yararına aykırı olduğu saptanmadığı sürece, ana-babası veya yasal vasisi de hazır bulundurularak yasaya uygun biçimde adil bir duruşma ile konunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması;

iv) Tanıklık etmek ya da suç ikrarında bulunmak için zorlanmamak; aleyhine olan tanıkları sorguya çekmek veya sorguya çekmiş olmak ve lehine olan tanıkların hazır bulunmasının ve sorgulanmasının eşit koşullarda sağlanması;

v) Ceza yasasını ihlâl ettiği sonucuna varılması halinde, bu kararın ve bunun sonucu olarak alınan önlemlerin daha yüksek yetkili, bağımsız ve yansız bir makam ya da mahkeme önünde yasaya uygun olarak incelenmesi;

vi) Kullanılan dili anlamaması veya konuşamaması halinde çocuğun parasız çevirmen yardımından yararlanması;

vii) Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatının gizliliğine tam saygı gösterilmesine hakkı olmak;

3. Taraf Devletler, hakkında ceza yasasını ihlâl ettiği iddiası ileri sürülen, bununla itham edilen ya da ihlâl ettiği kabul olunan çocuk bakımından, yalnızca ona uygulanabilir yasaların, usullerin, onunla ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını teşvik edecek ve özellikle şu konularda çaba göstereceklerdir:

a) Ceza Yasasını ihlâl konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyerek, bu yaş sınırının altındaki çocuğun ceza ehliyetinin olmadığının kabulü;

b) Uygun bulunduğu ve istenilir olduğu takdirde, insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile bu tür çocuklar için adli kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması.

4. Koruma tedbiri, yönlendirme ve gözetim kararları, danışmanlık, şartlı salıverme, bakım için yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme programları ve diğer kurumsal bakım seçenekleri gibi çeşitli düzenlemelerin uygulanmasında, çocuklara durumları ve suçları ile orantılı ve kendi esenliklerine olacak biçimde muamele edilmesi sağlanacaktır.

Madde 41

Bu Sözleşmede yeralan hiçbir husus, çocuk haklarının gerçekleştirilmesine daha çok yardımcı olan ve;

a) Bir Taraf Devletin yasasında; veya

b) Bu Devlet bakımından yürürlükte olan uluslararası hukukta yeralan hükümleri etkilemeyecektir.

II. KISIM

Madde 42

Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.

Madde 43

1. Taraf Devletlerin bu Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirme konusunda kaydettikleri ilerlemeleri incelemek amacıyla, görevleri aşağıda belirtilen bir Çocuk Hakları Komitesi kurulmuştur.

2. Komite bu Sözleşme ile hükme bağlanan alanda yetenekleriyle tanınmış ve yüksek ahlâk sahibi on uzmandan oluşur. Komite üyeleri Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından ve kişisel olarak görev yapmak üzere, adil bir coğrafi dağılımı sağlama gereği ve başlıca hukuk sistemleri göz-önünde tutularak seçilirler.

3. Komite üyeleri, Taraf devletlerce gösterilen kişiler listesinden gizli oyla seçilirler. Her Taraf Devlet, vatandaşları arasından bir uzmanı aday gösterebilir.

4. Komite için ilk seçim, bu Sözleşmenin yürürlüğe girişini izleyen altı ay içinde yapılır. Sonraki seçimler iki yılda bir yapılır. Her seçim tarihinden en az dört ay önce, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, Taraf Devletleri iki ay içinde adaylarını

göstermeye yazılı olarak davet eder. Daha sonra Genel Sekreter böylece belirlenen kişilerden, kendilerini gösteren Taraf Devletleri de işaret ederek, alfabetik sıraya göre oluşturduğu bir listeyi, Taraf Devletlere bildirir.

5. Seçimler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde, Genel Sekreter tarafından davet edilen Taraf Devletler toplantılarında yapılır. Nisabı, Taraf Devletlerin üçte ikisinin oluşturduğu bu toplantılarda, hazır bulunan ve oy kullanan Devletlerin salt çoğunluğuyla en fazla oy alan kişiler Komiteye seçilir.

6. Komite üyeleri dört yıl için seçilir. Aday gösterildikleri takdirde yeniden seçilebilirler. lk seçimde seçilmiş olan beş üyenin görevi iki yıl sonra sona erer, bu beş üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra toplantı başkanı tarafından çekilen kura ile belirlenir.

7. Bir komite üyesinin ölmesi veya çekilmesi ya da başka herhangi bir nedenle bir üyenin Komitedeki görevlerini yapamaz hale gelmesi durumunda adaylığını öneren Taraf Devlet, Komitenin onaylaması koşuluyla, böylece boşalan yerdeki görev süresi doluncaya kadar, kendi vatandaşları arasından başka bir uzmanı atayabilir.

8. Komite, iç tüzüğünü kendisi belirler.

9. Komite, memurlarını iki yıllık bir süre için seçer.

10. Komite toplantıları olağan olarak Birleşmiş Milletler Teşkilatı Merkezinde ya da Komite tarafından belirlenecek başka uygun bir yerde yapılır. Komite olağan olarak her yıl toplanır. Komite toplantılarının süresi, gerektiğinde, Genel Kurulca onaylanmak koşuluyla, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin bir toplantısıyla belirlenir veya değiştirilir.

11. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri gerekli maddi araçları ve personeli bu Sözleşme ile kendisine verilen görevleri etkili biçimde görebilmesi amacıyla, Komite emrine verir.

12. Bu Sözleşme uyarınca oluşturulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun onayı ile, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kaynaklarından karşılanmak üzere, Genel Kurulca saptanan şart ve koşullar çerçevesinde kararlaştırılan ücreti alırlar.

Madde 44

1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede tanınan hakları yürürlüğe koymak için, aldıkları önlemleri ve bu haklardan yararlanma konusunda gerçekleştirilen ilerlemeye ilişkin raporları:

a) Bu Sözleşmenin, ilgili Taraf Devlet bakımından yürürlüğe giriş tarihinden başlayarak iki yıl içinde,

b) Daha sonra beş yılda bir,

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığı ile Komiteye sunmayı taahhüt ederler.

2. Bu madde uyarınca hazırlanan raporlarda, bu Sözleşmeye göre üstlenilen sorumlulukların, şayet varsa, yerine getirilmesini etkileyen nedenler ve güçlükler belirtilecektir. Raporlarda ayrıca, ilgili ülkede Sözleşmenin uygulanması hakkında Komiteyi etraflıca aydınlatacak biçimde yeterli bilgi de bulunacaktır.

3. Komiteye etraflı bilgi içeren bir ilk rapor sunmuş olan Taraf Devlet, bu maddenin 1 (b) bendi gereğince sunacağı sonraki raporlarında daha önce verilmiş olan temel bilgileri tekrarlamayacaktır.

4. Komite, Taraf Devletlerden Sözleşmenin uygulamasına ilişkin her türlü ek bilgi isteminde bulunabilir.

5. Komite, iki yılda bir Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığı ile Genel Kurula faaliyetleri hakkında bir rapor sunar.

6. Taraf Devletler kendi raporlarının ülkelerinde geniş biçimde yayımını sağlarlar.

Madde 45

Sözleşmenin etkili biçimde uygulanmasını geliştirme ve Sözleşme kapsamına giren alanda uluslararası işbirliğini teşvik etmek amacıyla:

a) Uzmanlaşmış kurumlar, UNICEF ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organları, bu Sözleşmenin kendi yetki alanlarına ilişkin olan hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında, temsil edilmek hakkına sahiptirler. Komite; uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve uygun bulduğu öteki yetkili kuruluşları, kendi yetki alanlarını ilgilendiren konularda uzman olarak görüş vermeye davet edebilir. Komite, uzmanlaşmış kurumları, UNICEF'i ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının öteki organlarını kendi faaliyet alanlarına ilişkin kesimlerde Sözleşmenin uygulanması hakkında rapor sunmaya davet edebilir;

b) Komite, uygun bulduğu takdirde, Taraf Devletlerce sunulmuş, bir istem içeren ya da teknik danışma veya yardım ihtiyacını belirten her raporu, gerekiyorsa Komitenin bu istek veya ihtiyaca ilişkin tavsiye ve gözlemlerini de ekleyerek, uzmanlaşmış kurumlara, UNICEF'e ve öteki yetkili kuruluşlara gönderir;

c) Komite, Genel Kurula Genel Sekreterden Komite adına çocuk haklarına ilişkin sorunlarda incelemeler yaptırması isteğinde bulunulmasını, tavsiye edebilir;

d) Komite, bu Sözleşmenin 44 ve 45 inci maddeleri uyarınca alınan bilgilere dayanarak, telkin ve genel nitelikte tavsiyelerde bulunabilir. Bu telkin ve genel

nitelikteki tavsiyeler, ilgili olan her Taraf Devlete gönderilir ve şayet varsa, Taraf Devletlerin yorumları ile birlikte Genel Kurulun dikkatine sunulur.

III. KISIM

Madde 46

Bu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açıktır.

Madde 47

Bu Sözleşme onaylamaya bağlı tutulmuştur. Onay belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 48

Bu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açık olacaktır. Katılma belgeleri Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Madde 49

1. Bu Sözleşme, yirminci onay ya da katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi tarihini izleyen otuzuncu gün yürürlüğe gïrecektir.

2. Yirminci onay ya da katılma belgesinin tevdiinden sonra bu Sözleşmeyi onaylayacak ya da ona katılacak Devletlerin her biri için, bu Sözleşme, sözkonusu Devletin onay ya da katılma belgesini tevdi tarihinden sonraki otuzuncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 50

1. Bu Sözleşmeye Taraf herhangi bir Devlet bir değişiklik önerisinde bulunabilir ve buna ilişkin metni Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edebilir. Genel Sekreter bunun üzerine değişiklik önerisini Taraf Devletlere, önerinin incelenmesi ve oya konulması amacıyla bir Taraf Devletler Konferansı oluşturulmasını isteyip istemediklerini kendisine bildirmeleri kaydıyla, iletir. Böyle bir duyuru tarihini izleyen dört ay içinde Taraf Devletlerin en az üçte biri sözkonusu konferansın toplanmasından yana olduklarını ifade ederlerse Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler Teşkilatı çerçevesinde bu konferansi düzenler. Konferansta hazır bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin çoğunluğu tarafından kabul edilen her değişiklik, onay için Birleşmiş Miletler Genel Kuruluna sunulur.

2. Bu maddenin 1 inci fıkrasında yeralan hükümlere uygun olarak kabul edilen bir değişiklik, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca onaylandığı ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki çoğunluğu tarafından kabul edildiği zaman yürürlüğe girer.

3. Bir değişiklik yürürlüğe girdiği zaman, onu kabul eden Taraf Devletler bakımından bağlayıcılık taşır. Öteki Taraf Devletler bu Sözleşme hükümleri ve daha önce kabul ettikleri her değişiklikle bağlı kalırlar.

Madde 51

1. Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, onay ya da katılma anında yapılabilecek çekincelerin metnini alacak ve bütün Devletlere bildirecektir.

2. Bu Sözleşmenin amacı ve konusu ile bağdaşmayan hiçbir çekinceye izin verilmeyecektir.

3. Çekinceler, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterince, geri alınacağına ilişkin bildirimde bulunma yoluyla her zaman geri alınabilir. Bunun üzerine Genel Sekreter, bütün Devletleri haberdar eder. Böyle bir bildirim, Genel Sekreter tarafından alındığı tarihte işlerlik kazanır.

Madde 52

Bir Taraf Devlet, bu Sözleşmeyi, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreterine vereceği yazılı bildirim yoluyla feshedebilir. Fesih, bildirimin Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir yıl sonra geçerli olur.

Madde 53

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri, bu Sözleşmenin tevdi makamı olarak belirlenmiştir.

Madde 54

İngilizce, Arapça, Çince, İspanyolca, Fransızca ve Rusça metinleri de aynı derecede geçerli olan bu Sözleşmenin özgün metni, Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Sekreteri nezdine tevdi edilecektir.

Hükümetleri tarafından tam yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunan Temsilciler, yukarıdaki kuralların ışığında, bu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

"İhtirazi Kayıt:

Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır." (http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23a.html adresinden 4 Temmuz 2010'da alınmıştır)

Ek-2

Uygulamaya katılan sınıf öğretmenleri listesi

Sıra Nu.	İsim-soy isim İlk harfi	Görev yaptığı okul-ilçe-il
1	A Y	Yahya Kemal İlköğretim Okulu Kâhta/Adıyaman
2	A D	Kahramanmaraş Bilim ve Sanat Merkezi /Kahramanmaraş
3	A A	Pınarbaşı Yatılı İlköğretim Bölge Okulu /Kayseri
4	A S	Kanuni Sultan Süleyman İlköğretim Okul/ Şanlıurfa
5	A E	Pehlivanlı İlköğretim Okulu Tortum/Erzurum
6	B Y	Yusuf Çapraz Anadolu Lisesi Keşan/Edirne
7	B B	Atatürk İlköğretim Okulu Araklı/Trabzon
8	C Y	Ertuğrul Gazi İlköğretim Okulu Kuyucak/Aydın
9	D U	Yerköy İlköğretim Okulu Yahyalı/Kayseri
10	E S	Şehit Fahreddin Sarı İlköğretim Okulu Arsin/Trabzon
11	E Y	80.Yıl Kızıltepe Gazi Yatılı İlköğretim Bölge Okulu /Mardin
12	E E	Cebeci İlköğretim Okulu Altındağ/Ankara
13	E G	İmrallı İlköğretim Okulu Bayat/Afyonkarahisar
14	E G	Kazım Taşkın İlköğretim Okulu Tarsus/Mersin
15	F A	Ormancık İlköğretim Okulu Feke/Adana
16	F Y	Mehmetçik İlköğretim Okulu Midyat/Mardin
17	F B	Yakınyol İlköğretim Okulu Harran/Şanlıurfa
18	F E	Merkez Kömürcüler İlköğretim Okulu /Rize
19	G K	Atatürk İlköğretim Okulu İskenderun/Hatay
20	G K	Rahmi Akıncı İlköğretim Okulu/Malatya
21	G E	İnay İlköğretim Okulu Ulubey/Uşak
22	H M S	Yunak İMKB Yatılı İlköğretim Bölge Okulu /Konya
23	H K	Karacasar İlköğretim Okulu Gülşehir/Nevşehir
24	H İ E	Merkez Fatih İlköğretim Okulu Ardeşen/Rize
25	H S	Mahmut Sevket Paşa İlköğretim Okulu Karatay/Konya
26	H M	Küçükyaka Hacıosmanlı İlköğretim Okulu Aybastı/Ordu
27	İ Ç	Dumlupınar İlköğretim Okulu Nallıhan/Ankara
28	M P	Kâzımkarabekir İlköğretim Okulu/KARAMAN

29	M R U	Payas Fahrettin Altay İlköğretim Okulu Dörtyol/Hatay
30	M A	İkizler Cumhuriyet İlköğretim Okulu Mutki/Bitlis
31	N İ	Haznedar Abdi İpekçi İlköğretim Okulu Güngören/İstanbul
32	N T	İbn-i Sina İlköğretim Okulu Akçakale/Şanlıurfa
33	O B	Fevzi Paşa İMKB Yatılı İlköğretim Bölge Okulu İslâhiye/Gaziantep
34	O A	Vali Tevfik Başakar İlköğretim Okulu /Bartın
35	R Y	Umut İlköğretim Okulu Şehitkâmil/Gaziantep
36	S Ş	Merkez İlköğretim Okulu Kaman/Kırşehir
37	S Ç	Fethiye Merkez Atatürk İlköğretim Okulu /Muğla
38	S E Ç	Sakarya İlköğretim Okulu Nallıhan/Ankara
39	S M	Naciye Mehmet Gençten İlköğretim Okulu Şahinbey/Gaziantep
40	S A	Şükrüpaşa İlköğretim Okulu Erzin/Hatay
41	S İ	Şenlik Mustafa Kaya Y.İ.B.O. Devrekâni/Kastamonu
42	T K	Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu /Karabük
43	T K	Atatürk İlköğretim Okulu Vakfıkebir/Trabzon
44	Ü A	Gökçeler İlköğretim Okulu Düzköy/Trabzon
45	V K	Hasan Tahsin Kırali İlköğretim Okulu Sürmene/Trabzon
46	Y A	Tetirlik YukarıTetirlik İlköğretim Okulu Pazarcık/Kahramanmaraş
47	Y A	Atatürk İlköğretim Okulu Reyhanlı/Hatay

Ek-3

Üniversitelerin ilgili bölümlerinde görev yapan öğretim üyesi listesi

Üniversite ve Bölüm Adı	San	Sayısı
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Programları Bölümü	Prof. Dr.	2
	Doç. Dr.	1
	Yrd. Doç. Dr.	2
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü	Prof. Dr.	1
	Doç. Dr.	2
	Yrd. Doç. Dr.	1
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Bölümü	Prof. Dr.	3
	Doç. Dr.	-
	Yrd. Doç. Dr.	2
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretimi ABD	Prof. Dr.	3
	Doç. Dr.	1
	Yrd. Doç. Dr.	5
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü	Prof. Dr.	1
	Doç. Dr.	-
	Yrd. Doç. Dr.	7
Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD	Prof. Dr.	3
	Doç. Dr.	4
	Yrd. Doç. Dr.	9
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim ABD	Prof. Dr.	1
	Doç. Dr.	-
	Yrd. Doç. Dr.	2
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü	Prof. Dr.	2
	Doç. Dr.	4
	Yrd. Doç. Dr.	1
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD	Prof. Dr.	1
	Doç. Dr.	-
	Yrd. Doç. Dr.	2
Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi	Prof. Dr.	5
	Doç. Dr.	-

Eğitim Bilimleri Bölümü	Yrd. Doç. Dr.	8
Ortadoğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü	Prof. Dr.	1
	Doç. Dr.	3
	Yrd. Doç. Dr.	3
TOPLAM		**80**

Ek- 4

Çocuk Hakları Eğitimi Programını Değerlendirme Anketi

Sayın Öğretmen/Öğretim üyesi,

Bu anket, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yürütülmekte olan bir çalışma kapsamında ilköğretim sınıf öğretmenleri için hazırlanan "Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı"nı değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankette yer alan ifadeler, eğitim programının amaçlarına, içeriğine, öğrenme etkinliklerine ve değerlendirmesine yönelik görüşlerinizi belirlemek üzere hazırlanmıştır. Ankete vereceğiniz yanıtlardan yararlanılarak web tabanlı eğitim programında gerekli düzeltmeler yapılacak ve eğitim programı geliştirilecektir. İçten yanıtlarınız programın geliştirilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Ankette toplam 35 ifade yer almaktadır. Anketin her bir ifadesini okuyarak, çocuk haklarına ilişkin web tabanlı eğitim programının bu ifadelere uygunluk düzeyini 1 ile 5 arasındaki bir rakamla değerlendirmeniz beklenmektedir. Web tabanlı eğitim programının anket maddesinde yer alan ifadeyi karşılama düzeyini çok yüksek (5) ile çok düşük (1) arasında değerlendiriniz.

Çok yüksek;	5
Ortanın biraz üstünde;	4
Orta;	3
Ortanın biraz altında;	2
Çok düşük;	1

Katkılarınız için şimdiden teşekkürler…

Dilşat PEKER ÜNAL

S. N	EĞİTİM PROGRAMININ					
	AMAÇLARI ile ilgili ifadeler					
1	1.Her bir amacın bir öğrenme ürününü kapsaması	5	4	3	2	1
2	2.Eğitim açısından istenen davranışları kazandıracak nitelikte olması	5	4	3	2	1
3	3.Kendi içinde mantıksal açıdan tutarlı olması	5	4	3	2	1
4	4. Hedef kitle düzeyine uygun olması	5	4	3	2	1
5	5. Anlaşılır bir dille yazılması	5	4	3	2	1
6	6.Yazım, noktalama, imlâ hatalarının bulunmaması	5	4	3	2	1
	İÇERİĞİ ile ilgili ifadeler					
7	1.Amaçları gerçekleştirecek kapsamda olması	5	4	3	2	1
8	2.Kendi içinde tutarlı olması	5	4	3	2	1
9	3.Bilimsel bilgilerle uyumlu olması	5	4	3	2	1
10	4.Yansız olması	5	4	3	2	1
11	5.Yakın çevreden örnekler içermesi	5	4	3	2	1
12	6.Kültürel değerlere uygun olması	5	4	3	2	1
13	7.Sıralanışının öğrenmeyi kolaylaştırması	5	4	3	2	1
14	8.Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	5	4	3	2	1
15	9.Sınıf öğretmenlerinin gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olması	5	4	3	2	1
16	10.Anlaşılır bile yazılması	5	4	3	2	1
17	11.Yazım, noktalama, imlâ hatalarının bulunmaması	5	4	3	2	1
	ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ ile ilgili maddeler					
18	1.Belirlenen amaçları gerçekleştirecek nitelikte olması					
19	2.Yaratıcı düşünme becerisini geliştirmesi	5	4	3	2	1
20	3.Eleştirel düşünme becerisini geliştirmesi	5	4	3	2	1
21	4.İlgi çekici olması	5	4	3	2	1
22	5.İçeriğinde birden fazla yöntemin yer alması	5	4	3	2	1
23	6.Kapsamında pekiştireçlerin yer alması	5	4	3	2	1
24	7.Kapsamında dönütlerin yer alması	5	4	3	2	1
25	8.Sayıca yeterli olması	5	4	3	2	1
26	9.Sınıf öğretmenlerinin konuyla ilgili yeni öğrenmelerini motive etmesi	5	4	3	2	1
27	10.Sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	5	4	3	2	1
28	11. Kendi içinde tutarlı olması	5	4	3	2	1
29	12.Anlaşılır bile yazılması	5	4	3	2	1
30	13.Yazım, noktalama, imlâ hatalarının bulunmaması	5	4	3	2	1
	DEĞERLENDİRME maddeleri ile ilgili ifadeler					
31	1.Değerlendirme sorusunun amaçlarla ilişkili olması	5	4	3	2	1
32	2.Değerlendirmenin amacının belli olması	5	4	3	2	1

33	3.Değerlendirme sorusunun sınıf öğretmenlerinin düzeyine uygun olması	5	4	3	2	1
34	4. Anlaşılır bir dille yazılması	5	4	3	2	1
35	5.Yazım, noktalama, imlâ hatalarının bulunmaması	5	4	3	2	1

Ek-5

Çocuk Hakları Eğitimi Programının Web Sunumunu Değerlendirme Anketi

Sayın Öğretmen/Öğretim üyesi,

Bu anket, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yürütülmekte olan bir çalışma kapsamında ilköğretim sınıf öğretmenleri için hazırlanan "Web Tabanlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı"nın web tabanlı uygulamasının değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. Ankette yer alan ifadeler, web tabanlı sunumun genel özelliklerine, görsel yeterliğine ve programlama uygunluğu/teknik yeterliğine yönelik görüşlerinizi belirlemeye yöneliktir. Ankete vereceğiniz yanıtlardan yararlanılarak eğitim programının web tabanlı uygulamasında gerekli düzeltmeler yapılacak ve eğitim programı geliştirilecektir. İçten yanıtlarınız programın geliştirilmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Bu nedenle anketi içtenlikle yanıtlamanız büyük önem taşımaktadır.

Ankette toplam 42 ifade yer almaktadır. Anketin her bir ifadesini okuyarak, çocuk haklarına ilişkin web tabanlı eğitim programının bu maddelere uygunluk düzeyini 1 ile 5 arasındaki bir rakamla değerlendirmeniz beklenmektedir. Web tabanlı eğitim programının anket maddesinde yer alan ifadeyi karşılama düzeyini çok yüksek (5) ile çok düşük (1) arasında değerlendiriniz.

Çok yüksek;	5
Ortanın biraz üstünde;	4
Orta;	3
Ortanın biraz altında;	2
Çok düşük;	1

Katkılarınız için şimdiden teşekkürler…

Dilşat PEKER ÜNAL

S. N	PROGRAMLAMA UYGUNLUĞU /TEKNİK ÖZELLİKLER					
1	1.Eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan teknik özelliklerin belirtilmesi	5	4	3	2	1
2	2.Eğitim programını izlemek için gereksinim duyulan donanımın belirtilmesi	5	4	3	2	1
3	3.Kolay ulaşılabilmesi	5	4	3	2	1
4	4.Çabuk açılması	5	4	3	2	1
5	5.Hatasız çalışması	5	4	3	2	1
6	6. Ekran görünümüne ilişkin ayarların yapılabilmesi	5	4	3	2	1
7	7. Metin ve sesin uyumlu olması	5	4	3	2	1
8	8. Kullanıcıya istediği anda istediği etkinliğe ulaşma olanağı sağlaması	5	4	3	2	1
9	9.Kullanıcıya istediği zaman yazılımdan çıkma olanağı verilmesi	5	4	3	2	1
10	10. Sesinin ayarlanabilmesi	5	4	3	2	1
11	11. Sesinin net olarak anlaşılması	5	4	3	2	1
12	12. Ekran görüntüleri arasındaki geçişlerin kesintisiz olması	5	4	3	2	1
13	13. Yazılım içinde kullanıcının nerede olduğunu bilmesi	5	4	3	2	1
	YAZILIMIN ÖZELLİKLERİ					
14	1.Kullanım yönergesinin yeterliliği	5	4	3	2	1
15	2.Yazılımın hedef kitlesinin belli olması	5	4	3	2	1
16	3.Yazılımın amacının açık olarak belirtilmesi	5	4	3	2	1
17	4.Sistematik yapısının açıklanması					
18	5.Yazılımda yer alan bilgilerin güvenilirliği	5	4	3	2	1
19	6.Öğretimi farklı biçimlerde (animasyon, sunu, metin, vb) sunması	5	4	3	2	1
20	7.Yazılımın uzunluğunun kullanıcıyı sıkmaması	5	4	3	2	1
21	8.Yazılımın kullanıcıların düzeyine uygun olması	5	4	3	2	1
22	9.Kullanıcıya geri bildirim verilmesi	5	4	3	2	1
23	10.Kullanıcıya verilen geri bildirimlerin hedef kitle düzeyine uygun olması	5	4	3	2	1
24	11.Programın web tabanlı sunumunda çıktı alma olanağının bulunması	5	4	3	2	1
25	12.Kullanıcılara konuyla ilgili ek etkinlikler yapma olanağı sağlaması	5	4	3	2	1
26	13.Ayrıntılı bilgi almak isteyen kullanıcıları linklerle yönlendirmesi	5	4	3	2	1
27	14.Yazılımı hazırlayanlara ulaşmayı sağlayacak e-mail adresinin belli olması	5	4	3	2	1
28	15.Yazılımın konuyla ilgili yeni öğrenmeleri motive etmesi	5	4	3	2	1
29	16.Yazılımın içinde teknik destek linkinin olması	5	4	3	2	1
	GÖRSEL ÖZELLİKLER					
30	1.Renklerin uyumlu olması	5	4	3	2	1

31	2.Ekran tasarımının gözü yormaması	5	4	3	2	1
32	3.Yazı tipinin kolay okunması	5	4	3	2	1
33	4.Yazı büyüklüğünün okumayı kolaylaştırması	5	4	3	2	1
34	5.Yazılımda yazı tipi bütünlüğünün sağlanması	5	4	3	2	1
35	6.Yazım hatası bulunmaması	5	4	3	2	1
36	7. Kullanılan çizimlerin kolayca anlaşılması	5	4	3	2	1
37	8. Kullanılan çizimlerin içerikle uyumlu olması	5	4	3	2	1
38	9. Giriş ekranının konu hakkında genel bilgi veren bir yapıda tasarlanması	5	4	3	2	1
39	10.Sayfa tasarımlarının özgün olması	5	4	3	2	1
40	11.Sayfa tasarımlarında tutarlılık olması	5	4	3	2	1
41	12. Kullanılan ekran zemin renginin okumayı kolaylaştırması	5	4	3	2	1
42	13. Linklerin kolayca ayırt edilebilmesi	5	4	3	2	1

Ek-6

Sınıf Öğretmeni Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI

1. Katıldığınız eğitim programını çok genel olarak birkaç sözcükle değerlendirir misiniz? Genel olarak nasıl buldunuz? (ilginizi çekti mi, izlerken sıkıldınız mı, öğretici buldunuz mu, vb.)
2. Katıldığınız eğitim programında gereksiz gördüğünüz etkinlik var mıydı? Neden?
3. Katıldığınız eğitim programının en zayıf yanı sizce nedir? Bu zayıf konunun-etkinliğin, vb. nasıl düzenlenmesi durumunda etkili olacağını düşünüyorsunuz?
4. Bu program "çocukların düşüncelerini özgürce ifade etmeleri" ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız?
5. Bu program "çocukların eğitim hakkı" ile ilgili görüşlerinizde bir değişiklik yarattı mı, bir değişiklik oluşturdu mu? Açıklar mısınız?
6. Bu eğitim programını siz hazırlasaydınız neleri nasıl değiştirirdiniz?

Teşekkürler

Ek-7

Belirtke Tablosu

AMAÇLAR	1-Sınıfında gerçekleştirdiği uygulamaları "Her çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir."bilgisine göre değerlendirme. DEĞERLENDİRME	2-Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının ülke sınırlarına bağlı olmadan her türlü haber ve düşüncenin araştırılması, elde edilmesi ve iletilmesi özgürlüğünü içerdiğini bilme. BİLGİ	3-Bir eğitim kurumunda çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi ve iletmesini sağlayacak ortamları tasarlama. SENTEZ	4-Çocuğun düşüncesini özgürce açıklama hakkının yalnızca başkasının haklarına ve itibarına saygı; milli güvenliğin, kamu düzeninin, kamu sağlığının ve ahlâkının korunması nedenleriyle, kanun tarafından öngörülmek ve gerekli olmak kaydıyla sınırlandırılabileceğini bilme. BİLGİ	5-Çocuğun eğitim hakkını kullanmasının önemini kavrama. BİLGİ	6-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "okullara düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma. SENTEZ	7-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "ilköğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma. SENTEZ	8-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "mesleki ortaöğretimin gelişmesini teşvik etme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma. SENTEZ	9-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "yüksek öğretimi, yeteneklerine doğrultusunda herkese açık hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma. SENTEZ	10-Çocuğun eğitim hakkının kademeli ve fırsat eşitliğine uygun olarak yaşama geçirilmesi için Türkiye Cumhuriyeti devletinin "eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirme" yükümlülüğünü yerine getirmesini sağlayacak yeni öneriler oluşturma. SENTEZ	11-Okul disiplininin, çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşmasını sağlayacak öneriler oluşturma. SENTEZ	12-Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından; cehaletin ve okur-yazar olmama durumunun ortadan kaldırılması, çağdaş öğretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması, bilimsel ve teknik bilgilere ulaşılması konularında yapılan uluslar arası işbirliği çalışmalarından haberdar olma. BİLGİ
ETKİNLİKLER												
Düşüncenin özgürce açıklanması	•											
Düşünceyi özgürce açıklama hakkı		•										
Eğitim kurumlarını düzenleme			•									
Eğitim kurumlarını düzenleme			•									

Özel durumlar				•								
Eğitim hakkının kullanımı					•	•						
Devletin sorumlulukları							•	•	•			
Eğitsel ve mesleki rehberlik										•		
Sınıfta düğüm / çatışma											•	
Uluslar arası çalışmalar												•

Ek-8

Başarı Testi

1- Seçeneklerde bulundukları durumlar verilen çocukların hangileri sizce düşüncelerini özgürce açıklayabilme haklarını kullanabilmelidir?

I. 16 yaşında, bir tartışma sırasında arkadaşını bıçaklayarak ölümüne neden olduğu için ıslahevinde kalan bir erkek çocuk

II. 18 yaşında, evde yaptığı resimleri, yaşadıkları köyün kahvesinde sergilemek isteyen bir kız çocuk

III. 8 yaşında, ablasının mezuniyet töreninde gördüğü Milli Eğitim Bakanı'na "Milli Eğitim Bakanı ne iş yapar?" sorusunu sormak isteyen bir kız çocuk

IV. Tayini çıkan öğretmenlerinin başka okula gitmesini önlemek için okulda imza kampanyası başlatan 3.sınıf öğrencileri

a. I-II b. II-III c. III-IV d. I-II-III-IV

Neden?.....
.....
.....

2- Aşağıdaki durumlardan hangisi "çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkının içeriği"ne uygundur?

a. Hindistan'daki bir arkadaşı ile internet üzerinden 2010 Dünya Basketbol Şampiyonası hakkında sohbet eden bir çocuk

b. İstediği bilgisayarın alınması konusunda anne ve babasına baskı yapan bir çocuk

c. Gazeteden kestiği bir karikatürün aynısını sınıftaki tahtaya çizmeye çalışan bir çocuk

d. Ders sırasında küçük bir kâğıda not yazarak yan sıradaki arkadaşı ile iletişim kurmaya çalışan bir çocuk

3- Görev yaptığınız okulda çocuğun her türlü haber ve düşünceyi araştırması, elde etmesi ve iletmesini sağlayacak ortamları oluşturmak için yapılabilecek düzenlemelerden bir tanesini yazınız.

……
……
……
……

4- Aşağıdaki cümleleri okuyunuz. Doğru olanların başına D, yanlış olanların başına Y harfi koyunuz.

……Öğretmenler, çocukların düşüncelerini özgürce açıklamalarını sınırlandırma hakkına sahiptirler.

……Çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkını kullanmaları, başkalarının haklarını kullanmalarını engelliyorsa sınırlandırılmalıdır.

……Çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkının sınırlandırılması toplumsal düzenin sağlanması için gereklidir.

……Çocukların düşüncelerini bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarını kullanarak iletmeleri, kamu ahlâkının korunması gerekçesiyle engellenebilir.

…….Anne ve babalar, çocukların düşüncelerini özgürce açıklamalarını sınırlandırma hakkına sahiptirler.

……Çocukların düşüncelerini özgürce açıklama hakkının sınırlandırılmasının mutlaka yasal bir dayanağı olmalıdır.

5- Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, annenin eğitim düzeyinin düşük olması anne ve çocuk ölümlerinin önde gelen nedenlerinden birisidir. Aynı araştırmalara göre kız çocukların okullaşma oranlarındaki on puanlık bir artış sonucunda bebek ölüm hızı da binde dört azalmaktadır. Bu bulgulardan yola çıkarak çocuğun en temel hakkı olan yaşama hakkı ile aşağıdaki seçeneklerden hangisi arasında ilişki olduğu söylenebilir? (Akyüz, 2009)

a. Sağlık
b. Eğitim
c. Kaliteli yaşam
d. Sosyal güvenlikten yararlanma

Aşağıdaki tabloda bazı çocukların isimleri ve durumları sıralanmıştır.

Mustafa: Beşinci sınıftayken meslek öğrenmek için bir imalathane de çalışmaya başlamış. İlköğretim diploması yok.	Zehra: Sekizinci sınıftan sonra geçirdiği bir trafik kazası sonrası bacaklarını kaybetmiş, tekerlekli sandalye kullanıyor. Halı desinatörü olmak istiyor ancak hiçbir meslek lisesinin fiziki yapısı tekerlekli sandalye kullanmasına uygun değil.	Özge: Anadolu Kız Meslek Lisesi, çocuk gelişimi ve eğitimi bölümü öğrencisi. Ancak yat kaptanı olmak istiyor.	Özlem: On ikinci sınıf öğrencisi. ÖSS'ye girecek. ÖSS deneme sınavlarında matematik ve fizik sorularını çözemediği için yardıma ihtiyaç duyuyor Ayrıca üniversiteyi hangi şehirde okumak istediğine karar veremiyor.	Kadir: Yedinci sınıf öğrencisi iken okuldan ayrılmış. Artık okula devam etmek istemiyor.

6- Tabloda adı geçen çocukların "eğitim hakkı"nı kullanmaları için Milli Eğitim Bakanlığı neler yapabilir?

Mustafa;

1.

2.

Zehra;

1.

2.

Özge;

1.

2.

Özlem;

1.

2.

Kadir;

1.

2.

Önerdiklerinizden bir tanesini seçiniz ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülecek bir proje taslağı oluşturunuz. (Proje taslağınız; projenin adını, hedef grubunu ve proje kapsamında yapılacak işlem basamaklarını içermelidir.)

PROJENİN ADI:

PROJENİN HEDEF GRUBU:

PROJENİN İŞLEM BASAMAKLARI:

1-

2-

3-

7- “Barbaros İlköğretim Okulu’nun 5.sınıfında öğrenci olan Ali, okulun bilgisayar laboratuvarındaki bilgisayarların farelerini ve harici kameralarını bilgisayarlardan söker, okul dışına çıkarmak üzere çantasına yerleştirirken nöbetçi öğretmen tarafından yakalanır. Ali, ifadesini almak üzere kendisini okul müdürünün odasına götürmek isteyen nöbetçi öğretmene kaba sözler söyler, okul koridorundaki saksılara tekme atar ve okuldan kaçmaya çalışır. Okul bahçesindeki nöbetçi öğretmen tarafından durdurulan Ali, okul müdürünün odasına götürülür. Okul müdürüne ve öğretmenlere abisi istediği için fareleri ve kameraları çaldığını söyleyen Ali, suçsuz olduğunu asıl suçlunun abisi olduğunu iddia eder.”

Ali’nin sınıf öğretmeni olduğunuzu düşününüz. Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede sözü geçen “Okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığa saygınlığa uygun olması” ilkesini göz önünde bulundurarak Ali için neler yapılabileceğini, Ali’nin durumuna yönelik nasıl çözüm önereceğinizi maddeler halinde yazınız.

1.

2.

3.

4.

8- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de yer alan "cehaletin ve okuryazar olmama durumunun ortadan kaldırılması, çağdaş öğretim yöntemlerinin yaygınlaştırılması, bilimsel ve teknik bilgilere ulaşılması" sorumluluğunu yerine getirmek için çeşitli projeler yürütülmektedir. Aşağıdakilerden hangisi yukarıda belirtilen sorumluluğu yerine getirmek üzere yürütülmekte olan projelerden birisidir?

a. Ortaöğretim Projesi; "Genel, mesleki ve teknik orta öğretim sisteminin yeniden yapılandırılması, programlarının geliştirilmesi ve yenilenen programlara göre öğretmen eğitimi ile eğitim ortamlarının donatılması."
b. Okul Afet ve Acil Durum Yönetim Projesi; "Eğitimin sürekliliğini ve öğrencilerin korunmasını sağlamak."
c. Milli Eğitim Bakanlığının Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi; "MEB'in yürütme sisteminin iyileştirilmesi ve mekanizmalarının güçlendirilmesi."
d. Sınırsız Mavi Eğitim Projesi; "İlköğretim ve ortaöğretim çağındaki öğrencileri, doğal varlıkları korumak konusunda bilinçlendirmek ve farkındalık yaratmak."

Ek-9

Senaryo

Aşağıda bir senaryo yer almaktadır. Bu senaryoyu okuyarak senaryo sonunda sorulan soruyu yanıtlamanız beklenmektedir. Çalışmaya katıldığınız ve yanıt verdiğiniz için teşekkür ederim.

Dilşat PEKER ÜNAL

ALİ'NİN ZOR KARARI

Ali, ailesinin maddi durumu iyi olmadığı için yaz tatillerinde çalışarak para biriktirmek zorundadır. Ali'ye belediyede görev yapan bir tanıdığı tarafından sokak lambalarının direklerine, trafo kapaklarına ve apartmanların bahçe duvarlarına yapıştırılan ilânları, afişleri, küçük kâğıtları yırtma-toplama ve bu iş karşılığında gündelik alma işi teklif edilir. Kazanacağı para ile eğitim giderlerini karşılayacağını düşünen ve sevinerek işi kabul eden Ali, ertesi gün hemen işe başlar. İşe başladığı mahallede sokak lambalarının direklerindeki ilânları yırtarak çıkartan Ali, bir taraftan da ilânlardaki yazıları okumaktadır. İlânlarda;

"Mahallemize okuma salonu açmak için gönüllülerden kitap bağışı bekliyoruz. Bize ulaşmak için 1234567 numaralı telefonu arayınız.",

"Mahallemize kütüphane kurmak istiyoruz. Kitaplarınızı bizimle paylaşır mısınız? Bize ulaşmak için 1234567 numaralı telefonu arayınız.",

"Mahallemize açılacak kütüphaneye bilgisayar odası kurmak istiyoruz. Yardım eder misiniz?. Bize ulaşmak için 1234567 numaralı telefonu arayınız." şeklinde yazılar olduğunu görür. Ali, bu ilânların o mahallede yaşayan çocuklar tarafından hazırlandığını ve yapıştırıldığını anlamıştır. Mahalledeki çocukların bu ilânlarla düşüncelerini paylaştıklarını, bu paylaşım sonucunda ortaya çıkacak şeylerin kendisi dâhil pek çok çocuk için yararlı olacağını düşünen Ali ilânları yırtmaması, toplamaması gerektiğini düşünür. Tam bu düşüncesini uygulamaya geçirip, o mahalleden ayrılacağı sırada, "eğitim giderlerini nasıl karşılayabileceğini" düşünmeye başlar.

Yukarıdaki durumu "Ali'nin eğitim hakkı" ve "Çocukların düşüncelerinin özgürce ifade edilmesi" açılarından değerlendiriniz. Ali ne yapmalıdır? Niçin?

Teşekkürler

Ek-10

Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretim Üyeleri Görüşme Formu

1-Eğitim programının amaçlarının gerçekleştirilebilir olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.	
2-Eğitim programında yer alan etkinliklerin amaçlara ulaşmada etkili olacağını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.	
3-Eğitim programında yer alan değerlendirme etkinliğinin hazırlanış amacını gerçekleştirdiğini/değerlendirme amacına uygun olarak hazırlandığını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.	
4-Eğitim programının sınıf öğretmenlerinin sınıf içi eğitim-öğretim uygulamalarında bir değişiklik yaratacağını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.	
5-Hazırlanan eğitim programının sınıf öğretmenleri üzerinde etkili olacağını düşünüyor musunuz? Açıklayınız.	
6-Eğitim programını siz hazırlasaydınız neleri nasıl düzenlerdiniz? Açıklayınız.	

Teşekkürler